

Lessenserie: Middeleeuws Engeland

Eline van den Bosch 3506959

August 2014

MA Middeleeuwen en Renaissancestudies

Eindwerkstuk

Anita Auer & Roseline Supheert

Inhoudsopgave:

	<i>pagina:</i>
Voorblad	1
Inhoudsopgave	2
1 Introductie	3
2 Theoretisch kader	4
3 Lessenserie 1: Beowulf	14
1.1	16
1.2	18
1.3	28
1.4	37
4 Lessenserie 2: Koning Arthur en Merlijn	44
2.1	46
2.2	56
2.3	62
5 Lessenserie 3: Chaucer en de <i>Canterbury Tales</i>	68
3.1	70
3.2	77
3.3	84
6 Bronvermelding	91

1 Introductie:

"Geschiedenis is belangrijk. Het wordt gezegd dat hij die het verleden beheerst, de toekomst beheerst. Ons beeld van de geschiedenis vormt de manier waarop we het heden zien, en daarmee ook welke antwoorden we aandragen voor bestaande problemen,"¹ stelt David Crabtree, hoofd van en docent aan het Gutenberg College te Eugene, Oregon.

Met andere woorden: geschiedenis is zo belangrijk voor ons omdat het ons helpt het heden te begrijpen. Door ons te verdiepen in hoe onze huidige samenleving tot stand is gekomen, is het mogelijk om tot oplossingen te komen voor problemen van nu. Bovendien speelt de geschiedenis een rol in het bepalen en vormen van onze normen en waarden. We kunnen dus van onze geschiedenis leren, maar om ervan te leren moeten we wel eerst kennis hebben van het verleden. Daarom is geschiedenis ook een verplicht vak op de middelbare school op havo- en VWO-niveau in de onderbouw, net als in het Cultuur en Maatschappij-profiel in de bovenbouw, en is het een keuzevak in de andere profielen.

Een van de belangrijkste manieren hoe we over geschiedenis kunnen leren is op basis van schriftelijke bronnen uit vorige eeuwen. Veel van die schriftelijke bronnen zijn literair. Samuel Thurber stelt: "History has to include literature and record its achievements; but literature has its own standing for the reason that it acknowledges fealty to the imagination, and seeks for beauty, while history is science, seeks for fact, and criticises speech as announcing what actually happened" (487). Literatuur is dus een onderdeel van geschiedenis, maar staat ook op zichzelf en heeft belang ook buiten de geschiedkunde.

Het doel in deze masterscriptie was om literatuur en geschiedenis te combineren tot een logisch geheel. In deze scriptie voor *Middeleeuwen en Renaissancestudies* presenteer ik een drietal lessenseries die geschreven zijn voor de hogere klassen van het havo en vwo voor het vak Engels. Het doel van deze lessenseries is tweeledig. Het eerste is om de leerlingen bekend te maken met verscheidene oude Engelse literaire teksten en het herkennen van literaire kenmerken en aspecten die erin voorkomen. Het tweede doel is om de leerlingen aan de hand van deze teksten meer te leren over de geschiedenis van Engeland; om ze te leren hoe ze uit literaire teksten conclusies kunnen trekken over het leven in Engeland in het verleden. Hierbij ligt de specifieke focus op middeleeuws Engeland. Deze doelen zijn met elkaar verweven binnen deze lessenserie.

In deze lessenseries maken ze kennis met *Beowulf*, een Oudengels heroïsch gedicht, met de verhalen over het hof van Koning Arthur, en met de *Canterbury Tales* van Geoffrey Chaucer. Deze verhalen zijn afkomstig uit verschillende tijdperken uit de middeleeuwse geschiedenis en zijn erg verschillend qua onderwerp en herkomst. In elke les worden dan ook weer andere aspecten aangesneden.

¹ Vertaald, oorspronkelijk: "History does matter. It has been said that he who controls the past controls the future. Our view of history shapes the way we view the present, and therefore it dictates what answers we offer for existing problems."

2 Theoretisch kader:

Zoals in de introductie al beschreven is bestaat deze thesis uit een drietal lessenseries over middeleeuws Engeland. In dit theoretisch kader zal ik de keuzes die gemaakt zijn bij het schrijven van deze lessenseries op theoretisch vlak toelichten en laten zien wat de uitdagingen waren.

2.1 Onderwerpen van de lessenseries

Bij de keuze voor de onderwerpen van de lessenseries waren een paar elementen belangrijk. Om te beginnen was er al vrij gauw besloten dat er drie verschillende lessenseries zouden komen. Dit kwam voort uit het idee dat dit eindwerkstuk zou moeten bestaan uit ongeveer tien lessen. Echter zijn tien lessen over één onderwerp best veel, en daarom is gekozen voor een structuur van 3 verschillende lessenseries met elk 3 à 4 lessen, binnen een overkoepelend thema "Engelse middeleeuwse literatuur". In elk van deze lessenseries zou dan een ander literair werk centraal moeten komen te staan.

Voor alledrie de lessenseries was oorspronkelijk gekozen voor een drietal lessen per serie. Uiteindelijk is de eerste serie met een les uitgebreid, om ruimte te bieden voor het kijken van een animatie die een langere tijd duurde, en dit met de klas te kunnen bespreken. Daarnaast volgen de lessenseries echter steeds dezelfde structuur, om te zorgen dat er een vaste lijn in de lessenseries zat. Zo biedt de eerste les steeds een introductie tot het onderwerp, gaat de tweede les iets dieper in op een cruciaal onderdeel van het thema, en is de laatste les iets ingewikkelder en biedt meer verdieping op een enkel specifiek aan het thema gerelateerd onderwerp.

2.1.1 *Beowulf*

De keuze voor het eerste onderwerp was niet zo moeilijk: *Beowulf*. *Beowulf* is het langste en bekendste gedicht uit de Oudengelse periode, en kon op die manier uitermate goed de vroegere tijdsperiode uit de middeleeuwen vertegenwoordigen. Tevens komen er andere interessante thema's aan bod in het stuk, die elk erg interessant zijn om binnen de lessen te bespreken. Zo bood de keuze voor dit thema ook de mogelijkheid om stil te staan bij de Oudengelse taal, en de daadwerkelijke geschiedenis achter *Beowulf*. Ook was het extra interessant om *Beowulf* aan de *Lord of the Rings* te koppelen; een recent verfilmd boek dat nog zeker bekendheid geniet onder de huidige middelbare scholieren.

2.1.2 *Koning Arthur*

Als tweede thema is niet besloten voor één specifiek werk, maar voor een literaire traditie: de verhalen over het hof van Koning Arthur. De Arthurlegende is boeiend omdat hij zo beroemd is geworden en nog steeds beroemd is. Iedereen kent ook tegenwoordig nog wel de namen van de tovenaars Merlijn en de Ridders van de Ronde Tafel. Echter hebben maar

weinig mensen tegenwoordig nog kennis van de daadwerkelijke oorspronkelijke verhalen, en daar wilde ik ze mee laten kennismaken. Specifieke onderwerpen die binnen dit thema extra uit te lichten vielen waren bijvoorbeeld de Heilige Graal en de manier waarop hekserij in de middeleeuwen werd gezien.

2.1.3 Chaucer en de Canterbury Tales

Voor het laatste thema is voor een werk uit de late middeleeuwen gekozen, en wel voor een werk dat meer verbintenis had met het religieuze: namelijk *The Canterbury Tales*. Ook religie speelde in de middeleeuwen een grote rol, en het sprak voor zich dat tenminste één van de lessenseries dat onderwerp zou moeten aansnijden. *The Canterbury Tales* was hier uitermate geschikt voor. Daarnaast was dit ook heel geschikt om verder te kijken naar het feodale stelsel en de standen binnen de middeleeuwse samenleving.

2.2 Directe instructie

Directe instructie is een onderwijsmodel waarvan het doel is om de leerlingen te helpen nieuwe informatie en vaardigheden te bevatten, verwerken, gebruiken en verfijnen. Het belangrijkste kenmerk van directe instructie is "dat de leiding van het leren bij de docent ligt, en dat de leerlingen actief leren" (Ebbens 17). De leerling krijgt de verantwoordelijkheid voor het leren, en de leraar zorgt er voor dat dit ook daadwerkelijk gebeurt; deze controleert en geeft feedback.

De cruciale onderdelen van zulke lessen zijn:

- Helder gestructureerde lessen
- Een juist niveau en tempo van de lessen
- Gestructureerde presentaties door de docent
- Interactieve les, veel communicatie tussen docent en leerlingen, en tussen leerlingen onderling. (Muijs 30)

Deze heldere aanpak en lesindeling waren belangrijke handvatten voor deze lessenseries.

2.2.1 De lesfasen van directe instructie

Lessen die gegeven worden volgens het model van de directe instructie zijn opgebouwd in een aantal fasen.

Fase 1 is de terugblik. Hierbij wordt er aandacht gegeven aan de doelen van de les en wordt er teruggerepen op de voorkennis die de leerling al bezit (Ebbens 18). Door aan te sluiten op de voorkennis wordt het leren effectiever; de leerling kan op deze manier betekenis geven aan hetgene wat hij of zij leert. Immers, hij leert begrijpen hoe en vooral waar hij de informatie kan toepassen en waarom het nuttig is om de kennis te hebben. Vaak is de voorkennis van de leerling onvolledig, en hier kan in de les weer op ingespeeld worden door de kennis aan te vullen en uit te breiden.

Het is belangrijk dat de interesse van de leerling in de les op dit punt zo veel mogelijk gewekt wordt (Bongaards 67). Daarom is het belangrijk om iets te vinden wat dicht bij de belevingswereld van de leerling ligt, of iets wat op andere wijze hun aandacht trekt, bijvoorbeeld door gebruik van beeld en geluid.

Tevens wordt er hier toegewerkt naar het doel van de les: wat gaan we in deze les bespreken, welke onderwerpen komen er aan bod. Naast de interesse wekken is het dus belangrijk dat aan het begin van de les ook duidelijk wordt wat er precies in de rest van de les gaat gebeuren.

In **Fase 2** draait het om het geven van informatie, en dit waar nodig toelichten. In fase 2 komt dus de daadwerkelijke lesstof aan bod, de informatie waar alles om draait. Dit is de fase waarin de leraar uitleg verschaft en waarin hij hoofdzakelijk aan het woord is.

Echter is het hierbij erg belangrijk dat de docent nooit langer dan 10 tot maximaal 15 minuten achtereen aan het woord is; langer dan dat kunnen de leerlingen hun aandacht niet bij de les houden, dan gaan hun gedachten afdwalen en verdwijnt de concentratie (Ebbens 40). Het is dus zaak om de blokken uitleg en informatie kort te houden en af te wisselen met verwerkingsopdrachten.

Fase 3 is bedoeld om te controleren of de belangrijkste begrippen en vaardigheden uit de uitleg van de les zijn overgekomen en begrepen. Dit valt te testen door vragen en opdrachten te geven waarbij de leerling zelfstandig moet nadenken, en naderhand ook de kans maakt om een beurt te krijgen waarbij hij antwoord moet kunnen geven. Op die manier wordt de leerling gedwongen na te denken en wordt het snel duidelijk of hij de lesstof wel of niet beheerst.

Hiervoor zijn dus oefeningen die zelfstandig of in groepjes worden uitgevoerd erg geschikt, indien de opdracht naderhand klassikaal wordt besproken.

Fase 4 draait om het instructie geven ten behoeve van de zelfwerkzaamheid (Ebbens 48). Het doel hierbij is dat de leerlingen zelfstandig aan het werk kunnen met de stof die ze eerder in de les hebben opgepikt en besproken. Hierbij moet je denken aan individuele opdrachten, maar ook groepsopdrachten. Juist die variatie is erg belangrijk, zodat de leerlingen de stof op verscheidene manieren kunnen verwerken.

Het is de bedoeling dat er in deze fase minder noodzaak is voor klassikale begeleiding van de docent, hoewel deze uiteraard altijd aanwezig moet zijn om individuele vragen te kunnen beantwoorden. Daarom loopt fase 4 vrijwel naadloos over in **fase 5**: het begeleiden van de zelfwerkzaamheid. Hierbij is de leraar aanwezig binnen de klas om aangesproken te worden en begeleiding te kunnen geven, individueel dan wel in groepjes. Het is wel belangrijk dat hij de antwoorden niet zelf aandraagt, maar de leerlingen zelf aan het denken zet. Ook kan de docent wellicht de leerlingen op weg te helpen door een paar stappen met ze mee te denken, en ze vanaf dat punt alles weer zelf op te laten pakken (Bongaards 109).

Uiteindelijk bestaat het einde van de les uit **fase 6**, waarbij er afgesloten wordt door terug te keren naar de kernbegrippen van de les, die in de inleiding grotendeels al aan bod zijn gekomen. Dit is dus een uiteindelijke samenvatting van waar de les over is gegaan, en biedt een aantal handvatten voor de leerling om zelfstandig verder te werken.

2.2.2 De bruikbaarheid van deze lesfasen binnen de lessenseries

De bovenstaande lesfasen zoals ze binnen het model van de directe instructie uiteengezet zijn, zijn tevens gebruikt als model waarop de lessenseries gebaseerd zijn. De lessen volgen stuk voor stuk in meer of mindere mate het patroon dat hierboven aangegeven is. Deze heldere structuur biedt een houvast voor zowel docent als leerling.

De lessen beginnen elk met (in de meeste gevallen een huiswerkopdracht en) een inleidend verhaal waarin uiteen wordt gezet wat de doelen van de les zijn en welke onderwerpen er in

de les worden behandeld. In de huiswerkopdracht is er ruimte voor het activeren van de voorkennis; daar wordt er gekeken naar wat de leerling wellicht al weet over een bepaald onderwerp, zodat daar aan toegevoegd kan worden gedurende de les. Om als voorbeeld les 2.3 te pakken, "Merlijn en hekserij in de Middeleeuwen", wordt er in die eerste opdracht gevraagd naar wat de leerling al weet over de tovenaar Merlijn. Daarna wordt de les geïntroduceerd met behulp van een algemeen inleidend verhaal over de werkelijke achtergrond van Merlijn. Dit is aansluitend bij fase 1.

Fase 2, het geven van informatie, wordt in de lessenseries in meerdere blokjes opgesplitst. Om te voorkomen dat de brokken informatie tegelijkertijd te groot zijn, worden er gedurende de les meerdere stukjes uitleg aangeboden, elk gevolgd door een of meerdere verwerkingsopdrachten zoals uitgelegd in fase 3. In veel van deze gevallen worden deze opdrachten nabesproken, om er zeker van te zijn dat de gegeven informatie daadwerkelijk opgeslagen en begrepen is. Een voorbeeld hiervan zie je in les 1.3, "Beowulf en de Middeleeuwen". Opdracht 1 vraagt naar een begrip van de er boven aangeboden informatie, door om een transcriptie te vragen. Om te zorgen dat de opdracht daadwerkelijk begrepen is, vindt er naderhand een nabespreking plaats.

Verderop in de les, richting het einde, komen er meer ingewikkelde opdrachten, waarbij de leerling hoofdzakelijk zelfstandig aan het werk gaat. Hier en daar, waar de opdrachten uitdagender zijn, is er nog wel een optie tot nabespreking van de opdracht om te zorgen dat er inderdaad niemand de mist in gaat, maar hoofdzakelijk wordt hierbij verwacht dat de leerlingen zelfstandig met de oefeningen aan het werk kunnen. De docent kan hierbij door de klas lopen om individuele assistentie te verlenen indien een leerling vastloopt.

Elke les eindigt uiteindelijk op dezelfde wijze; met een opdracht waarin wordt gevraagd naar de belangrijkste termen en elementen uit de les. Hiermee wordt de les in het kort samengevat en is het makkelijker om naderhand de hoofdlijnen van de tekst weer voor de geest te halen.

Hoewel deze constructie als richtlijn is gebruikt, is hier niet al te strak aan vast gehouden, en naar behoefte per individuele les ietwat van afgeweken. Deze vaste structuur is echter achterliggend bij alle lessen, en heeft altijd het raamwerk gevormd van de lessenserie.

2.3 Kennis organiseren

In het begin bij de constructie van de lessenseries is het noodzakelijk om op een rijtje te zetten welke informatie er in de lessen terecht moet komen, en tevens wat er dan precies in welke les moet komen te staan. Het is dus belangrijk om de kennis te organiseren.

Tevens moet de informatie op zo'n wijze worden gepresenteerd in de lessenseries dat ze toegankelijk voor de studenten zijn. Naast het simpelweg ordenen van de kennis, moet deze dus ook geschikt voor de leerlingen worden gemaakt.

Daarnaast was het ook belangrijk om na te denken over de wijze hoe deze kennis dan vervolgens zou moeten worden opgenomen door de leerlingen. Niet alleen de teksten, de kennisoverdracht, moet gestructureerd worden, maar dit geldt ook voor de opdrachten.

2.3.1 Het organiseren van de kennis

Leerteksten en lessen staan er om bekend in de meeste gevallen veel informatie te bevatten, met veel feiten en vaktermen (Teunissen 51). Het is dus de kunst om de informatie op zo'n wijze aan te bieden, dat deze op overzichtelijke wijze is geordend en volgens een heldere logica wordt aangeboden.

Frans Teunissen biedt in zijn boek *Lesgeven op Papier: Effectieve leerteksten schrijven* een aantal goede handvatten hoe zoiets aangepakt zou moeten worden. Voor het schrijven van deze lessenseries is van deze handvatten gebruik gemaakt.

Hij beschrijft een heldere manier om je informatie te ordenen zodat je het op even heldere wijze ook over kunt brengen op de leerlingen. Ten eerste begin je door eerst alle belangrijke termen en begrippen op papier te zetten; eerst alles uitschrijven voordat je orde in de chaos gaat brengen. Deze termen worden vervolgens gegroepeerd en gelabeld; in tabelletjes op logische wijze en volgorde onder elkaar gezet. Op die manier zorg je dat de informatie voordat je aan het schrijven toe komt op zo'n manier geordend is dat er logica in zit. Dit is toegepast voor deze lessenseries door eerst per les op papier te zetten welke onderwerpen aan bod moesten komen in alle lessen, en deze vervolgens in groepen en subgroepen onder te verdelen, op zo'n wijze dat er een logische volgorde in kwam te zitten en de belangrijke zaken van de randzaken gescheiden raakten.

Zo was het bijvoorbeeld voor de lessenserie over Chaucer en de *Canterbury Tales* al gauw duidelijk dat er wat gezegd moest worden over Thomas Becket en de kathedraal van Canterbury, maar ook over bedevaartstochten, het feodale stelsel, en daarnaast ook over de personages uit de *Tales*. Liefst moest er ook nog een specifiek verhaal uit de *Canterbury Tales* besproken worden. Om dit tot een coherent geheel te brengen, was het noodzakelijk om al deze elementen te ordenen tot een logisch geheel en bepaalde aspecten juist wel of niet met elkaar te koppelen. Als dit niet succesvol was, dan zouden de lessen er veel onbegrijpelijker van worden en dan zou de samenhang verdwijnen.

Uiteindelijk is er gekozen om bijvoorbeeld het feodale stelsel te koppelen aan het stuk over de personages uit de *Tales*, omdat deze qua onderwerp deels aan elkaar gekoppeld zijn: in beide onderdelen komt de rangorde binnen de samenleving en de manier van omgaan met

elkaar aan de orde. Zo is telkens gekozen voor een logische geordende structuur, door lessen te maken waarin de onderwerpen telkens enigszins aan elkaar gelinkt waren. Deze structuur die ontstond was het schrijfplan, de opzet van wat in welke les terecht moest komen (Teunissen 70).

Daarnaast is geprobeerd om de lessen geordender te maken door telkens een vaste schrijfstructuur aan te houden, zoals beschreven hierboven in paragraaf 2.3.2. Deze schrijfstructuur hield ook rekening met het hebben van een standaard inleiding, kern van de tekst en een afsluiting, zodat alle lessen een afgerond geheel waren. De inleiding bestond uit de eventuele huiswerkopdracht en daarnaast het eerste stuk tekst dat als introductie gold voor de rest van de les; de afsluiting was de laatste opdracht van de les. De kern zat daar tussenin en bestond uit het overgrote deel van de les, bestaande uit zowel tekst als opdrachten.

2.3.2 Het toegankelijk maken van informatie

Een ander belangrijk element binnen het schrijven van de lessenseries was het zo toegankelijk mogelijk maken van de informatie. Hiervoor zijn een aantal elementen belangrijk. Alle begrippen in de tekst moeten om te beginnen begrijpelijk zijn voor degene die de opdrachten zal moeten maken; het niveau van de tekst moet dus een niveau hebben die past bij de leerling. Daarbij moet er echter wel voor gewaakt worden dat de les tevens voldoende uitdaging behoudt om interessant te blijven. Er moet dus een balans gevonden worden.

Manieren om de tekst toegankelijker te maken zijn bijvoorbeeld het gebruik van illustraties en voorbeelden.

Illustraties zijn op verschillende plekken in de lessenseries gebruikt. Illustraties werken vaak als "verborgen verleiders die de lezers betrokken houden bij de tekst en vaak als onmisbaar instructiemiddel" (Teunissen 101). In de lessenseries is gebruik gemaakt niet alleen van afbeeldingen, maar ook van filmpjes en ander beeldmateriaal. De belangrijkste reden voor het gebruik van illustraties is dat het de lezers helpt om informatie op te nemen uit de les. Immers leren mensen makkelijker indien er gebruik wordt gemaakt van meerdere manieren van kennisoverdracht.

Een voorbeeld van een illustratie die zodanig gebruikt is, is die uit les 1.3: *Beowulf en de Middeleeuwen*. Er is gebruik gemaakt van een afbeelding van een boomdiagram waarin de verwantschappen tussen de verschillende Europese talen staan aangeduid. In principe was het ook mogelijk geweest om die verwantschappen simpelweg uit te leggen met woorden, maar zo'n afbeelding maakt een groot deel van die uitleg overbodig, doordat de leerling veel makkelijker de situatie begrijpt.

Een ander voorbeeld is het gebruik van film om het verhaal van Beowulf in les 1.1: *Beowulf kijken* uit te leggen. Hier is voor gekozen omdat het gebruik van film het makkelijker maakt voor de leerlingen om het verhaal te volgen en vooral ook te onthouden. Het belangrijkste was dat het verhaal de leerlingen bij zou blijven, en daarbij helpt het gebruik van beeldmateriaal.

Daarnaast is hier en daar gebruik gemaakt van voorbeelden om theorie beter uit te leggen. Voorbeelden maken een tekst vaak leesbaarder (Teunissen 92). Dat komt omdat de theorie dan minder 'droog' is. Voorbeelden maken dat het begrip van een tekst verhoogt; begrippen worden duidelijker op het moment dat ze versterkt worden door een voorbeeld.

In les 3.1: *De geschiedenis van de Canterbury Tales* worden meerdere malen zulke voorbeelden gebruikt. Deze voorbeelden bestaan uit stukken tekst van de *Canterbury Tales* om te illustreren wat er verteld wordt óver de tekst. Zo wordt er verteld dat Chaucer zijn inspiratie voor het schrijven van zijn *Tales* haalde uit de werken van de oude meesters. Bijgevoegd zijn citaten waaruit dit daadwerkelijk blijkt.

Er zijn meer manieren om te zorgen dat de informatie toegankelijker en interessanter wordt gemaakt, maar velen daarvan liggen ook bij de docent die deze lessenseries aan de leerlingen aanbiedt. Zo kan de manier van presenteren zoals het stemgebruik en de houding van de docent, ook veel doen voor de manier hoe de lessen opgepakt worden. Zulke elementen kunnen echter niet verwerkt worden in een lessenserie op papier.

Het is echter wel de moeite waard om te overdenken hoe de lessenserie een docent kan ondersteunen om een les zo interessant mogelijk te geven. Als er interesse voor het onderwerp is wordt de stof immers ook beter opgenomen en wordt er beter opgelet (Bongaards 67). Het is dus belangrijk om de leerlingen te "triggeren" en te motiveren, zodanig dat ze het huiswerk en het leeswerk vóór de les doen, maar ook dat ze hun aandacht in de les zelf erbij kunnen houden.

Een probleem was dus: hoe maak je lessen over literatuur interessant voor een middelbare scholier. Samuel Thurber heeft daarover het volgende te zeggen: "The teacher's purpose in literature must ever be to awaken love for his subject, to make the study pleasing and memorable, to plant seeds of good desires in soil which he has made good by wise husbandry" (488) en "No child can withhold attention when his curiosity is roused. If you cannot rouse his curiosity, you can get from him only a simulacrum of attention" (495). Dit was een goede les bij het schrijven van deze lessenseries; het streven moet er naar zijn dat de lessen op elk moment interessant blijven en de aandacht van de leerlingen blijven trekken. Daarvoor zijn de lessenseries op zo'n manier opgezet dat ze niet alleen over literatuur gaan, maar ook zoveel mogelijk de link leggen met de geschiedenis en de hedendaagse cultuur, zodat er een groter begrip ontstaat voor de manieren waarop literatuur ook leerzaam en interessant kan zijn, en ons kan leren over het dagelijks leven van tegenwoordig en van vroeger.

Een van de vragen om jezelf te stellen bij het schrijven van een lessenserie is: "Hoe zorg je dat leerlingen hun leeswerk doen voordat ze in de les komen?" Immers, bijvoorbeeld voor les 2.2: *De Arthurroman als genre* wordt er van de leerlingen verwacht dat ze de tekst lezen van Heer Gawain en de Groene Ridder. In de les wordt meermaals op deze tekst teruggekomen, dus het is wel degelijk belangrijk dat de leerlingen deze stof gelezen hebben. Wilbert McKeachie pleit er in zijn *Teaching Tips* voor dat de leerlingen het belang moeten gaan inzien van het lezen van zulke teksten. "The main reason students come to class unprepared is that they don't see what difference it makes" (31). Een simpele oplossing die hij aandraagt is dus om te zorgen dat het helder is dat er in de les zal worden teruggekomen op het huiswerk (32). Immers, dan is het duidelijk dat het niet meer voldoende is om even

kort een blik op het verhaal te werpen, maar dat het ook noodzakelijk is om de inhoud ervan te kennen. Dit stimuleert de leerlingen om ook daadwerkelijk te lezen.

2.3.3 Het verwerken van de instructie

In de lessenseries wordt telkens uitleg en instructie aangeboden door middel van de teksten. Deze moeten echter ook verwerkt worden in opdrachten.

"Het is helemaal niet zo gemakkelijk om bij een bestaande leertekst passende opdrachten te bedenken," claimt Teunissen. "Auteurs zijn voortdurend op zoek naar afwisselende, goed opgebouwde opdrachten die betrekking hebben op wezenlijke aspecten van de leerstof" (137).

Er zijn verschillende types opdrachten. Zo zijn er oefenopdrachten die simpelweg vragen om herhaling en memorisatie, waarbij de leerling gevraagd wordt te reproduceren wat er in de tekst voorbij is gekomen. Zo wordt getest in welke mate de leerling heeft opgelet en de stof heeft begrepen. Deze opdrachten zijn meermaals in deze lessenserie gebruikt, hoofdzakelijk in het begin van de les, direct na de uitleg, om te testen in hoeverre de leerling de stof beheerst.

Dan zijn er ook nog opzoekvragen. Hierbij wordt de leerling geacht zelf in informatie te gaan zoeken naar de antwoorden die hij of zij nodig heeft. De antwoorden zijn vaak redelijk letterlijk terug te vinden in de informatie, maar soms is het ook nodig om zelf informatie te destilleren en combineren om tot het antwoord te komen. Dit type opdracht is hoofdzakelijk toegepast wanneer er een externe informatiebron was waaruit de leerlingen wat dienden op te zoeken. Een voorbeeld hiervan is opdracht 6 uit les 1.2: *Het verhaal van Beowulf*. Hier gaan de leerlingen op zoek naar de betekenis van het woord "comitatus".

Daarnaast wordt in deze lessenseries veelvuldig gebruik gemaakt van toepassingsopdrachten. Toepassingsopdrachten vragen de leerlingen om de geleerde info zelf toe te passen. Deze opdrachten worden gebruikt om net wat dieper door te dringen in de lesstof. Daarom staan ze in deze lessen hoofdzakelijk richting het einde van de les om aan het eind verder de verdieping in te gaan.

Als laatste zijn er opdrachten die de leerling uitnodigen tot het vormen van een eigen mening: meningsvragen. Hierbij wordt de leerling geacht een eigen standpunt in te nemen. Hiervoor dient de leerling goed te begrijpen wat alle mogelijke standpunten zijn en de situatie van meerdere kanten te benaderen.

Van al deze types opdrachten is gebruik gemaakt in de lessenseries, en er is gekozen voor zoveel mogelijk afwisseling tussen de verschillende types. Dit is om de variatie te behouden en telkens de leerlingen op andere wijze te prikkelen.

2.4 Huiswerkopdrachten

Er zijn verschillende types huiswerkopdrachten volgens Muijs in *Effective Teaching: Evidence and Practice*. Je hebt te maken met de volgende types:

- Oefenopdrachten
- Voorbereidingsopdrachten
- Uitbreidingsopdrachten. (97)

Onder het eerste type, de oefenopdrachten, vallen de huiswerkopgaven die de nieuw verkregen kennis en informatie testen. Dit is huiswerk dat gemaakt wordt nadat een les gegeven is over het desbetreffende onderwerp, om de leerlingen meer met het materiaal te laten oefenen.

Vorbereidingsopdrachten zijn bedoeld, zoals de naam al weergeeft, om de leerling voor te bereiden op de les die komen gaat. Deze opdrachten geven een introductie of achtergrond voor de daaropvolgende les, of laten de leerlingen alvast teksten lezen die ze in de les nodig gaan hebben.

Als laatste zijn er uitbreidingsopdrachten. Dit zijn in wezen oefenopdrachten, maar verwachten van de leerling dat ze meer zelfstandig onderzoek doen en met behulp daarvan verder oefenen met het materiaal uit de les ervoor.

In deze lessenseries is er hoofdzakelijk gebruik gemaakt van de voorbereidingsopdrachten. Huiswerk is bedoeld om de leerling voor te bereiden door ze teksten te laten lezen, of alvast na te laten denken over het onderwerp van de volgende les. Zo krijgt de leerling vast een impressie van waar de les over zal gaan.

Daarnaast zijn er verschillende doelen voor het maken van huiswerk. Redenen om huiswerk op te geven zijn bijvoorbeeld:

- Het ontwikkelen van onafhankelijke studievoordigheden
- Het ontwikkelen van time-managementvaardigheden
- Voorbereiding op de toekomstige les(sen)
- Het ontwikkelen van de onderzoeksvaardigheden
- Het 'verlengen' van de schooldag
- Oefenen van de onderwerpen die op school behandeld zijn. (Muijs 98)

Deze vaardigheden zijn in gedachten gehouden bij het schrijven van de lessenseries, en de huiswerkopdrachten zijn er specifiek op geschreven dat ze de leerlingen zoveel mogelijk steunen in het ontwikkelen van hun vaardigheden. Zo moeten ze zelfstandig met de stof aan het werk, zelf hun tijd hierbij indelen om dit te doen, en wordt er ook gevraagd aan de leerlingen om dingen zelfstandig uit te zoeken.

3 Lessenserie 1: *Beowulf* Docentenhandleiding

Les 1: *Beowulf* kijken

Les 2: Het verhaal van *Beowulf*

Les 3: *Beowulf* en de Middeleeuwen

Les 4: *Beowulf* en Tolkien

Voor wie?

Deze lessenserie is bedoeld voor docenten van het vak Engels, die lesgeven aan de bovenbouw van het VWO (klas 4, 5 of 6), en kan aangeboden worden als onderdeel van deze lessen als literaire verdieping. Door de uitgebreide culturele context van de lessen heeft deze lessenserie ook waarde op cultuur-historisch gebied.

Wat?

Dit is een lessenserie van vier lessen die elk ongeveer 45-60 minuten duren, over het befaamde Oudengelse gedicht *Beowulf*. In deze lessen wordt het verhaal van *Beowulf* uitgebreid besproken, evenals de historische context van zowel het verhaal als het manuscript. Tenslotte wordt ook tijd besteed aan de relatie tussen *Beowulf* en J.R.R. Tolkien. In elke les staat een apart thema centraal: in les 1 wordt een animatie van *Beowulf* gekeken, in les 2 worden het verhaal en de personages in meer detail besproken; les 3 gaat over de historische context van de tekst, en les 4 gaat over Tolkien.

Waarom?

Deze lessenserie is ontstaan binnen een bredere groep lessenseries; één over *Beowulf*, één over de verhalen over koning Arthur, en één over de *Canterbury Tales*. De meeste leerlingen op de middelbare school krijgen wel literatuur-lessen, maar deze lessen beperken zich dan bijvoorbeeld slechts tot een toneelstuk van Shakespeare. Deze lessenseries zijn geschreven met als doel om leerlingen een Engelse literaire basis te kunnen bieden die breder is dan enkel Shakespeare. Daarnaast is in elk van de lessen ruime historische context verwerkt om de verhalen ook binnen de tijd te kunnen plaatsen en zodoende een beter begrip van zowel het verhaal als de geschiedenis ervan te krijgen.

Benodigde voorkennis?

De leerlingen worden geacht om een beheersing van het Engels te hebben die gelijk staat aan bovenbouw VWO. Inhoudelijke voorkennis is niet vereist: er wordt niet vanuit gegaan dat er al voorkennis is.

Lesoverzicht:

Les 1 begint met een animatie van *Beowulf*. Er wordt een korte inleiding gegeven betreft waar *Beowulf* over gaat, en daarna wordt het verhaal bekeken.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Beowulf, eigenschappen van een held, epos animatie*.

Lesduur: 45-60 minuten

Les 2 gaat over het verhaal van Beowulf. De verhaallijn wordt uitgebreid besproken en meerdere personages uit het verhaal komen voorbij. Daarnaast wordt het begrip "comitatus" behandeld en staan we stil bij de medehal, Heorot.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Beowulf, personages, de verschillende volkeren, de medezaal Heorot, opgravingen, comitatus, dapperheid*.

Lesduur: 55-60 minuten

Les 3 focust zich op de Middeleeuwse achtergrond van *Beowulf*. Er wordt uitgelegd hoe het gedicht in elkaar zit en wat de kenmerken daarvan zijn. De leerling gaat zelf ook een stukje Oudengels proberen te ontcijferen. Daarnaast worden het christendom en heidendom binnen *Beowulf* besproken.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *transcriptie, manuscripten, alliteratie, caesura, Oudengels, dichtvormen, christendom, heidendom*.

Lesduur: 60-70 minuten

Les 4 gaat over de relatie tussen *Beowulf* en de man J.R.R. Tolkien. Er wordt ingegaan op de invloed die Tolkien op het onderzoek naar *Beowulf* heeft gehad, maar ook op hoe *Beowulf* omgekeerd invloed op de boeken van Tolkien heeft uitgeoefend.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Tolkien, Lord of the Rings, De Hobbit, The Monsters and the Critics, fantasie vs. realisme, historiciteit*.

Lesduur: 55-60 minuten

Lessenserie 1: *Beowulf*

Les 1: *Beowulf* kijken

In deze les wordt een animatie uit 1998 aangeboden met daarin het verhaal van Beowulf. De verhaallijn die wordt aangehouden is dezelfde als die van het oude Anglo-Saksische gedicht. De animatie duurt 27 minuten en kan dus zonder problemen klassikaal bekeken worden.

De link naar de animatie is hier te vinden:

<https://www.youtube.com/watch?v=QKjcoFZmKuA>

Deze "animated epic" is geregisseerd door Yuri Kulakov.

Tekst: Vertel de leerlingen voor het begin van de animatie de volgende informatie, aan de hand waarvan ze de opdracht kunnen maken.

Doel: Deze tekst introduceert de leerling tot het genre waartoe Beowulf behoort en stelt ze in staat om de opdracht te maken.

Beowulf is een gedicht dat geschreven is in het Oudengels, en misschien wel zo vroeg als in het jaar 700 na Christus. We hebben nog maar 1 kopie van het manuscript, en dat is geschreven rond het jaar 1000. Dat is inmiddels dus een millennium geleden. In die tijd waren teksten nog heel anders tegenwoordig.

Beowulf is een "episch gedicht", net als bijvoorbeeld de Ilias en de Odyssee van Homerus. Het is geschreven in 3182 allitererende versregels - het is dus een heel erg lang stuk. Dat niet alleen, maar het is het allervroegste epos dat we hebben dat in de Engelse volkstaal is geschreven, in plaats van in het Latijn.

Dit specifieke epos beschrijft de heldendaden van Beowulf. Een held zoals Beowulf moest in zo'n heldendicht wel voldoen aan een aantal kenmerken. Deze kenmerken staan hieronder beschreven.

- Kracht: Een held als Beowulf bezat normaal gesproken bovenmenselijke kracht; hij was veel sterker dan normale mensen.
- Dapperheid: Een held ging uitdagingen niet uit de weg en was niet bang.
- Nederigheid: Het was belangrijk om nederig te zijn: een held moest wel bescheiden blijven en zichzelf niet te belangrijk en geweldig vinden.
- Stoïcijns zijn: Een held moest niet snel geraakt worden door emoties; hij mocht ze wel voelen, maar ze mochten zijn handelen niet beïnvloeden. Angst was bijvoorbeeld prima, zolang hij daardoor maar niet van gevaren wegluchtte.

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht maken de leerlingen terwijl de film op staat. Eventueel kan de film tussendoor gepauzeerd worden om ze tijd te geven hun antwoorden op te schrijven.

Doel: De leerlingen worden gedwongen de film actief te kijken en echt te letten op waar het over gaat.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Tijdens de hele les	-	De animatie uit bovenstaande	Zelfstandig werken	Geen ivm film; discussie	Klas

link

over de
antwoorden
aan het eind
van de les

Beantwoord onderstaande vragen tijdens of na het kijken van de film.

a. Leg uit in welke opzichten Beowulf aan de karaktereigenschappen voldoet die belangrijk zijn voor een epische held: kracht, dapperheid, nederigheid en stoïcijns zijn. Noem daarbij specifieke scènes.

Voorbeelden:

- *Kracht: Hij kon het monster Grendel verslaan dat geen enkele andere man aan kon, door zijn bovenmenselijke kracht.*

- *Dapperheid: Beowulf trad het monster Grendel tegemoet zonder vrees en uit vrije wil, terwijl het monster iedereen zoveel angst aanjaagde. Tevens is hij onbevreesd om de draak tegemoet te treden.*

- *Nederigheid: Beowulf vecht tegen de monsters maar verwacht daarvoor niet overladen te worden met rijkdom.*

- *Stoïcijns zijn: Hij wordt niet geraakt door emoties en toont deze zelden.*

b. Tegen welke monsters vecht Beowulf allemaal?

Grendel, de moeder van Grendel en de draak.

Bij een eventuele nabespreking van de film is het het belangrijkste dat de volgende aspecten van de film begrepen zijn:

- *De hal van de Denen, Heorot, staat onder leiding van koning Hrothgar.*

- *Deze hal wordt aangevallen door het monster Grendel.*

- *Beowulf, een held van het volk van de Geats, redt ze en verslaat het monster met zijn blote handen.*

- *Daarna doodt hij ook diens moeder met een gevonden zwaard.*

- *Beowulf keert terug naar zijn geboorteland.*

- *Daar wordt de schat van een draak gestolen en deze valt Beowulfs volk woest aan.*

- *Beowulf vecht tegen de draak, alleen bijgestaan door zijn familielid Wiglaf, en verslaat hem uiteindelijk. Hij wordt zelf ook dodelijk verwond en sterft.*

Lessenserie 1: *Beowulf*

Les 2: Het verhaal van Beowulf

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht is huiswerk. De antwoorden kunnen naderhand worden besproken om te controleren of alle leerlingen de theorie beheersen. De leerlingen lezen een samenvatting van het gedicht van Beowulf. Naderhand maken ze een beschrijving van de belangrijkste personages uit het verhaal.

Doel: De leerlingen krijgen een nog beter begrip van het verhaal en leren de personages beter kennen. Dit vormt de basis voor de volgende lessen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	-	De samenvatting uit de opdracht	Zelfstandig werken	Geen; discussie over de antwoorden in de les	Thuis

In de afgelopen les heb je een animatie gezien die het verhaal verbeeldt van het Middeleeuws Engelse gedicht *Beowulf*. Voor beter begrip van de verhaallijn kun je ook onderstaande Engelse samenvatting lezen.

Long ago, in the gray mists of the Danish marshes, a monster born of the hatred of Cain rises up to terrorize Heorot, the great mead hall of King Hrothgar. Until the beast's appearance, Hrothgar's kingdom—and the kingdoms of his father, grandfather, and great-grandfather, the long-remembered and much-loved Scyld Scefing—had prospered without fear of the vile shadow creatures in the forests, lakes, fens and caves. But one day, the sounds of good cheer and merriment at Heorot enrage the Cain-born monster Grendel. So he crosses over from his netherworld into the realm of men to kill and destroy. He preys on Heorot after nightfall, consuming up to thirty warriors in a single raid.

For twelve years, Grendel's raids continue, robbing Hrothgar of men-at-arms and plunging the court into a deep abyss of qualm and trepidation. To the east, in the land of the Geats in southern Sweden, a mighty warrior named Beowulf—nephew of the King of the Geats, Hygelac—hears from seafarers of the plight of Heorot and sails across the dark seas with fourteen lusty men to come to Hrothgar's aid. When Hrothgar's coastal sentinels think he is a spy, Beowulf persuades them that he is no enemy of the Danes. After he presents himself at Heorot, he tells tales of his exploits: how he battled trolls, killed sea beasts, and painted himself red with the blood of his enemies. Hrothgar, a friend of Beowulf's father in earlier times, greets Beowulf warmly and welcomes his help.

But Unferth, an envious Heorot warrior full of drink, scoffs at Beowulf's exploits, claiming Beowulf lost a swimming match at sea lasting seven days. Noble Beowulf then defends his honor with his own account of the match. One day he and his childhood friend, Breca, decided to test their swimming prowess, one against the other, in a sea match, each

carrying a sword for protection against the ocean beasts. On and on they swam for five days until the roil and pitch of the water separated them and foul beasts churned up from the depths. One by one, Beowulf slaughtered the beasts, nine in all, until calm returned and Beowulf washed up on the shore of Finland.

Beowulf next lays a heavy charge against Unferth: Rather than satisfying his blood lust on the field of battle fighting enemies, he resorts to fighting and killing his own kin, a crime for which he will burn in hell. So speaks Beowulf. And, Beowulf asks, if Unferth is so great a warrior, why has he not ended Grendel's raids?

After Hrothgar's wife, Queen Wealhtheow, welcomes Beowulf, he vows to fight Grendel that very night without weapons. The Danes bed down. Beowulf and the Geats await the arrival of Grendel in the mead hall. They know he will come; it is only a matter of time. By and by, the hell-beast opens the door in the darkest hour of the night—thirsting for blood, his eyes aflame—and attacks and kills a Geat, consuming limbs and lumps of flesh. Turning then to Beowulf, Grendel wields an open claw against the hero. But Beowulf, thirty times more strong of arm than any other mortal, locks into Grendel with a hand grip so powerful that the monster cannot shake it. As the great hall trembles at the fury of the battle, Beowulf's men strike at the beast. But their swords do not penetrate, for no weapon forged in fire can harm Grendel. No matter. In the end mighty Beowulf wrenches off Grendel's arm, and the beast flees, mortally wounded.

The following day, Heorot rejoices and Hrothgar heaps praise on Beowulf. Unferth the taunter has naught to say when the Danish thanes see the arm of Grendel, its claws harder than the hardest iron. The hall is then repaired, a feast is given, songs are sung, tales are told, and gifts are presented.

But the rejoicing is shortlived. For, when night falls, Grendel's mother—full wrath—descends upon the hall, kills Hrothgar's counselor, Aeschere, and drags him into the bogs. Beowulf and Hrothgar follow with warriors, but Beowulf chooses to battle the monster alone under water. Sea hellions come to her aid and tear and rip at the Geat. When he strikes her with his sword, it does not pierce. She strikes back with a dagger. By the grace of God, Beowulf's chainmail deflects it. He then spies a great sword in her armory, a weapon brandished long ago by giants who walked the earth. In spite of its impossible weight, Beowulf wields it against the hell-beast's neck and kills it. When he sees the corpse of Grendel nearby, Beowulf beheads it and returns to Heorot with his trophy.

After more rejoicing, Beowulf receives a bounty of gifts and returns home to the land of the Geats. There, he presents his gifts to King Hygelac and tells him of his great adventures. Hygelac, in turn, rewards Beowulf with a vast estate. Years pass. After Hygelac and his son, Heardred, die in battle, Beowulf becomes king and reigns for 50 years.

Then great terror spreads across the realm of the Geats after a dragon abandons its lair to wreak death and destruction by breathing fire. The dragon is furious because an intruder had entered its lair and took a gem-studded goblet from a hoard of treasure the fire-breather had been guarding since ages past.

Beowulf, now a very old man, ventures forth with eleven warriors to send the monster to hell. But after Beowulf engages the dragon in battle, all his cohorts retreat save for one—brave Wiglaf—who goes to his master's aid. In a storm of smoke and fire, Beowulf slays the dragon with the help of Wiglaf. But, alas, Beowulf suffers a poisonous wound. Realizing he will soon die, he bids Wiglaf to bring forth a sampling of the dragon's treasure hoard that he may look upon it, and Wiglaf does his bidding. Beowulf gives thanks to God for the treasure that will sustain his people in times to come, then dies after instructing Wiglaf to have a barrow (a mound of earth or stones) constructed to mark the burial site of his remains from the funeral pyre. Wiglaf banishes the ten deserters and arranges for the king's funeral even as new troubles loom on the horizon—wars with neighboring tribes, including the Franks and the Frisians.

- Michael J. Cummings, 2003

<http://www.cummingsstudyguides.net/Beowulf.html>

Gebruik je kennis uit deze samenvatting en de animatie om onderstaande vragen te beantwoorden.

Geef een zo compleet mogelijke beschrijving van de onderstaande personages uit het verhaal:

a. Beowulf

Beowulf is een legendarische held van het volk van de Geats. Hij is het neefje van de koning daar, Hygelac. Wanneer hij een jongeman is verlaat hij zijn thuisland om de Deense koning Hrothgar te helpen, wiens land geteisterd wordt door een monster. Deze verslaat hij met een heldhaftige daad door te vechten zonder wapens. Tevens verslaat hij de moeder van het monster. Vijftig jaar later is hij zelf koning van de Geats, en toont zichzelf een sterke en heldhaftige koning door als oude man zijn volk te verdedigen tegen het gevaar van de draak. In dat gevecht sterft hij.

b. Hrothgar

Hrothgar is de koning van de Denen, en heeft zijn hof in een grote hal, Heorot. Zijn land was erg welvarend, totdat het geteisterd werd door het monster Grendel, dat jaloers werd van de welvarendheid en blijdschap in het land. Hij is een Scylding, een afstammeling van Scyld Scefing.

c. Grendel

Grendel is een van de drie monsters in Beowulf. Zijn precieze verschijning is onbekend; hij wordt vaak beschreven als een monster of een reus. Jaloers door de vreugde aan het hof van Hrothgar valt hij deze aan en vermoordt vele mensen die daar aanwezig zijn. Hij wordt gedood door Beowulf, die zijn arm afscheurt.

d. Unferth

Unferth is een van de leden aan het hof van Hrothgar. Hij springt er negatief uit wanneer hij in dronken staat Beowulf uitlacht en voor gek probeert te zetten. Beowulf draait de situatie om, en vraagt Unferth waarom, als hij zo dapper is, hij Grendel nog niet gedood heeft.

e. Wiglaf

Wiglaf is een verre neef van Beowulf, en toen Beowulf stierf was hij het enige familielid van hem dat nog in leven was. Wiglaf is een van de leden van het gezelschap dat Beowulf meeneemt wanneer hij tegen de draak vecht - en de enige

daarvan die niet vlucht op het moment supreme. Wiglaf regelt de begrafenis van Beowulf en volgt hem daarna op als koning van de Geats.

Tekst: Het volgende stuk tekst gaat over de historische context van Beowulf en is bedoeld om door de docent aan de leerlingen te worden verteld. Het gaat dieper in op welke delen in het verhaal op echte geschiedenis gebaseerd zijn.

Doel: Geschiedenis en de literatuur aan elkaar linken. De leerling leert meer over de herkomst van het gedicht.

Beowulf is een gedicht waarvan de gebeurtenissen plaatsvinden in de late vijfde eeuw na Christus: aan het begin van de Middeleeuwen dus. Op het onderstaande plaatje zie je hoe de volkeren van Scandinavië in die tijd over het gebied verdeeld waren.

<http://numberedpages.com/category/literary-analysis/>

Beowulf was een Geat, en kwam dus oorspronkelijk uit het gebied wat we tegenwoordig Zweden noemen, terwijl het volk van Hrothgar tot de 'Danes' behoorde, de Denen. De Denen woonden op de eilanden die tegenwoordig bij Denemarken horen.

We hebben tot nu toe geen enkel bewijs dat Beowulf als personage zelf echt heeft bestaan. Behalve dit ene specifieke gedicht waarin over hem geschreven wordt is zijn naam in geen enkele andere historische bron terug te vinden.

Er zijn echter ook aspecten van het verhaal die wel degelijk hun bron hebben in het verleden. Hygelac bijvoorbeeld, koning van de Geats voordat Beowulf koning werd; die heeft vermoedelijk echt bestaan. Er leefde namelijk rond diezelfde tijd nog een koning, die men kende onder de Latijnse naam Chlochilaicus, en men vermoedt dat dat dezelfde persoon is geweest. Deze Chlochilaicus was betrokken bij een gevecht in Ravenswood, en stierf uiteindelijk in een gevecht tegen de Franken, een ander Europees volk. In *Beowulf* wordt van Hygelac ook beschreven dat hij stierf in een oorlog met de Franken.

Ook koning Hrothgar lijkt zijn basis te hebben in echte geschiedenis. Hij was lid van de koninklijke familie van de Denen, de Scyldings. Ze heetten zo omdat hun legendarische

stamvader Scyld Scefing heette. Deze legendarische Scyld komt in nog veel meer andere verhalen voor dan alleen in *Beowulf*. Hrothgar zelf komt ook nog in een ander Engels gedicht voor, namelijk *Widsith*. Dat maakt het waarschijnlijk dat hij echt bestaan zou kunnen hebben.

Tegenwoordig denkt men dat de legendarische hal Heorot misschien in het huidige Deense Lejre zou hebben kunnen gelegen. Archeologen hebben inderdaad een houten fundament gevonden van een oude Vikinghal in de buurt van Lejre, met daarin allerlei andere overblijfselen, zoals botten van allerlei soorten dieren die wellicht bij enorme feestmalen waren opgegeten. Dit zijn precies de soort grote feestmalen zoals ze in het gedicht *Beowulf* beschreven worden. Ook zijn er allerlei drinkbekers en juwelen gevonden. Op het onderstaande plaatje valt te zien hoe Heorot er tegenwoordig uitziet:

<http://mattikobenhavn.blogspot.nl/>

Zoals je kunt zien is er weinig meer van over.

Opdracht 2:

De leerling leest de tekst van de bron in de link en beantwoordt daarna de vraag.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	Onderstaande link	Klassikaal	Discussie geleid door de docent	Klas

De link hieronder geeft meer informatie over de opgravingen in Lejre van Heorot, de grote zaal van koning Hrothgar.

<http://ahgray.wordpress.com/2013/09/01/672/>

a. Er zijn meerdere verschillende resten van zalen gevonden. Waarom denken ze van één specifieke ervan dat dát juist Heorot is geweest?

Omdat het gedateerd is als eerste van de zeven zalen. Men wist uit Rolf Krakes Saga dat de hal zich in Lejre bevond en dit was de enige zaal die qua datering paste.

b. Hoe kan het dat verschillende zalen elkaar overlappen?

Omdat sommigen pas gebouwd waren nadat anderen al niet meer bestonden; die zijn dus gebouwd op de resten van een vorige zaal.

c. Hoe konden de archeologen de zalen dateren tussen 500-1000 na Christus?

Door de verschillende soorten voorwerpen die ze opgegraven hebben: fragmenten van bekers, botten, goudstukjes, sieraden, et cetera. Deze zijn te koppelen aan dat tijdperk.

Opdracht 3:

Opdracht: De leerling leest onderstaande quote uit Beowulf en beantwoordt de vraag: maak een tekening van Heorot zoals jij het voor je ziet.

Doel: De leerling visualiseert zich hoe een mede hal zoals Heorot eruit zou hebben gezien.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	-	Het citaat uit de opdracht	In tweetallen	Overleg toegestaan, maar ieder maakt zijn eigen tekening	Klas

"Succes in de strijd werd geschonken aan Hrothgar,

faam in gevecht, zodat vrienden en verwanten hem graag gehoorzaamden, en zijn aanhang uitgroeide tot een grote groep. In zijn geest kwam het op een grootse hal te gaan bouwen, een mede hal te laten maken,

machtiger dan ooit vernomen door mensenzonen, en dat hij daarin alles verdelen zou wat God hem gaf, een grijskop en jonkman, maar niet de meent en mensenlevens. En overal hoorde ik hoe opdrachten uitgingen

naar menige stam op deze middenaarde om de vergaderplaats te verfraaien. Vlot verliep het werk, met zoveel mensen was ze zeer snel klaar, die grootse hal; Heorot noemde hij haar, wiens woord wijd en zijd werd gevreesd.

Hij deed wat hij gezegd had, en deelde op het feest sieraden en ringen. Hoog rees de zaal

- de uilenborden wijd uiteen - wachtend op aanvalsstormen, vijandig vuur."
- *Beowulf (regel 64-84), vertaling door Jan Jonk*

Dit is de beschrijving van Heorot zoals ze in het gedicht voortkomt. Hoe zie jij Heorot voor je? Maak een tekening of beschrijf het met woorden.

Eigen antwoord

Opdracht 4:

Opdracht: De leerling leest een raadsel. Wat is het antwoord op het raadsel?

Doel: De leerling maakt kennis met raadsels zoals ze in de Middeleeuwen bestonden, over voorwerpen die in die tijd belangrijk waren op plaatsen zoals in Heorot.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	-	Het raadsel uit de opdracht	Klassikaal	Discussie over het antwoord geleid door de docent	Klas

Lees het onderstaande raadsel. Het is een Oudengels raadsel, vertaald naar modern Engels. Het gaat over een voorwerp dat in die tijd veelvuldig gebruikt werd, vooral op plaatsen zoals Heorot.

"I was an armed fighter, covers me proudly with gold and silver. Sometimes with my song happy comrades. over the marches. bears me over waves Sometimes a maiden Sometimes I must lie stripped on the tables. with ornaments proud, Sometimes a good weapon, riding on horseback, I must breathe in the breath Sometimes with my music to drink their wine. I rescue the booty, Ask me my name."	Now a young home-dweller with twisted wires, Sometimes men kiss me. I summon to battle Sometimes a steed carries me Sometimes a sea-horse with my bright trappings. fills my ring-adorned bosom. hard and headless Sometimes I hang, on the wall where men drink. the warriors bear me, with treasure laden, of a man's breast. I summon proud warriors Sometimes with my voice put foe to flight.

- Louis J. Rodrigues

Wat is het antwoord op het raadsel?

Een hoorn.

Tekst: Het volgende stukje tekst gaat dieper in op een aantal elementen van de tekst van Beowulf en is bedoeld om door de docent te worden verteld en uitgelegd, of om door de leerlingen te worden gelezen.

Doel: Je leert beter kennen wat de belangrijke eigenschappen van de held Beowulf zijn. Dit is een verlenging van de informatie uit les 1.

Als je het verhaal van *Beowulf* leest, valt het op dat het personage Beowulf vele heldendaden verricht. Hij wordt ook als een held beschreven, aan alle kanten is het duidelijk dat deze man respect werd toegedicht. Door te kijken naar de precieze eigenschappen die aan Beowulf werden toegeschreven, kun je ontdekken welke eigenschappen er in de Middeleeuwen, toen dit gedicht werd geschreven, als positief werden beschouwd.

Neem het volgende voorbeeld:

"Toen volgden de trotse woorden van de dappere,
Beowulf der Geats, voor hij naar bed ging:
'Niet minder is mijn strijdkracht meen ik,
mijn gevechtservaring, dan Grendel vindt van de zijne;
daarom zal ik hem niet doden met het zwaard,

het leven ontnemen, ook al zou ik kunnen;
hij kent de edele kunst niet, mijn kant op te slaan,
mijn schild in stukken te hakken, hoewel zijn strijdervaring
berucht is. Beiden zullen wij echter ontberen
het zwaard, 's nachts."

- *Beowulf (regel 675-684), vertaling door Jan Jonk*

Beowulf wordt hier neergezet als een ontzettend dapper en ook rechtvaardig persoon. Zijn dapperheid spreekt eruit dat hij het monster Grendel tegenmoet zal treden zonder zwaard, en zijn rechtvaardigheid blijkt uit dat hij dat doet omdat Grendel zelf ook geen zwaard heeft. Hij vindt dat ze in hun gevecht op gelijke voet moeten staan.

Andere van zulke belangrijke kwaliteiten die mensen konden hebben waren bijvoorbeeld goed kunnen vechten, loyaliteit, faam en wijsheid, maar ook hulpvaardigheid en eerlijkheid. Negatieve kenmerken daarentegen waren bijvoorbeeld lafheid, zwakte en jaloezie.

Opdracht 5:

Opdracht: De leerling beschrijft van de personen Unferth en Wiglaf welke goede of slechte eigenschappen ze bezitten.

Doel: De leerling leert om ook andere personages te beoordelen volgens de kwaliteiten die in Beowulf als goed en slecht werden beschouwd.

Extra: Bij deze vraag kunnen de leerlingen de samenvatting gebruiken die ze bij opdracht 1 ook hebben gebruikt.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	In tweetallen	Overleg toegestaan, eventueel naderhand bespreking van de	Klas

antwoorden.

Bedenk van de volgende personen of ze positieve of negatieve eigenschappen toegeschreven zouden kunnen krijgen, en welke dan wel? Licht je antwoord toe.

a. Unferth

Jaloezie/afgunst is een woord dat Unferth goed zou beschrijven: hij haalt Beowulfs prestaties naar beneden en lacht hem uit. Tevens past zwakte hem ook: hij was zelf niet sterk genoeg om Grendel uit te schakelen.

b. Wiglaf

Wiglaf is ten eerste dapper: hij blijft zijn heer Beowulf bijstaan zelfs als het gevecht met de draak eraan komt en alle andere strijders vluchten. Daarnaast past loyaliteit hem dus zeer goed: hij laat zijn heer niet in de steek.

Opdracht 6:

Opdracht: Lees de tekst uit onderstaande link en leg dan uit wat comitatus is en hoe comitatus in Beowulf naar voren komt.

Doel: De leerlingen maken kennis met het begrip "comitatus" dat ontzettend belangrijk is in Beowulf.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De link uit de opdracht	Zelfstandig werken	Overleg toegestaan. Naderhand eventueel de antwoorden bespreken.	Klas

Lees de tekst uit onderstaande link.

<http://csis.pace.edu/grendel/projs2003a/John,Damien&Sherard/dBeowulf.htm>

Beantwoord daarna de vragen:

a. Wat is comitatus?

Een groep Germaanse krijgers en hun leider. De krijgers hadden daarbij trouw gezworen hadden aan de leider. Deze krijgers waren vaak doorgewinterd, zij hadden zichzelf al bewezen. De belangrijkste eigenschappen hierbij waren loyaliteit aan de leider en eer. Deze waren zo belangrijk dat ze boven alles gingen.

Het begrip comitatus wordt gebruikt om naar de groep te refereren, maar bovenal is het de band die tussen de leden van zo'n groep bestond: de loyaliteit om elkaar en vooral de leider boven alles te beschermen en volgen, op een hele vriendschappelijke wijze.

b. In *Beowulf* is deze relatie van "comitatus" ook te zien tussen Beowulf als krijger en Hrothgar als leider. Leg dit uit.

Beowulf werpt zich op als de krijger door aan te bieden Hrothgar te beschermen tegen Grendel. Hrothgar toont zijn genegenheid voor Beowulf door hem dan weer te belonen voor zijn daden en hem zijn vertrouwen te schenken. Het is een soort wederdienst: Beowulf biedt zijn diensten aan en Hrothgar geeft Beowulf rijkdom en een thuis als dank.

Opdracht 7:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: De leerlingen weten wat de belangrijkste kernbegrippen uit de les waren en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over het gedicht *Beowulf* en allerlei aspecten die met dit gedicht te maken hebben. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Beowulf, Hrothgar, Wiglaf, Unferth, Grendel, draak, Denen, Geats, Scyldings, de medezaal Heorot, archeologie, Lejre, opgravingen, heldendaden, loyaliteit, comitatus, dapperheid, etc.

Lessenserie 1: *Beowulf*

Les 3: Beowulf en de Middeleeuwen

Tekst: Het volgende stuk tekst kan door de docent verteld worden aan de leerlingen en gaat over de oorsprong van het gedicht Beowulf en de manier waarop de tekst in elkaar zit.

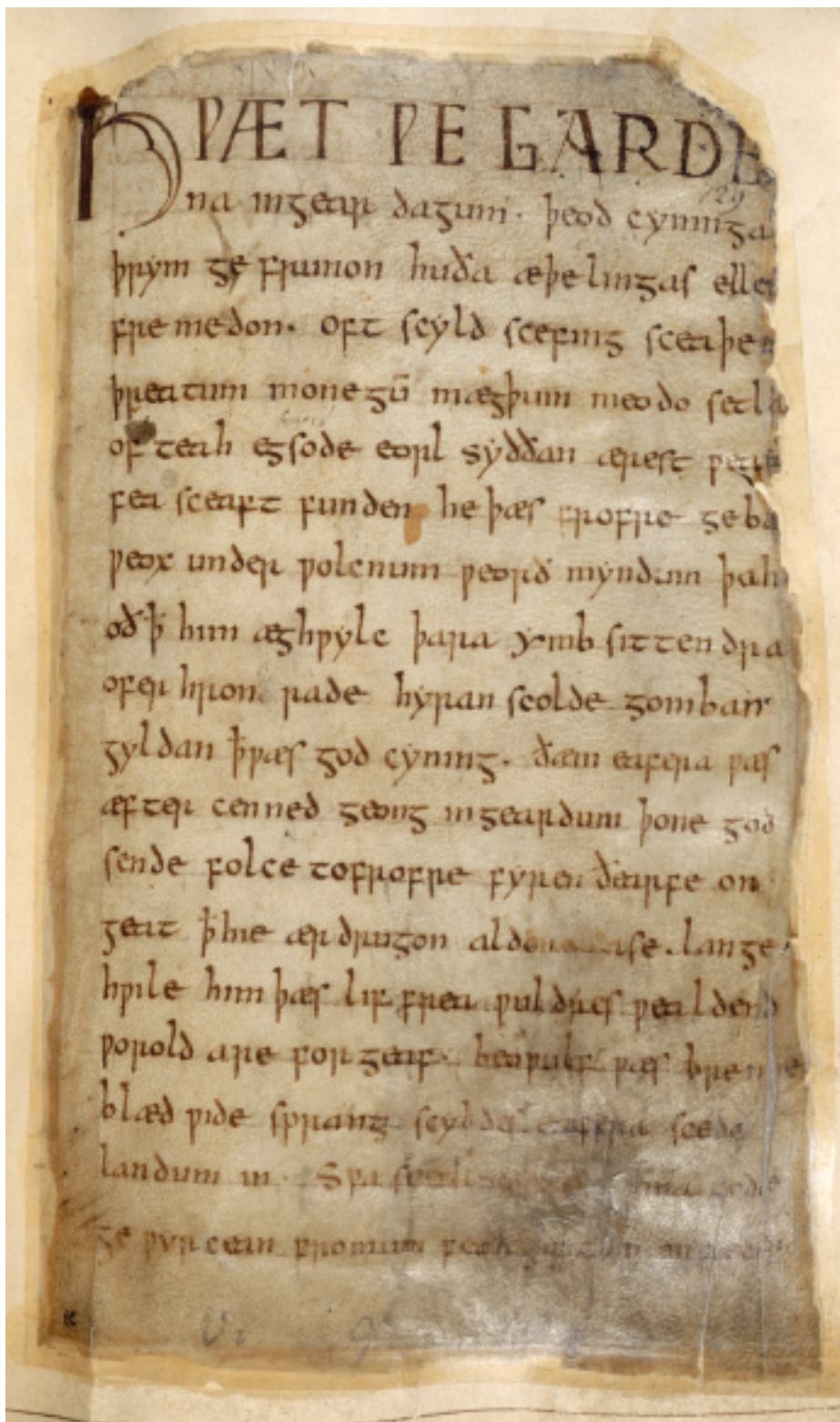
Doel: De leerling leert meer over de herkomst van het gedicht.

Het gedicht *Beowulf* bestaat uit 3182 allitererende regels en is zodoende voor een Middeleeuws gedicht van uitzonderlijke lengte: het is het langste gedicht geschreven in het Oudengels dat nog tot in het heden bewaard is gebleven. Er is maar één enkel overgebleven manuscript van het gedicht, en we weten dat deze geschreven is tussen de achtste eeuw en het begin van de elfde eeuw, alhoewel de meeste mensen vermoeden dat het de achtste of negende eeuw is geweest. De precieze datum en de auteur zijn echter onbekend.

Tegenwoordig is het dan wel gebruikelijk dat je aan het begin van een boek een titelpagina hebt en een pagina met alle informatie waar en wanneer een boek is geschreven, maar dat was in de Middeleeuwen nog helemaal niet het geval. De auteur heeft zijn naam nergens achtergelaten.

De datering van zo'n manuscript wordt gedaan aan de hand van het handschrift waarin de tekst geschreven is. In die tijd bestond er nog geen computer of drukpers, dus alle manuscripten werden met de hand geschreven. Lang niet iedereen kon lezen of schrijven: dat was maar voorbehouden aan een select groepje mensen, vaak leden van kloosterorden, die hier speciaal voor getraind waren. Het schrijven van zo'n manuscript kostte veel tijd en werd zo netjes mogelijk gedaan. Er zijn heel duidelijk verschillen te zien in handschrift tussen verschillende streken en periodes. Zo kunnen we een ruwe schatting maken van waar en wanneer een manuscript geschreven is.

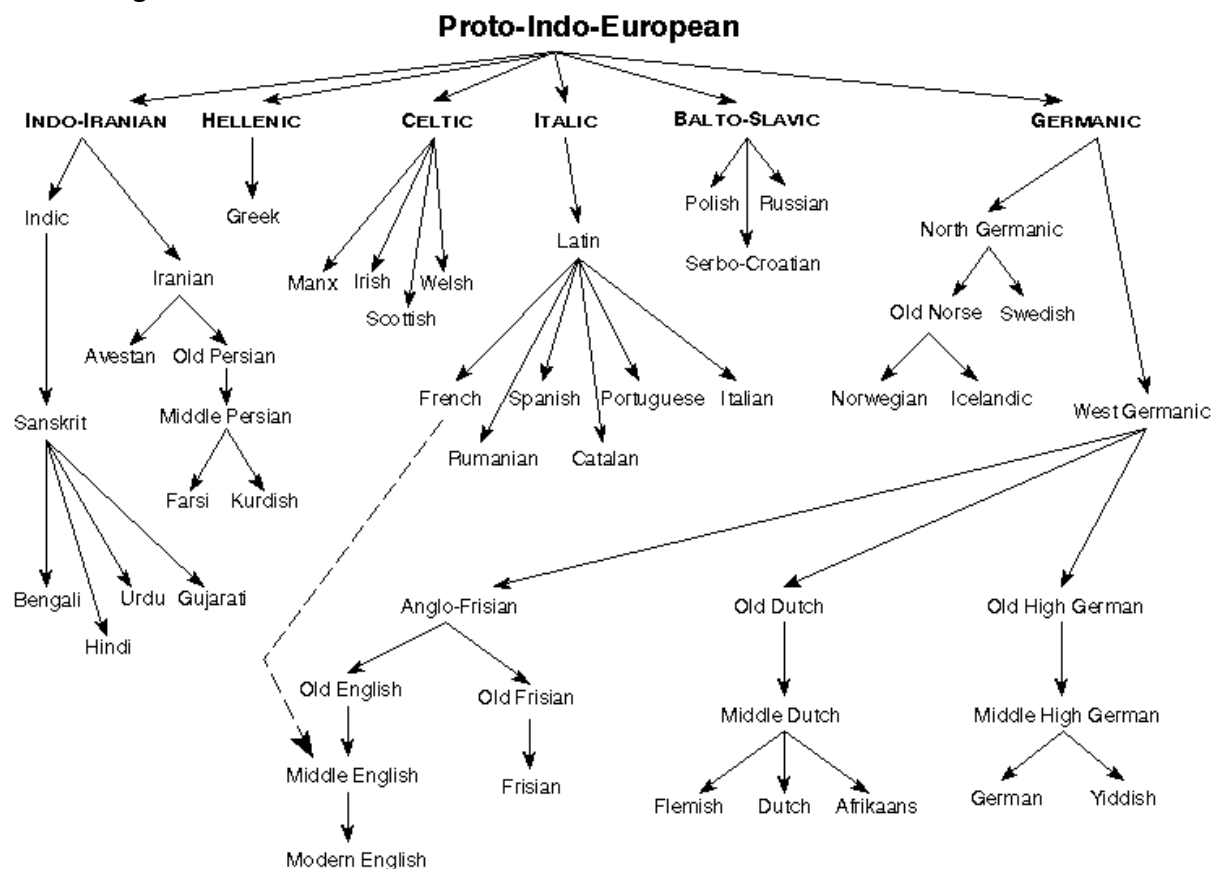
Op het plaatje hieronder zie je bijvoorbeeld hoe de eerste pagina van *Beowulf* eruit ziet.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Beowulf_Cotton_MS_Vitellius_A_XV_f._132r.jpg

Het manuscript dat nog over is heeft een tijd in de bibliotheek van Sir Robert Cotton gestaan in de late zestiende en vroege zeventiende eeuw. Deze bibliotheek is echter deels afgebrand, en daarbij is het manuscript deels beschadigd geraakt. Gelukkig waren er in die tijd al kopieën gemaakt, en is het verhaal dus niet verloren gegaan.

Het gedicht is dus geschreven in het Oudengels. Het Oudengels is een taal die aan het Nederlands, en vooral heel nauw aan het Fries verwant is. Bestudeer de volgende afbeelding:

Prepared by Jack Lynch, jlynch@andromeda.rutgers.edu

<http://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/language.html>

Het plaatje laat zien wat de verwantschap is tussen verschillende talen. Kijk bijvoorbeeld naar Latijn. Wellicht weet je dat talen zoals Frans, Spaans en Italiaans zijn voortgekomen uit het Latijn. Dat zie je hier terug op de kaart. Dat geldt ook voor Engels en Nederlands. Oorspronkelijk was er één taal: het West-Germaans. Daaruit zijn het tegenwoordige Duits, Nederlands, Fries en Engels voortgekomen. Daarom lijken deze talen in zekere zin ook zoveel op elkaar.

Opdracht 1:

Opdracht: Bekijk de eerste pagina van Beowulf. Probeer de eerste vijf regels te transcriberen.

Doel: De leerlingen gaan aan de gang met een Oudengelse tekst en maken dus nader kennis met deze voor hun vreemde taal. Ze hoeven dit niet tot in detail perfect te kunnen, maar belangrijk is dat ze er mee in aanraking komen en er actief mee aan de slag gaan.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	Internet	De onderstaande links, naar de afbeelding en naar de letters.	In groepsverband	Overleg toegestaan, naderhand ook bespreking van de antwoorden met de docent	Klas

In deze opdracht ga je de eerste pagina van *Beowulf* nader bekijken. Omdat Oudengels zo veel lijkt op het Fries en het Nederlands is het dus hier en daar heel goed mogelijk om woorden te herkennen, omdat ze veel weg hebben van woorden die we in het Nederlands nog altijd gebruiken.

In het Oudengels gebruiken ze echter wel een aantal letters die wij tegenwoordig niet echt meer kennen. In onderstaande link staan uitgelegd welke letters dat zijn. Kijk daarvoor onder de kopjes "Special letter forms" en "Special Middle English characters".

<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic453618.files/Central/editions/paleo.html>

In onderstaande link vind je de afbeelding van de eerste pagina van *Beowulf* in het groot.

<http://aseekingspirit.files.wordpress.com/2013/02/beowulf.jpg>

Bekijk de afbeelding en probeer eens van de eerste vijf regels op te schrijven wat er staat. Je hoeft niet te vertalen, maar schrijft alleen op wat je kunt lezen.

*Antwoord: Hwaet we garde
na in geardagum. þeodcýninga
þrym gefrunon hu ða æþelingas ellen
fremedon. Oft Scyld Scefing sceaþe[na]
þreatum monegu[m] mægþum meodo setla*

Opdracht 2:

Opdracht: Vergelijk de pagina van Beowulf met onderstaande afbeelding. Wat voor verschillen kun je zien tussen deze manuscripten in uiterlijk?

Doel: Deze opdracht is bedoeld om de leerlingen kritischer naar het manuscript te laten kijken, zodat ze een beter idee krijgen van hoe Middeleeuwse manuscripten eruit zagen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	Internet	De afbeeldingen uit de linkjes	Klassikaal of in groepsverband	Overleg toegestaan	Klas

Vergelijk het manuscript van *Beowulf* met de onderstaande afbeelding. Je ziet hier een pagina van de proloog van de *Gospel of Luke*. Deze is geschreven in het middel-Engels en valt te dateren in de 15e eeuw. *Beowulf* was geschreven in de 8e tot 11e eeuw. Daar zit dus een groot tijdsverschil tussen.

<http://mmems.files.wordpress.com/2010/05/jrl1000101dc-ms-803.jpg>

Wat voor verschillen kun je zien tussen deze manuscripten? Kijk hierbij naar het gebruik van kleur en versieringen, maar ook naar de manier van schrijven, en alle andere details die je opvallen.

Eigen antwoord; noem in elk geval het gebruik van rubricatie (de rode letters aan het begin van een stukje), het gebruik van versierde hoofdletters aan een begin, versierde kantlijnen, het gebruik van kleur. Ook zien de letters er anders uit; andere manier van schrijven en dikkere lijnen. In de tekst van Beowulf werd de eerste regel heel groot geschreven. Let ook op het gebruik van andere leestekens, bijvoorbeeld.

Tekst: Het volgende stuk tekst gaat dieper in op het Oudengels zoals het in Beowulf wordt gebruikt.

Doel: De leerlingen leren meer over de taal waarin Beowulf is geschreven.

Beowulf is een van de grootste en belangrijkste teksten die we nog hebben uit het Oudengels. We hebben namelijk nog maar heel weinig teksten uit die periode, en de meesten zijn niet zo lang.

Bij "Oudengels" moet je, zoals je inmiddels wellicht al door hebt, niet aan een taal denken zoals je die misschien kent van Shakespeare. Oudengels is een taal die haast volkomen onherkenbaar is in vergelijking met het hedendaagse Engels, maar die wel nauw verwant is nog aan het hedendaagse Fries. Het is de taal die tussen de vijfde en twaalfde eeuw door de Angelsaksische bewoners van Engeland gesproken werd. Deze taal heeft zich in de loop van de jaren ontwikkeld tot het huidige Engels. Het was een taal met naamvallen, zoals je die misschien op school kent van de vakken Duits, Latijn of Grieks.

In *Beowulf* werd het Oudengels gebruikt in dichtvorm. Tegenwoordig rijmen de meeste gedichten, maar dat was in die tijd nog niet gebruikelijk. In plaats daarvan werd er gebruik gemaakt van alliteratie; de beginklanken van woorden rijmde. Vaak bevonden zich per regel drie allitererende woorden.

Een ander kenmerk van Oudengelse gedichten was de *caesura*, de cesuur. De *caesura* vind je terug in zo goed als alle Oudengelse gedichten. Het is een pauze middenin de dichtregel, die de regel als het ware opdeelde in twee halve regels.

Opdracht 3:

Opdracht: Voor deze opdracht kijken de leerlingen naar een paar Oudengelse verzen van Beowulf om hier de literaire kenmerken uit te halen.

Doel: De leerlingen maken kennis met de kenmerken van een Oudengels vers: alliteratie, caesura en kijken daarnaast naar eventuele herkenbare woorden.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10-15 minuten	-	De verzen van <i>Beowulf</i>	In groepsverband of klassikaal	Overleg toegestaan, met de klas (naderhand) bespreken	Klas

Bestudeer de onderstaande verzen van *Beowulf*.

"ða wæs on burgum Beowulf Scyldinga,
leof leodcyning, longe þrage

folcum gefræge - fæder ellor hwearf,
aldor of earde - oppæt him eft onwoc
heah Healfdene; heold þenden lifde,
gamol ond guðreow, glæde Scyldingas.
ðæm feower bearn forð gerimed

in worold wocun, weoroda ræswan,
Heorogar ond Hroðgar ond Halga til;
hyrde ic þæt wæs Onelan cwen,
Heaðoscilfingas healsgebetta.

- r. 53-63, Paul Halsall

a. Waar zie je hier de caesura terug?

Elk gat midden in een regel is een caesura.

b. Zoek alle voorbeelden van alliteratie die je kan vinden.

Voorbeelden:

r1: burgum Beowulf

r2: leof leodcyning longe

r3: folcum gefræge fæder

r5: heah Healfdene heold

etc.

c. Bestudeer de tekst een poosje en maak hierbij gebruik van je kennis van andere talen, zoals het Nederlands, modern Engels, enzovoorts. Kun je woorden herkennen en hun eventuele betekenis herleiden?

Voorbeelden:

r1: wæs: was

r2: cyning: koning, longe: lang

r3: fæder: vader

r5: lifde: leefde

r8: worold: wereld

Tekst: Deze tekst is bedoeld om door de docent aan de leerlingen te worden verteld en gaat over het Christendom en het heidense geloof in Beowulf.

Doel: De leerlingen leren over de plaats waar Beowulf zich afspeelt.

Beowulf speelt zich af in het Denemarken en het zuiden van Zweden ergens tussen 450 en 600. Op zich is het dus best vreemd dat een zo belangrijk Engels gedicht zich afspeelt in Denemarken. Toch? Niet helemaal, want het Engelse volk in die tijd noemden we niet voor niks de "Angelsaksen". Ze stamden af van een drietal volkeren: de Angels, de Saksen en de Juten. Dezen woonden voordat ze zich in Engeland vestigden in de omgeving van Denemarken; zoals je terugziet op het onderstaande plaatje, dat we al eerder hebben gezien:

<http://numberedpages.com/category/literary-analysis/>

Zo is het een stuk begrijpelijker dat een Engels gedicht daarover zou gaan; ze schreven over de plaats waar hun voorvaders vandaan kwamen.

Er is niet veel bekend van die periode van 450 tot 600 uit die omstreken, en *Beowulf* is een van de weinige bronnen die we kunnen gebruiken om uit te vinden hoe het leven er in die tijd aan toe ging.

Wat het lastig maakt, echter, is dat het gedicht pas een paar eeuwen later op schrift is gesteld, in Engeland. Het is dus niet volledig bekend hoe waarheidsgetrouw het is, en het is goed mogelijk dat er allerlei elementen uit latere eeuwen in zijn verwerkt.

Dit is duidelijk zichtbaar bijvoorbeeld in de religieuze elementen van de tekst. In de tijd dat *Beowulf* zich afspeelt, werden in Denemarken en Zweden de heidense goden van de Scandinavische mythologie nog aanbeden, zoals Thor, Odin, Freyja, enzovoorts. Toch komen er in de tekst allerlei elementen van het Christendom terug. Zo wordt er bijvoorbeeld op veel plaatsen in het gedicht teruggewezen naar bijbelse verhalen en naar God.

Het onderstaande voorbeeld illustreert dit:

"Dit vreselijk wezen

vertoefde een tijd temidden van monsters,

sinds de Schepper hém schuldig had bevonden.

De eeuwige God nam wraak op de verwanten van Kaïn,

omdat hij Abel had omgebracht."

- *Beowulf* (regel 104-109)

Hierin is duidelijk de invloed van het christendom zichtbaar. Dit is een geval van anachronisme: de auteur projecteert elementen uit zijn eigen tijd op die van de tijd waarover hij schrijft. In de tijd dat het geschreven was was het christendom duidelijk al ingeburgerd, maar nog niet zodanig dat het paganistische geloof al volledig vergeten was.

Het gedicht verenigt een heleboel paganistische elementen met christelijke. Je hebt in de vorige les al gekeken naar de eigenschappen die in *Beowulf* als positief en negatief worden gezien. Dapperheid in de strijd en het hebben van veel faam was toen bijvoorbeeld

erg belangrijk. Dat is overduidelijk geen christelijk ideaal; dat sloot beter aan bij het paganistische geloof. De auteur wist dit toch "christelijk verantwoord" te maken; opdracht 4 gaat daar dieper op in.

Opdracht 4:

Opdracht: Bestudeer het fragment van Beowulf. Hoe wordt de heldendaad van Beowulf toch op een christelijke wijze uitgelegd?

Doel: De leerling leert hoe het christendom zo'n verhaal als Beowulf heeft beïnvloed.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	Onderstaand fragment	In groepjes	Overleg toegestaan	Klas

Bestudeer het onderstaande fragment van Beowulf. Dit zijn de lovende woorden van Hrothgar vlak nadat Beowulf Grendel heeft gedood op heldhaftige wijze door met zijn handen de arm van Grendel af te scheuren.

"Hrothgar hief aan, - naar de hal ging hij,
ging staan op de verhoging, zag het steile dak,
glanzend met goud, en Grendels hand - :
"Danken wij direct voor dit schouwspel
de Heer onze God. Gruweligheden van Grendel

zonder tal maakte ik mee; moge Hij eeuwig
wonder op wonder verrichten, de Wachter des hemels.
Nog onlangs leek mij verlichting der rampen
nooit en te nimmer nabij te zijn,
toen met aderenvocht bevuild stond

het beste verblijft, met bloed besmeurd,
een enorme ellende voor alle raadsleden,
die niet denken konden, dat zij ooit nog
de volksschans beschermen konden tegen
duivels, demonen vol haat. Die daad, waartoe wij

eerder met zijn allen onmachtig waren,
heeft Beowulf nu met 's Heren hulp daar verricht,
die strijder."

- *Beowulf (regel 925-942), vertaling door Jan Jonk*

Hoe wordt in dit fragment de heldendaad van Beowulf toch op zo'n manier uitgelegd dat het ook christelijk uit te leggen is?

Hrothgar zegt dat Beowulf zijn heldendaad niet op eigen kracht heeft uitgevoerd; het is hem mogelijk gemaakt door de hulp van God. God heeft een einde gemaakt aan Grendel door Beowulfs hand te leiden.

Opdracht 5:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: De leerlingen weten wat de belangrijkste kernbegrippen uit de les waren en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over de historische achtergrond van het gedicht *Beowulf*. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Paleografie, manuscripten, alliteratie, caesura, Oudengels, dichtvormen, christendom, heidendom/heidense goden, handschrift

Lessenserie 1: Beowulf en Tolkien

Les 4: Beowulf en J.R.R. Tolkien

Voor deze les is het noodzakelijk dat de leerling enigszins bekend is met de werken van Tolkien: *In de Ban van de Ring* en *de Hobbit*. Er wordt aangeraden dat ze deze van te voren hebben gelezen.

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als huiswerk en wordt door de leerlingen thuis gemaakt als voorbereiding op de les, waarin weer naar deze informatie zal worden gerefereerd. Ze beantwoorden vragen over aspecten uit de Lord of the Rings.

Doel: De leerlingen hebben in elk geval voorkennis over een aantal elementen uit de Lord of the Rings die in de rest van de les weer terugkomen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	Internet	-	Zelfstandig werken	Geen	Thuis

De naam J.R.R. Tolkien komt je misschien wel bekend voor. Hij was de auteur van de twee beroemde boeken *The Lord of the Rings* (*In de Ban van de Ring*) en *de Hobbit*. Misschien ben je bekend met die boeken, of met de verfilmingen ervan. Zo niet, zoek dan op het internet naar de benodigde informatie voor deze opdracht, en lees voor de les een samenvatting van het plot van de *Lord of the Rings*, en dat van *De Hobbit*.

Beantwoord daarna de vragen.

- a. Welke volkeren komen in de *Lord of the Rings* allemaal voor? Noem er minimaal vier.

Mensen, elfen, dwergen, orks, aardmannen, uruk-hai, enten, reuzen, trollen, enz.

- b. Wie is Aragorn?

Aragorn was een van de Dolers, een vriend van de elfen. Hij is de erfgenaam van de troon van het land Gondor en de geliefde van de elf Arwen. In het boek is hij de leider van het Reisgenootschap. Aan het eind van het boek wordt hij koning van Gondor.

- c. Hoe heet Aragorns zwaard en waarom is het bijzonder?

Aragorns zwaard heet Andúril. Het is een zwaard dat hersmeed is; vroeger heette het Narsil. Het was het zwaard waarmee de Ene Ring van de hand van Sauron is gesneden, en dat daarna brak.

- d. Wat is Meduseld en hoe ziet het eruit?

Meduseld is de grote "Golden Hall" in Edoras, de hoofdstad van het land Rohan. De koning van Rohan troont en woont daar. Het is een grote hal met een rieten dak en met prachtige versieringen en tapijten.

- e. Wie is Smaug, uit *De Hobbit*?

Smaug was de draak die in de Eenzame Berg huisde. Hij had de dwergen daar uit hun koninkrijk verdreven en hemzelf hun schatten toegeëigend. De dwergen en Bilbo gaan vervolgens op reis om deze draak te doden en de schatten weer terug te nemen.

Tekst: Het volgende stuk tekst legt uit wie J.R.R. Tolkien was, om zodoende de connectie te maken tussen hem en zijn werk, en Beowulf.

Doel: De leerlingen leren meer over wie J.R.R. Tolkien was en wat hij precies met Beowulf van doen heeft.

Jullie vragen je ongetwijfeld af waarom je als huiswerk voor deze les een opdracht hebt moeten maken over de *Lord of the Rings*, terwijl deze lessenserie over *Beowulf* gaat. Daar is een hele gegronde reden voor, die ik bij deze zal toelichten. *Beowulf* is namelijk op vele manieren een inspiratie geweest voor de *Lord of the Rings*. Om dat te begrijpen is het noodzakelijk om even te kijken naar wie J.R.R. Tolkien nou eigenlijk was.

Hij was geboren in 1892 in Zuid-Afrika, en is op jonge leeftijd naar Engeland verhuisd. Al op jonge leeftijd kreeg hij interesse in talen. Daarom heeft hij ook Engelse taal en literatuur gestudeerd aan de universiteit van Oxford. Maar niet alleen dat; in de loop van zijn leven heeft hij nog veel meer talen geleerd. Hij studeerde Oudengels, Latijn, Grieks, Gotisch, Italiaans, Oudnoors, Spaans, Welsh en Fins. Zoals je kunt zien zijn een aantal van deze talen oude talen die niet langer gesproken werden. Zijn interesse lag dan ook hoofdzakelijk bij de geschiedenis en ontwikkeling van talen.

Na zijn studie is hij eerst gaan werken voor de Oxford English Dictionary, een bekend Engels woordenboek dat veel informatie verschaft over de historische herkomst van woorden. Een paar jaar later is hij echter Professor aan de universiteit geworden, waarbij hij veel vakken gaf over Engelse middeleeuwse literatuur en oude talen. In die positie als Professor heeft hij onder andere gewerkt aan *Beowulf*, en dat is precies waar we de connectie kunnen leggen die zo belangrijk is voor deze les.

Tolkien wordt tot op heden nog altijd beschouwd als zijnde enorm belangrijk voor het onderzoek over *Beowulf*. Zijn werk neemt zelfs vandaag de dag nog altijd een prominente plek in binnen deze studie; je kan eigenlijk niet om hem heen. Met zijn essay "Beowulf: The Monsters and the Critics" heeft hij de wereld compleet nieuwe inzichten in het gedicht gegeven.

Hij had niet alleen invloed op de studie van *Beowulf*, maar andersom had *Beowulf* ook een invloed op hem en op zijn werk. Je zou het misschien op het eerste gezicht niet zeggen, maar er zijn veel parallellen en vergelijkingen te trekken tussen zijn *Lord of the Rings* en *Beowulf*. Later zullen we daar nog verder bij stilstaan.

Het was in 1936 dat Tolkien een college gaf over literaire kritiek op *Beowulf*. Dit college is vervolgens op schrift gesteld en gepubliceerd als essay, genaamd "Beowulf: The Monsters and the Critics". Het was een revolutionaire tekst.

Wij hebben de afgelopen lessen gekeken naar wat het verhaal van Beowulf ons kan vertellen over de geschiedenis. We hebben gekeken naar Heorot, de grote zaal van koning Hrothgar, en waar die volgens opgravingen te vinden zou zijn; we hebben ook gekeken naar wat we kunnen zeggen over het christelijk en heidens geloof, en naar de taal waarin het gedicht was geschreven.

Dit is ook wat veel mensen deden die *Beowulf* bestudeerden. Tolkien ergerde zich daaraan. Hij vond het slecht dat mensen het gedicht alleen maar lezen als een manier om over de geschiedenis te leren. In plaats daarvan, zei hij, moest je het gedicht lezen als een gedicht. Daarover gaat de onderstaande opdracht.

Opdracht 2:

Opdracht: Lees het citaat van Tolkien. Leg uit wat hij daar zegt over de literatuur die over Beowulf wordt geschreven.

Doel: De leerling maakt kennis met Tolkiens mening over het gedicht en leert dat je Beowulf dus ook op meerdere manieren kunt benaderen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5-10 minuten	-	Het citaat uit de opdracht	Zelfstandig werken	Overleg toegestaan, met de klas (naderhand) bespreken	Klas

"It has been said of *Beowulf* itself that its weakness lies in placing the unimportant things at the centre and the important on the outer edges. This is one of the opinions that I wish especially to consider. I think it profoundly untrue of the poem, but strikingly true of the literature about it. *Beowulf* has been used as a quarry of fact [...] far more assiduously than it has been studied as a work of art."

- "*Beowulf: The Monsters and the Critics*" by J.R.R. Tolkien

profoundly = volkomen

quarry of fact = (in deze context) doelwit/prooi voor feiten/feitelijk onderzoek

assiduously = hardnekkig, intensief

Dit is een citaat van Tolkien uit zijn essay over *Beowulf*. Hierin beklagt hij dat het gedicht voornamelijk wordt gebruikt om feiten over de geschiedenis te achterhalen, in plaats van dat het daadwerkelijk gelezen wordt als een fictief meesterwerk met fantastische en monsterlijke elementen.

Leg uit wat hij hier zegt over de literatuur die over *Beowulf* wordt geschreven.

Hij zegt hier dat de literatuur claimt dat Beowulf de onbelangrijke dingen centraal zet (de fantastische elementen zoals de monsters), en de belangrijkere dingen (geschiedenis dus) tot randzaken maakt. Maar, zegt Tolkien, het is eigenlijk de literatuur óver Beowulf die de belangrijkste dingen (de literaire kant van het gedicht en het fantastische) tot randzaak maakt.

Tekst: Deze tekst gaat over de mening van Tolkien over Beowulf. Hij focust op de mythische elementen van het gedicht.

Doel: De leerling leert meer over de link tussen Tolkien en Beowulf, en waarom Tolkien zo belangrijk is geweest.

Wat Tolkien beschrijft in zijn essay is het volgende: in de studie van *Beowulf* in die tijd werden de fantastische en wonderlijke elementen uit het verhaal, zoals de monsters waar Beowulf tegen vecht, zoveel mogelijk genegeerd en afgekraakt. In het onderzoek werd er zoveel aandacht besteed aan de historische kant van het verhaal dat er uitspraken werden gedaan dat het "zonde was" dat er zoveel aandacht naar die monstervervechten ging in plaats van naar meer realistische onderwerpen. Er heerste een mening, zegt Tolkien, van "a judgement that the heroic or tragic story on a strictly human plane is by nature superior". Met andere woorden; als *Beowulf* een realistischer tekst was geweest zonder zoveel focus op de monstervervechten, dan was het verhaal beter geweest.

Mythologische elementen in een verhaal werden in die tijd dus gezien als enigszins kinderlijk en onbelangrijk. Tolkien gaat daar heel fel tegenin; hij is het daar absoluut niet mee eens. Als je weet dat hij de auteur was van de beroemdste fantasy-serie die ooit geschreven is, is dat misschien ook niet verwonderlijk. In zijn essay pleit hij dan ook voor meer aandacht voor de mythische elementen uit het gedicht. Men moet het historische meer loslaten, zegt hij, en het gedicht gewoon lezen voor wat het is. Op die manier kom je dichterbij de essentie van het gedicht. Hij vond het dus juist interessant om te kijken naar de monsters, naar Grendel en de draak.

Opdracht 3:

Opdracht: Beschrijf of jij het eens bent met Tolkien of met de andere onderzoekers van Beowulf.

Doel: De leerling gaat zich zelf een mening vormen over de situatie, neemt zelf een standpunt in.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Zelfstandig werken	Geen	Klas

Er is dus een tweedeling in de studie van *Beowulf*; veel mensen vonden het historische aspect van het gedicht het belangrijkste, dus de elementen die op waarheid gebaseerd waren. Tolkien daarentegen pleitte voor het mythische, zoals de monstergevechten, en de literaire en esthetische elementen; dus de manier waarop het gedicht in elkaar zit.

Met welke van de twee meningen ben jij het eens? Onderbouw je antwoord.

Eigen antwoord.

Tekst: In deze tekst wordt uitgelegd wat Beowulf voor invloed heeft gehad op de werken van Tolkien; omgekeerd dus.

Doel: De leerling leert hoe Beowulf zelf ook invloed heeft gehad op latere geschriften, met een focus hier op de Lord of the Rings en de Hobbit.

Met zijn visie op *Beowulf* heeft Tolkien een werkelijke ommekeer terecht gebracht in de studie van het gedicht. Andersom heeft *Beowulf* echter ook een flinke invloed gehad op de boeken die Tolkien heeft geschreven, op allerlei verschillende manieren en in allerlei verschillende aspecten van het verhaal.

In de tijd dat Tolkien de *Lord of the Rings* schreef was het heel ongebruikelijk om andere mythische volkeren in verhalen te gebruiken - iets wat wellicht goed geïllustreerd werd door de vorige opdracht, waarin duidelijk werd dat men meer belang hechtte aan het geloofwaardige. Tolkien echter liet zich inspireren door *Beowulf* en andere vergelijkbare mythische verhalen uit de middeleeuwen, voornamelijk van Scandinavische oorsprong, waarin vreemde wezens en monsters voorkwamen, zoals Dwergen en Elfen.

In de *Lord of the Rings* komen meerdere zwaarden voor die een naam hebben gekregen en waar een hele geschiedenis achter zit; de bekendste daarvan is Andúril. Dit is ook geleend van de angelsaksische traditie waar *Beowulf* uit voortkwam. Zo had het zwaard dat Beowulf gebruikte om Grendels moeder mee te doden ook een naam en een historie.

Men zegt zelfs wel eens dat een van de hoofdpersonen uit de *Lord of the Rings*, Aragorn, vele gelijkenissen vertoont met Beowulf. Beiden hebben geen bijzonder hoge

herkomst, maar ze zijn wel voorbestemd om koning te worden. Daarnaast vallen er parallellen te trekken met de manier hoe Aragorn met gevaar voor eigen leven het Reisgenootschap helpt en leidt en de manier waarop Beowulf de Scyldings redt van Grendel.

In de volgende opdrachten kom je meer elementen tegen die Tolkien geleend heeft van *Beowulf*.

Opdracht 4:

Opdracht: Maak een vergelijking tussen de draak Smaug en de draak uit Beowulf.

Doel: Zien waar Tolkien zijn inspiratie voor bepaalde verhaalelementen vandaan heeft gehaald.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	-	Zelfstandig werken, eventueel in tweetallen	Overleg toegestaan	Klas

Voor het huiswerk, opdracht 1, heb je al uitgezocht wie de draak Smaug is. De Hobbit Bilbo glipt de Eenzame Berg waar Smaug woont binnen, waar hij een gouden beker steelt van de schat van de draak. Smaug wordt vervolgens woest en valt de mensen van het nabijgelegen plaatsje Meerstad aan, waarna hij wordt gedood.

Leg uit hoe dit vergelijkbaar is met de confrontatie tussen Beowulf en de Draak.

Bij Beowulf was het verhaal vergelijkbaar. Een dief stal een prachtige beker met edelstenen uit de schat van een Draak. Ten gevolge daarvan werd de Draak boos en ging hij de mensen uit de omgeving terroriseren. Uiteindelijk doodt Beowulf hem. In beide gevallen wordt hetzelfde patroon gebruikt. Tolkien heeft dit duidelijk geleend van Beowulf.

Opdracht 5:

Opdracht: Maak een vergelijking tussen Meduseld en Heorot.

Doel: De leerling leert zien wat vergelijkingen zijn die te trekken zijn tussen de Lord of the Rings en Beowulf, en ziet dus waar Tolkien zijn inspiratie vandaan heeft gehaald.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De link uit de opgave	Klassikaal	Bespreking in de klas onder leiding van de docent	Klas

Voor het huiswerk heb je opgezocht wat Meduseld was in de *Lord of the Rings*.

In de link hieronder zie je een plaatje van hoe Meduseld in de verfilming van de *Lord of the Rings* voorkomt:

http://static4.wikia.nocookie.net/__cb20110710171649/eldragonverde/es/images/6/66/Meduseld2.jpg

Leg een link tussen Meduseld en Heorot. Beschrijf de overeenkomsten.

Meduseld is een medehal die qua beschrijving ongelooflijk lijkt op de medehal Heorot. In het Anglo-Saksisch, het Oudengels, betekent Maeduselde dan ook letterlijk medehal. In beide zalen troonde de koning van een land, en beide waren groots en rijkelijk versierd.

Opdracht 6:

Opdracht: Bekijk het plaatje. Leg uit waarom de hoorn van Boromir ook uit de Angelsaksische gebruiken is geleend.

Doel: Evenals bovenstaande opdrachten; de leerling leert zien hoe elementen uit de Oudengelse gebruiken in de Lord of the Rings zijn verwerkt.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	Plaatje uit onderstaande link	In tweetallen	Overleg toegestaan	Klas

Bekijk het plaatje in onderstaande link:

<http://whysoblu.com/wp-content/uploads/2010/09/Boromir-and-horn22.jpg>

Hierop zie je Boromir die op zijn hoorn blaast. Hoorns ben je in een van de eerdere lessen al tegenkomen. Leg uit hoe Tolkien hier uit de Angelsaksische gebruiken put.

De Angelsaksen gebruikten hoorns ook in oorlog om op te blazen - en hadden er tevens nog heel veel andere doelen voor, zoals dat ze eruit dronken.

Opdracht 7:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: De leerlingen weten wat de belangrijkste kernbegrippen uit de les waren en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over de connectie die Tolkien en zijn boeken hebben met het verhaal van *Beowulf*. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Tolkien, Lord of the Rings, De Hobbit, The Monsters and the Critics, fantasie vs. realisme, historiciteit, monsters, medehal, Draak

4 Lessenserie 2: Arthur en Merlijn

Docentenhandleiding

Les 1: De Arthurtraditie

Les 2: De Arthurroman als genre

Les 3: Merlijn en hekserij in de Middeleeuwen

Voor wie:

Deze lessenserie is bedoeld voor docenten van het vak Engels, die lesgeven aan de 3e en 4e klas van het VWO of de Havo. De serie kan aangeboden worden als onderdeel van de lessen als literaire verdieping. Door de focus op zowel historische als literaire elementen heeft deze lessenserie ook waarde op een breder cultureel-historisch gebied.

Wat?

Dit is een lessenserie van drie lessen die elk ongeveer 45-60 minuten duren, over de legende van koning Arthur, de ridders van de Ronde Tafel en de tovenaer Merlijn.

Deze lessenserie gaat dieper in op de herkomst van de legende en laat de leerlingen kennis maken met *Sir Gawain and the Green Knight*, een Arthurroman. Daarnaast wordt er ook kennis gemaakt met de persoon Merlijn en de manier waarop hekserij werd bekeken in de Middeleeuwen.

Waarom?

Deze lessenserie is ontstaan binnen een bredere groep lessenseries; één over *Beowulf*, één over de verhalen van koning Arthur en de laatste over de *Canterbury Tales*. De meeste leerlingen op de middelbare school krijgen wel literatuurlessen, maar deze lessen beperken zich dan in de meeste gevallen tot een toneelstuk van Shakespeare. Deze lessenseries zijn geschreven met als doel om leerlingen een Engelse literaire basis te kunnen bieden die breder is dan enkel Shakespeare. Daarnaast is in elk van de lessen ruime historische context verwerkt om de verhalen ook binnen de tijd te kunnen plaatsen waarin ze geschreven zijn, en zodoende een beter begrip van zowel het verhaal als de geschiedenis te krijgen.

Benodigde voorkennis?

De leerlingen worden geacht om een beheersing van het Engels te hebben die minimaal gelijk staat aan 3e- tot 4e-klas Havo of VWO. Inhoudelijke voorkennis is niet vereist: er wordt niet vanuit gegaan dat er al voorkennis aanwezig is.

Lesoverzicht:

Les 1 begint met een inleiding over wie koning Arthur is, als introductie voor de hele lessenserie, en beschrijft vervolgens hoe de legende van koning Arthur tot stand is gekomen en uit welke elementen deze legende bestaat; de ridders, de Heilige Graal, enzovoorts.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Koning Arthur, Arthurlegende, de Ridders van de Ronde Tafel, de Heilige Graal*.

Lesduur: 50-55 minuten

Les 2 gaat over het genre van de Arthurromans en legt uit welke elementen een Arthurroman bevatte. Dit wordt uitgelegd aan de hand van het verhaal van *Sir Gawain and the Green Knight*, dat de leerlingen voor deze les lezen.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Arthurroman, genre, Sir Gawain and the Green Knight, ridderlijkheid, hoofse liefde*.

Lesduur: 55-60 minuten

Les 3 focust zich specifiek op het personage Merlijn de tovenaer en legt uit welke plaats Merlijn innam in de Middeleeuwse verhalen en samenleving. Daarnaast wordt tovenarij in de Middeleeuwen in bredere zin besproken.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Merlijn, tovenaer, hekserij, Geoffrey of Monmouth, heksenvervolgingen*.

Lesduur: 55-60 minuten

Lessenserie 2: Arthur en Merlijn

Les 1: De Arthurtraditie.

Opdracht 1:

Opdracht: Kijk het filmpje. Hoe stelt de hoofdpersoon zich voor? Waarom is hij bij het kasteel? Wat weet je allemaal al van hem?

Doel: De leerlingen maken kennis met koning Arthur door middel van een grappig filmpje dat ze misschien al kennen. Ze worden gevraagd om hun voorkennis te activeren.

Extra: Het is verstandig voor de docent om deze opdracht na te bespreken aan het begin van de les, vooral c, om daarmee een algemeen overzicht te creëren van wie koning Arthur was en waar iedereen hem van kent.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	Internet	De link in de opdracht.	Zelfstandig werken	Geen; eventueel discussie over de antwoorden in de les	Thuis

Kijk het volgende filmpje op youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=rzcLQRXW6B0>

Dit is een fragment uit de film *Monty Python and the Holy Grail*. Kijk en luister goed naar wat er gebeurt en wat er gezegd wordt.

a. Hoe stelt de hoofdpersoon uit dit stukje zich voor? Hoe heet hij, wat is zijn titel en waar komt hij vandaan?

"It is I, Arthur, son of Uther Pendragon, from the Castle of Camelot. King of the Britons, defeater of the Saxons, sovereign of all England."

b. Hij is bij dit kasteel met een reden. Waar zoekt hij naar?

"We have ridden the length and breadth of the land in search of knights who will join me in my court in Camelot." Arthur is op zoek naar ridders.

c. Wellicht ken je deze hoofdpersoon al van naam uit andere verhalen: boeken, films, series, enzovoorts. Wat weet je allemaal al van hem? Schrijf alles op wat je je kan bedenken.

Eigen antwoord.

Tekst: Dit is een inleidende tekst over wie koning Arthur was, waar de Arthurlegende vandaan komt en hoe de Arthurlegende gaat.

Doel: De leerlingen bekend maken met het verhaal en de persoon, een basis geven waar in de loop van deze en de volgende lessen op teruggevallen kan worden.

Tegenwoordig denken veel mensen als we het over de Middeleeuwen hebben aan dappere ridders en schone jonkvrouwen die leefden in grootse kastelen. Temidden van deze figuren is koning Arthur met zijn Ridders van de Ronde Tafel de meest hoogstaande.

De allereerste verhalen over koning Arthur kwamen uit de Welshe en Bretonse folklore. In die verhalen was hij een legendarische strijder die Engeland beschermde tegen allerlei soorten gevaren, zoals menselijke tegenstanders, draken, reuzen en heksen. Die eerste bronnen waarin Arthur al als personage voorkwam stamden al uit de zesde eeuw na Christus. Hij werd genoemd in meerdere bronnen, waaronder eentje van de zesde-eeuwse dichter Aneirin waarin geschreven werd dat iemand in zijn eentje wel 300 vijanden gedood was, maar dat hij ondanks dat "nog steeds geen Arthur was"; met andere woorden, koning Arthur was nog veel dapperder en sterker. Zo kwam de naam van Arthur in meerdere bronnen voorbij... maar wie die krijger nou echt precies was, dat werd nergens uitgebreid neergeschreven.

Geoffrey of Monmouth, een schrijver uit de twaalfde eeuw, was de eerste die het leven van Arthur uitgebreid op papier zette, en het was met zijn boek dat de legende echt tot leven kwam.

Volgens de meest voorkomende legenden was Arthur geboren in Engeland als zoon van koning Uther Pendragon en Igraine. Uther stierf echter op het slagveld, en dat was een reden voor Merlijn de tovenaer om zich over zijn zoontje Arthur te ontfermen en deze onder te brengen bij een lokale edelman zodat hij daar kon opgroeien.

Sinds koning Uther Pendragon was overleden, was het land in chaos gestort; er was immers geen heerser geweest om hem op te volgen. Merlijn plaatste een steen op een kerkhof, waarop een aambeeld met daarin een zwaard stond. "Hij die dit zwaard uit het aambeeld kan trekken," vertelde hij toen, "is de wettige koning van heel Brittannië." Uiteraard probeerde iedereen dit, maar men slaagde er niet in. Per toeval kwam de jonge Arthur op een dag bij dit zwaard, en hij wist het er zonder moeite uit te trekken.

Als resultaat van deze actie was Arthur dus de nieuwe koning van Engeland. Hij liet een kasteel voor zich bouwen dat hij Camelot noemde en trouwde met de mooie Guinevere. Als huwelijkscadeau kreeg hij een ronde tafel, die het centrum van zijn macht zou worden. Rond deze tafel zouden zijn ridders komen te zitten. Zij hadden als belangrijke queeste de zoektocht naar de Heilige Graal.

Toen zijn zwaard op een dag brak, vroeg Arthur om een nieuw zwaard, en kreeg deze van de Vrouwe van het Meer: een zwaard genaamd Excalibur. Zolang Arthur de schede van dit zwaard in zijn bezit had zou hij niet gewond kunnen raken.

Tijdens een lange afwezigheid van Arthur raakte zijn vrouw Guinevere verwickeld in een liefdesaffaire met een van Arthurs ridders: Lancelot. Het waren de gevolgen van deze affaire, in combinatie met het bedrog van zijn zoon Mordred, die uiteindelijk tot de ondergang leidden van Arthur en zijn koninkrijk. In de slag bij Camlann raakte Arthur dodelijk gewond. Na zijn dood werd hij weggedragen naar het eiland Avalon, waar wordt gezegd dat hij tot op de dag van vandaag rust, om op een dag terug te keren om Engeland te redden.

Opdracht 2:

Opdracht: Bestudeer onderstaande afbeeldingen en verklaar welke onderdelen van de legende je hier ziet en wat er precies gebeurt.

Doel: De leerlingen gaan hun nieuwverworven kennis over de Arthurlegende toepassen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 à 10 minuten	Computer + beamer voor	Onderstaande afbeeldingen	Klassikale discussie	Discussie met hele klas	Klas

	projectie bron	als powerpoint		geleid door docent	
5 à 10 minuten	Gepriete stencils met bron	Onderstaande afbeeldingen op stencil	Klassikale discussie	Discussie met hele klas geleid door docent	Klas

Kijk naar de onderstaande afbeeldingen. Verklaar voor elk plaatje wat je hier ziet en wat er gebeurt. Noem zoveel mogelijk details.

a.

<http://mysteryoftheiniquity.com/2011/04/30/king-arthur-connections-to-atlantis/>
 Hier zie je koning Arthur die op een bootje over het meer vaart waar hij het zwaard Excalibur van de Vrouwe van het Meer krijgt. De Vrouwe is zichtbaar in de achtergrond.

b.

<http://students.ou.edu/F/Shawn.M.Flewellen-1/arthur1.html>

Hier zie je Arthur die als jongen het zwaard uit de steen en het aambeeld trekt waar alle anderen voor hem gefaald hebben. Er kijken vele mensen toe terwijl hij dat doet.

c.

<http://www.timelessmyths.com/arthurian/excalibur.html>

De geboorte van Arthur. Merlijn neemt het kind mee na de dood van zijn vader Uther Pendragon om te zorgen dat hij verborgen blijft en op kan groeien zonder dat men weet wie hij is. Op de achtergrond rouwende mensen om de dood van Uther. Merlijn verlaat het kasteel met het kind.

d.

<http://fuckyeaharthuriana.tumblr.com/post/1289071448/god-arthur-king-of-the-britons-your-knights-of>

De Ronde Tafel in het kasteel Camelot. Zichtbaar zijn aan het hoofd van de tafel Arthur en rondom de tafel verder nog zijn ridders van de Ronde Tafel, ogenschijnlijk verwickeld in een discussie of overleg. Op de achtergrond nog soldaten en bedienden (waaronder iemand die aan het schrijven is; wellicht een verslag van het overleg?). Ook hangen er allerlei schilden en emblemen aan de muur.

Tekst: Deze tekst gaat over de ridders van de Ronde Tafel en de erecode waar die zich aan moesten houden.

Doel: De leerlingen leren over de erecode van de ridders, die centraal komt te staan in de volgende lessen.

Extra: Belangrijk is dat de leerlingen de regels van de erecode kunnen teruglezen voor de opdracht die daarop volgt. Wellicht is het daarom verstandig om die met beamer te tonen, of op een stencil mee te geven.

De Ronde Tafel was niet alleen gewoon een fysieke tafel, maar ook een rang binnen het koninkrijk van koning Arthur. Wanneer je plaats mocht nemen aan zijn Ronde Tafel dan was

je een van de ridders aan zijn hof met de hoogste rang. Een goede ridder werd je niet zomaar. Je moest je dan wel houden aan een bepaalde erecode. Zo golden er bijvoorbeeld de volgende regels:

- Leg nooit je wapens neer
 - Verdedig de rechten van de zwakken
 - Verwond niemand
 - Vecht niet met elkaar
 - Zoek naar wonderen
 - Geef je leven voor je vaderland
 - Plaats eer boven alles
 - Vecht niet over zaken zoals liefde of bezit
 - Wees niet wreed, maar heb genade voor degene die daarom vraagt
 - Help altijd dames en weduwen
 - Pleeg nooit verraad
- <http://www.britannia.com/history/arthur/knights.html>

Opdracht 3:

Opdracht: Deze opdracht volgt op bovenstaande tekst en gaat over de verschillende ridders aan het hof van koning Arthur. De leerlingen moeten telkens een stukje lezen over een ridder en daarna de vraag eronder beantwoorden.

Doel: De leerlingen maken kennis met een aantal verschillende van de meest bekende ridders.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	Computer en beamer: powerpoint met daarop de citaten	Onderstaande citaten	Zelfstandig werken	Geen	Klas
10 minuten	Gepriete stencils met onderstaande citaten	Onderstaande citaten	Zelfstandig werken	Geen	Klas

a. "Sir Lancelot is known as both the greatest and worst of the knights at the Court of King Arthur. He is known as Lancelot of the Lake, because he was raised by the Lady of the Lake. He carries out various good deeds, such as rescuing Queen Guinevere from Meleagant and an unsuccessful quest for the Holy Grail. However, eventually he becomes the adulterous lover of Queen Guinevere and it is this relationship that is the cause of king Arthur's downfall."

- www.sir-lancelot.co.uk

Waarom is Lancelot zowel de beste als de slechtste van Arthurs ridders? Verklaar het aan de hand van de erecode van de ridders.

Hij is zo goed omdat hij veel daden verricht die binnen de erecode als goed worden gezien. Het redden van koningin Guinevere strookt met de regel dat

hij altijd dames moet helpen, bijvoorbeeld, en het zoeken van de Heilige Graal is een zoektocht naar een wonder. Daarentegen pleegt hij hoogverraad door met de vrouw van zijn koning te slapen, en is dat een van de ergste daden die een ridder zou kunnen doen.

b. "Sir Galahad is the son of Lancelot and Elaine of Corbenic. Galahad was conceived when Elaine tricked Lancelot into thinking he was meeting and sleeping with Guinevere. Galahad is best known as the knight who achieves the quest for the Holy Grail. After beholding the Grail, Galahad requested of the ghost of Joseph of Arimathea that he die, which request was granted unto him. Galahad was always known as the perfect knight. He was "perfect" in courage, gentleness, courtesy and chivalry."

- <http://www.internationalhero.co.uk/g/galahad.htm>

Hoe sterft Sir Galahad?

Hij sterft doordat hij een wens doet na het aanschouwen van de Graal dat hij mag sterven op een tijdstip van zijn eigen keuze: wanneer hij de geest van Joseph of Arimathea ontmoet. Deze wens wordt vervuld.

c. "Sir Gawain was one of the great heroes in the Arthurian Legend. No other knights appeared in more tales, yet he is not often the chief hero in most of these medieval romances. Earlier tales of Gawain showed that he was the ideal or perfect knight. However, later he was supplanted by other heroes such as Lancelot and Galahad. He is often shown as a womaniser and a ruthless knight, but almost always a fierce supporter of his uncle Arthur. Even later, Gawain is no longer shown as a hero, but instead as a murderous villain."

- <http://www.timelessmyths.com/arthurian/gawain.html>

Beschrijf hoe het beeld van Gawain door de Arthurverhalen heen is veranderd.

In het begin van de Arthurtraditie was Gawain de beste van de ridders van Koning Arthur; hij was de perfecte ridder. Toen er echter andere ridders opkwamen die deze positie al innamen werd hij daar tegenover gesteld als de anti-held. Hij wordt meer en meer neergezet als negatief personage.

In de onderstaande link staat de volledige film van Monty Python and the Holy Grail.

<https://www.youtube.com/watch?v=cpepPPZd0yY>

Laat met behulp van een computer en beamer 23:40 t/m 24:52 zien. Dit is de scene waarin Koning Arthur en zijn ridders van de Ronde Tafel hun queeste krijgen om op zoek te gaan naar de Heilige Graal en dit kan dienen als introductie voor het hierop volgende verhaal over de Heilige Graal.

Opdracht 4:

Opdracht: In deze opdracht mogen de leerlingen brainstormen over wat zij allemaal over de Heilige Graal weten. Hiervoor hoeven ze geen bronnen te gebruiken, alleen maar zelf na te denken.

Doel: Activeren van de voorkennis, zelf bedenken wat ze er eventueel over weten.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	Klassikaal	Discussie	Klas

geleid door
de docent

Je hebt net in het filmpje gezien dat de ridders van Koning Arthur de queeste krijgen om op zoek te gaan naar de Heilige Graal. Wat is de Heilige Graal?

Eigen antwoord; dit gaat alleen om hun eigen voorkennis te activeren; hierna wordt er dieper ingegaan op het antwoord op deze vraag door de docent.

Tekst: De volgende tekst gaat over de legende van de Heilige Graal en kan door de docent worden verteld aan de leerlingen.

Doel: Geeft na de opdracht hierboven dan feitelijke kennis aan de leerlingen over de Heilige Graal, zodat ze leren wat het nou écht is. Belangrijk omdat het zo'n grote rol speelt in veel Arthurverhalen.

De Heilige Graal is een voorwerp dat afkomstig is uit het christendom, dat in de legende van Koning Arthur veelvuldig naar voren komt. De Heilige Graal wordt soms beschreven als de schaal of beker waarin het bloed van Jezus tijdens zijn kruisiging is opgevangen; maar soms ook als de beker waaruit hij dronk tijdens zijn Laatste Avondmaal. Anderen zeggen weer dat het de speerpunt was waarmee Jezus na zijn dood werd doorboord, en zo zijn er nog vele andere interpretaties van wat de Heilige Graal nou eigenlijk is. Kort gezegd: men weet niet precies wat de Graal nou eigenlijk is.

Het is in elk geval een voorwerp wat in veel Arthurverhalen naar voren komt, naar Engeland gebracht door Joseph van Arimathea. Daarna is de Graal verloren geraakt; de verblijfplaats ervan was onbekend. Het werd de queeste van de ridders van koning Arthur om dit voorwerp terug te vinden. Er was immers een voorspelling gedaan dat de beste ridder van het land, tevens afstammeling van deze Joseph van Arimathea, de Heilige Graal terug zou vinden.

Opdracht 5:

Opdracht: Wie was de vinder van de Heilige Graal? Wat waren de voortekenen ervan dat deze man de Graal zou vinden?

Doel: Het verhaal van de Graal linken aan de legende van koning Arthur en laten zien hoe de Graal uiteindelijk bemachtigd werd. De leerlingen moeten een stukje begrijpend lezen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 à 10 minuten	Stencil of computer + beamer voor het citaat uit vraag 5b.	Het citaat uit vraag 5b	Zelfstandig	Geen	Klas

a. Wie was ook alweer uiteindelijk de beste ridder van het land, en dus ook vinder van de Heilige Graal?

Galahad, zie opdracht 3.

b. Lees onderstaand citaat:

"Most people are familiar with that iconic moment in Arthur's life when he pulled the sword from the stone, thus revealing with surprise even to him that he was destined to become King. A similar event takes place in the story of Sir Galahad. When Arthur invited Galahad to have a seat at the Round Table, he accidentally settled down into an empty seat given the rather cryptic name Siege Perilous. The Siege Perilous was empty at the time because everyone else knew that any knight who plopped their bottom there would die instantly. Unless, that is, he turned out to be the knight who could succeed in finding the Holy Grail and bringing it to Camelot.

King Arthur was appropriately astonished at the fact that Galahad has survived the perilous act of sitting down in the Siege Perilous, but he wanted Galahad to take another test just to make sure. And so Sir Galahad became the second person to pull that sword from the stone. A vision later occurred to the knights gathered round the table and it was a vision of the Holy Grail. Surely, it would be Galahad who found the Grail."

- "Knights of the Round Table: Sir Galahad" by Timothy Sexton
<http://voices.yahoo.com/knights-round-table-sir-galahad-3304514.html?cat=37>

Leg uit aan de hand van bovenstaand citaat wat er de voortekenen van waren dat Galahad degene zou zijn die de Graal zou vinden.

Om te beginnen was Galahad degene die plaats kon nemen in de Siege Perilous, een zetel waarin alleen degene kon zitten die de Heilige Graal zou vinden en naar Camelot zou brengen. Daarnaast kreeg hij een tweede test; ook hij kon een zwaard uit de steen trekken, die niemand anders eruit kon trekken. Vervolgens kwam er een visioen van de Heilige Graal.

Opdracht 6:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: Zorgen dat de leerlingen de belangrijkste termen van de les goed begrijpen en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	Klassikaal	Rondvraag	Klas

We zijn aanbeland aan het einde van deze les. We hebben hierin veel over de mythe van Koning Arthur besproken en veel nieuwe termen en begrippen geleerd die hiermee verbonden zijn. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die ter sprake zijn gekomen.

Voorbeelden: Koning Arthur, ridders, Camelot, zwaard uit de steen trekken, Lancelot, Galahad, Gawain, de queeste voor de Heilige Graal, de Ronde Tafel, de erecode van de Ronde Tafel, etc.

Lessenserie 2: Arthur en Merlijn

Les 2: De Arthurroman als genre

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht is huiswerk. De leerling gaat onderzoeken wat de termen genre en thema überhaupt betekenen.

Doel: Dit is informatie die beheerst moet worden voor de rest van de les. Het is dus belangrijk dat deze termen duidelijk zijn. Daar helpt de opdracht bij.

Extra: De leerling heeft (hoogstwaarschijnlijk) toegang tot internet nodig om de vragen te kunnen beantwoorden. De antwoorden kunnen naderhand worden besproken om te controleren of alle leerlingen de theorie beheersen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	Internet	-	Zelfstandig werken	Geen; discussie over de antwoorden in de les	Thuis

Omdat we in deze les de genre en thematiek van de Arthurroman uitgebreid gaan bespreken, is het belangrijk om de termen "genre" en "thema" in hun algemene zin goed te begrijpen. Bij deze opdracht mag je het internet gebruiken.

De onderstaande websites kunnen je misschien helpen bij het beantwoorden van de vragen:

<http://genresofliterature.com/>

<http://hubpages.com/hub/The-Definition-of-Theme-in-Literature>

http://www.education.com/magazine/article/Tackling_Theme_Literature/

a. Wat is (literair) genre?

Genre is een categorisatie voor literatuur: een manier om literatuur op te delen in hokjes op basis van hun inhoud, thema, vorm, lengte of techniek.

b. Noem een aantal voorbeelden en leg ze uit.

(de antwoorden hier zijn niet de enige antwoorden mogelijk, maar zijn slechts voorbeelden)

- Sprookje: Fantasieverhalen/volksverhalen die vaak magie en fantasiewezens bevatten. Bevatten vaak een moraal om van te leren.

- Novelle: Prozaverhaal van beperkte omvang (circa 20.000-50.000 woorden).

- Autobiografie: Beschrijving van iemands eigen levensloop.

- Sciencefiction: Genre waarin voornamelijk fantasie-toekomstbeelden met verzonnen technologie worden gebruikt, vaak in combinatie met ruimtevaart.

c. Wat is (literair) thema? Noem een aantal voorbeelden.

Thema is het centrale onderwerp waar de tekst (vaak impliciet) over gaat, beschreven in enkele woorden. Een verhaal kan meerdere thema's hebben, waarvan één vaak overkoepelend is. Voorbeelden van thema's zijn: conflict tussen individu en samenleving; vriendschap en liefde; het gevecht tussen goed en kwaad.

d. Kies één boek uit dat je ooit gelezen hebt. Tot welk genre behoort het? En welk thema of welke thema's kun je onderscheiden?

Eigen antwoord.

e. Lees daarnaast voor de start van de les de volgende tekst; het verhaal van heer Gawain en de Groene Ridder (*Sir Gawain and the Green Knight*). In de les komen we terug op deze tekst.

<http://middeleeuwseverhalen.intropagina.nl/heer-gawain-en-de-groene-ridder.html>

Tekst: Het volgende stuk gaat over de structuur van de Arthurromans. Deze tekst kan door de docent worden verteld aan de leerlingen.

Doel: Deze tekst dient ter introductie voor de rest van de les en legt uit wat het genre van de Arturroman precies inhoudt; hoe deze in elkaar zat.

In de vorige les hebben we de legende van koning Arthur behandeld. Daarin heb je kennis gemaakt met het verhaal van koning Arthur en daarnaast ook met de personages die onderdeel uitmaken van deze legende: voornamelijk met de Ridders van de Ronde Tafel. In deze les zullen we aandacht besteden aan de verhalen die aan de hand van deze legende geschreven zijn in de Middeleeuwen, en aan de belangrijkste thema's binnen die verhalen. De focus zal liggen op het verhaal dat jullie al als huiswerk gelezen hebben: *Sir Gawain and the Green Knight*.

De Arthurroman is een genre op zichzelf, met specifieke kenmerken voor zijn eigen genre. Een van die kenmerken was bijvoorbeeld dat de hoofdpersoon niet koning Arthur zelf was. In de meeste gevallen had hij zelfs maar een beperkte bijrol. In plaats daarvan was de hoofdpersoon van het verhaal een van de ridders aan het hof van koning Arthur, zoals Gawain, Lancelot of Galahad.

Het verhaal van een Arthurroman draaide gewoonlijk rondom de avonturen die een specifieke ridder beleefde, en was opgebouwd volgens een redelijk vaste structuur. Het verhaal begon aan het hof van koning Arthur, waar de ridder werd uitgedaagd om op een avontuur te gaan; een soort queeste. Vaak was dit een zoektocht. De ridder ging dan op reis en beleefde allerlei wonderlijke avonturen. In plaats van een queeste was er soms ook sprake van een test waarin de ridder werd getest op zijn vaardigheden. De ridder kwam in de loop van het verhaal vaak ook nog een mooie en edele vrouw tegen waar hij verliefd op werd. Uiteindelijk keerde hij zegevierend terug naar het hof van koning Arthur.

In de verhalen stonden de belangrijke eigenschappen die een ridder moest bezitten centraal: de ridderlijkheid en hoffelijkheid, maar ook moed en eer en hulpvaardigheid.

Opdracht 2:

Opdracht: Beschrijf hoe Sir Gawain and the Green Knight binnen het Arthurgenre past.

Doel: De leerling leert de theorie toepassen op het gelezen materiaal, en krijgt daardoor een beter begrip van zowel de theorie als de tekst.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De tekst van <i>Sir Gawain</i> uit de link	Klassikaal	Discussie, geleid door de docent,	Klas

van opdracht
1

over de
antwoorden

Beschrijf hoe *Sir Gawain and the Green Knight* binnen dit genre van Arthurliteratuur past.

Het verhaal begint aan het hof van koning Arthur, waar een ridder, Gawain, wordt uitgedaagd door de Groene Ridder. Om zijn belofte te vervullen moet hij op avontuur. Hier zijn dus zowel het "queeste"-element als dat van de test aanwezig. Op zijn reis beleefde hij allerlei avonturen. Hij kwam in contact met een mooie, onweerstaanbare vrouw, alhoewel hij niet echt liefde voor haar voelt. Hij doorstaat de test uiteindelijk goed en kan dus op positieve wijze terugkeren naar koning Arthur, ondanks dat hij ook een fout heeft gemaakt. Hij heeft de ridderlijke kwaliteiten getoond die hij moest hebben: dapperheid en hoffelijkheid en eer.

Tekst: Deze tekst gaat over het fenomeen "chivalry", ridderlijkheid. Dit is wederom een van de thema's die centraal staat binnen de Arthurliteratuur.

Doel: Het genre van de Arthurroman verder uiteenzetten door uitgebreider op een van de sleutelementen in te gaan.

Een van de belangrijkste thema's binnen de Arthurliteratuur is "chivalry", wat te vertalen is met het Nederlandse woord "ridderlijkheid". In de vorige les is dit al een klein beetje voorbij gekomen, maar in deze les gaan we hier nog eens uitgebreider op in. Alle ridders hielden zich aan de erecode die in de vorige les is uitgelegd. Hieronder staat hij nog een keer, voor de duidelijkheid:

- Leg nooit je wapens neer
- Verdedig de rechten van de zwakken
- Verwond niemand
- Vecht niet met elkaar
- Zoek naar wonderen
- Geef je leven voor je vaderland
- Plaats eer boven alles
- Vecht niet over zaken zoals liefde of bezit
- Wees niet wreed, maar heb genade voor degene die daarom vraagt
- Help altijd dames en weduwen
- Pleeg nooit verraad
- <http://www.britannia.com/history/arthur/knights.html>

Wanneer je je goed aan deze regels hield was je een goede ridder, en het getuigde van weinig ridderlijkheid om een van deze regels te breken. Om een ridder te zijn moest je dus aan een hele strenge lijst met regels voldoen. De allerbelangrijkste idealen waren eer, eerlijkheid, moed en loyaliteit. Het was zo makkelijk nog niet om een goede ridder te wezen, maar de ridders aan het hof van koning Arthur waren zagezegd de beste die er waren. Dat betekende niet dat zij nooit fouten maakten; iedereen maakte wel eens fouten, en dat was ook geen probleem. Het was echter wel belangrijk om die fouten ook weer goed te maken of te compenseren.

Opdracht 3:

Opdracht: Welke ridderlijke eigenschappen laat Gawain wel en niet zien?

Doel: Het toepassen van de ridderlijke eigenschappen en daarnaast meer leren over hoe de ridders van de Ronde Tafel in de verhalen ook niet altijd perfect waren, maar wel altijd een aantal belangrijke eigenschappen laten zien.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De tekst van Sir Gawain uit de link van opdracht 1	Zelfstandig	Geen	Klas

De allerbelangrijkste idealen van een ridder waren eer, eerlijkheid, moed en loyaliteit. Welke van deze eigenschappen laat Gawain heel duidelijk zien? Zijn er ook eigenschappen die hij juist niet toont?

Gawain toont heel duidelijk moed, ondanks zijn angst. Daarnaast heeft hij ook eer, want hij geeft zijn falen toe en toont schaamte om dit falen.

Hij faalt in de eerlijkheid: hij had beloofd om alles aan de heer te geven wat hij elke dag zou krijgen, maar hij houdt zich niet aan deze belofte. Het wordt hem echter vergeven omdat hij berouw heeft en omdat hij dit enkel deed omdat zijn leven hem lief was.

Tekst: Deze tekst gaat over hoofse liefde, wat een ontzettend belangrijke rol speelt binnen de Arthurverhalen. Dit is wederom een onderdeel van het genre.

Doel: Het genre van de Arthurroman verder uiteenzetten door uitgebreider op een van de sleutelementen in te gaan.

Een ander belangrijk thema binnen de Arthurliteratuur is wat we in het Engels noemen "courtly love": hoofse liefde. De doelgroep van de Arthurverhalen was hoofdzakelijk de hoogste lagen van de bevolking; de mensen aan het hof. Veel van de mensen die deze verhalen lasen waren vrouwen. Zij vonden hoofse liefde heel boeiend om te zien binnen een verhaal, en daarom was dit een terugkerend thema in veel Arthurromans.

Bij hoofse liefde was er in de meeste gevallen sprake van een ridder die hevige liefde of passie voelde voor een vrouwe van stand, die in de meeste gevallen onbereikbaar was, en soms zelfs gehuwd. Deze passie uitte zich in een extreme loyaliteit en liefdesziekte. Binnen de hoofse liefde was het ideaal dat de ridder al zijn acties in het teken van zijn liefde plaatste.

De hoofse liefde vond dus typisch niet plaats tussen de getrouwde man en vrouw. Dat kwam omdat deze liefde zo werd geïdealiseerd aan het hof dat ze meenden dat deze niet plaats kon vinden binnen het normale huwelijk. Veel hovelingen in die tijd werden immers uitgehuwelijkt om praktische redenen, in plaats van dat ze trouwden om liefde.

Een voorbeeld hiervan zie je bijvoorbeeld in het verhaal van Lancelot. Lancelot was ontzettend verliefd op Guinevere, de vrouw van koning Arthur. Hij worstelt om zijn taak als ridder te combineren met de passie die hij voor de vrouwe voelt.

Opdracht 4:

Opdracht: Ken je meer verhalen waarin de hoofse liefde een rol speelt?

Doel: De leerlingen actief laten nadenken over het aspect "hoofse liefde" en hoe dat eventueel in andere romans verwerkt kan zijn.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Eventueel internet voor research	-	Een paar minuutjes individueel of in paren brainstormen, daarna klassikale bespreking	Discussie	Klas

Ken jij ook verhalen waarin deze hoofse liefde een rol speelt? Leg je antwoord uit.
Eigen antwoord.

Opdracht 5:

Opdracht: Maak een opsomming van alle elementen van een Arthurverhaal. Schrijf vervolgens zelf een plot van een zelfbedacht Arthurverhaal waarin al deze elementen voorkomen.

Doel: De leerlingen op een creatieve wijze aan de slag laten gaan met het geleerde, en op deze manier zorgen dat ze zich meer thuis gaan voelen met alle verschillende onderdelen ervan.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10-15 minuten	-	-	Zelfstandig	Geen	Klas

Je hebt nu alle elementen te horen gekregen die er in een Arthurverhaal zitten.

a. Noem ze allemaal op.

- *Hoofdpersoon is een ridder van het hof van koning Arthur*
- *Vaste structuur die begint en eindigt aan het hof van koning Arthur met daartussenin een avontuur.*
- *Zoektocht of test.*
- *Ridderlijke idealen (dapperheid, eer, eerlijkheid, loyaliteit)*
- *Hoofse liefde*

b. Schrijf een kort plot voor een eigen Arthurverhaal waarin al deze elementen voorkomen.

Eigen antwoord.

Opdracht 6:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: Zorgen dat de leerlingen de belangrijkste termen van de les goed begrijpen en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	Klassikaal	Rondvraag	Klas

We zijn aanbeland aan het einde van deze les. We hebben hierin veel over de Arthurverhalen te horen gekregen en veel nieuwe termen en begrippen geleerd die hiermee verbonden zijn. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die ter sprake zijn gekomen.

Voorbeelden: Koning Arthur, ridders, thema, genre, verhaalstructuur, eer, loyaliteit, dapperheid, eerlijkheid, hoofse liefde, ridderlijkheid, etc.

Lessenserie 2: Arthur en Merlijn

Les 3: Merlijn en hekserij in de Middeleeuwen

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht is huiswerk. De leerling heeft toegang tot internet nodig om de vragen te kunnen beantwoorden. De vraag gaat over de voorkennis die de leerling bezit over Merlijn.

Doel: Introductie op de les: welke kennis heeft de leerling al?

Extra: De antwoorden kunnen naderhand worden besproken om te controleren of alle leerlingen de theorie beheersen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	Internet	-	Zelfstandig werken	Geen; discussie over de antwoorden in de les	Thuis

Iedereen heeft wel eens gehoord van de tovenaar Merlijn. Misschien ken je hem als de jonge tovenaar uit de TV-serie *Merlin* van de BBC, of uit een van de vele boeken waarin hij een personage is, of wellicht nog ergens anders van.

a. Beschrijf zonder enige bronnen te gebruiken wat Merlijn volgens jou voor persoon is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zijn uiterlijk, leeftijd, magische vaardigheden, zijn geschiedenis en/of levensloop.

Eigen antwoord.

b. Waar ken je Merlijn van? In welke verhalen, TV-programma's, e.d. die je gezien hebt komt hij voor?

Eigen antwoord.

Tekst: Introductie voor de les. Wie is deze tovenaar Merlijn en waar komt onze kennis over hem vandaan?

Doel: De leerlingen kennis laten maken met de achtergrond achter deze legendarische tovenaar.

Dus, wie is die tovenaar Merlijn nou eigenlijk?

Hij vindt zijn oorsprong in de Welshe gedichten in de zesde eeuw na Christus. In die verhalen komt hij voor als een wildeman, die tussen de dieren van het Caledonische woud zwerft totdat hij de gave van profetie verkrijgt. Hij staat bekend als Myrddin, een druïde. Schotse bronnen beschrijven een vergelijkbare figuur, alhoewel ze hem een andere naam geven.

Merlijn zoals we hem tegenwoordig kennen vindt zijn grondslag in de werken van Geoffrey of Monmouth, een Britse meneer uit de twaalfde eeuw die een geschiedenis schreef van de koningen van Engeland. In het onderstaande Engelstalige citaat vind je meer informatie over hem:

"Merlin is a legendary figure who features in the Arthurian legends. His most famous early depiction was by the author Geoffrey of Monmouth in the twelfth century,

when he wrote the *History of the Kings of Britain*. In it, Merlin lost his status as a legendary figure and was instead shown as a historical figure. He was shown to be the child of a human mother and a father who was an incubus; a type of demon. Because of that, he was born with a wisdom so great that he could see truths that no one else could and that he could also predict the future. Above all, he is thus a prophet.

In addition, however, he appears to have magic powers. He was able to move a number of large stones all by himself to create what we now know as Stonehenge. Merlin also changes the appearance of Arthur's father, Uther Pendragon, so that he can seduce a beautiful lady without being recognised.

Merlin served as an advisor to four successive kings; King Vortigern, Aurelius Ambrosius, Uther Pendragon and King Arthur. The story does not tell us anything about Merlin's death, but other medieval tales suggest that he might have been deceived by the Lady of the Lake, which led to his death."

- Christopher Dean, *Arthur of England: English Attitudes to King Arthur and the Knight of the Round Table in the Middle Ages and the Renaissance*

Geoffrey of Monmouth leidde met zijn vertelling over Merlijn een traditie in die nog tot in het heden doorloopt. Wie kent Merlijn tegenwoordig nou niet? Geoffrey of Monmouth claimde echter dat zijn Merlijn een historisch (echtbestaand) figuur was - zijn *History of the Kings of Britain* was immers sowieso bedoeld als historisch document dat verhaalde over de koningen van Engeland.

Monmouths boek was zo bekend en werd zo veel gelezen dat als resultaat daarvan het personage Merlijn zich steeds wijder verspreidde; hij kwam steeds meer voor in andere Middeleeuwse verhalen en kreeg steeds meer bekendheid. Hij werd een vast onderdeel van de Arthuriaanse legendes.

Opdracht 2:

Opdracht: Hoe wordt Merlijn in bovenstaand citaat beschreven? Komt dit overeen met je eigen beeld van hem?

Doel: Vergelijken in hoeverre de oude legende en het huidige beeld met elkaar overeenkomen. De leerling wordt zich eveneens bewust van eventuele verschillen tussen zijn eigen ideeën en de daadwerkelijke Merlijn-legende.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	Het citaat uit de bovenstaande tekst	Zelfstandig	Geen	Klas

Lees het citaat nog eens door.

a. Hoe wordt Merlijn hierin beschreven?

Merlijn is een kind van een menselijke moeder en een incubus als vader. Hij is een legendarisch figuur; heeft dus niet echt bestaan. Hij was ontzettend wijs en kon de toekomst voorspellen en waarheden zien die anderen niet zagen. Daarnaast heeft hij magische krachten en is adviseur van een viertal opeenvolgende koningen, waaronder koning Arthur.

b. In hoeverre wijkt dit af van je antwoorden bij vraag 1?

Eigen antwoord

Tekst: Deze tekst gaat over de manier waarop Merlijn in de Middeleeuwen werd verbeeld, omdat men zo bang voor magie was.

Doel: De leerlingen leren hoe ze in de Middeleeuwen met Merlijn omgingen en leren dus meer over de gedachtegang van mensen in de Middeleeuwen.

De Middeleeuwse samenleving in west-Europa was erg christelijk. Engeland was hierop geen uitzondering. Nagenoeg iedereen ging naar de kerk en leefde volgens de Bijbel. Dat betekende ook dat de normen en waarden in die tijd christelijk waren. Magie, vooral magie door middel van spreuken, werd gezien als zijnde iets van de duivel. Dat kon niet, dat was niet toegestaan.

Dit had uiteraard ook effect op de manier hoe Merlijn afgebeeld werd in de verhalen die in die tijd werden geschreven. Als magie immers van de duivel was, wat was Merlijn dan? Hij gebruikte immers magie volgens de bestaande verhalen. Hij was profeet en had bovennatuurlijke krachten.

Middeleeuwse schrijvers gingen daar vaak op een creatieve manier mee om. Wanneer er teksten over Merlijn geschreven werden werd regelmatig heel subtiel het magische deel uit zijn omschrijving weggehaald. In die bronnen werd hij meer neergezet als een wijze adviseur dan als een magiër. Ook worden er elementen aan hem toegedicht die meer christelijk in oorsprong zijn, zodat hij nog beter als personage te verantwoorden valt binnen het christelijke geloof.

Een voorbeeld daarvan is bijvoorbeeld de Merlijn zoals hij verbeeld wordt door de schrijver Robert Wace uit de twaalfde eeuw. Hij verwerkt een Merlijn in zijn boek *Roman de Brut*. Die Merlijn had geen magische gaves of voorspellende krachten, en was gekleed in kledij die je eerder zou toewijzen aan een Benedictijnse monnik dan aan een druide: zwarte gewaden.

Een andere manier was door Merlijns wonderlijke daden te laten samenvallen met christelijke heilige dagen of heilige locaties, zodat de magie op een andere wijze te verklaren was. Dan was het een wonder afkomstig van God in plaats van afkomstig van Merlijn zelf.

Door de jaren heen werd Merlijn meer en meer neergezet als ware hij een charlatan. Steeds vaker kwam hij alleen voor in kinderboekjes, steeds vaker werd hij beschouwd als een personage dat niet serieus te nemen was. Hij claimde dan wel grote krachten te hebben, maar eigenlijk kon hij niks bijzonders; hij was een figuur van spot.

- Littleton, Scott. "Some Notes on Merlin"

- Dean, Christopher. *A Study of Merlin in English Literature from the Middle Ages to the Present Day*.

Opdracht 3:

Opdracht: Leg uit waarom de mythe van Merlijn onder invloed van het christendom werd aangepast.

Doel: Leren hoe het christendom omging met oude legendes die niet binnen het kerkelijke beeld pasten.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Zelfstandig of in tweetallen	Overleg toegestaan	Klas

Zojuist heb je gehoord hoe de mythe van Merlijn werd aangepast onder de invloed van het christendom. Leg uit waarom dit gebeurde en wat voor effect die aanpassingen hadden.

Merlijn werd zo neergezet omdat hij uit de geschiedenis komt als een druide, dus eigenlijk een heiden. Zijn magische krachten werden gezien als duivelse krachten. Door hem zo neer te zetten alsof hij geen bijzondere krachten had en soms zelfs alsof hij zelf wel heel bijzonder claimde te zijn maak je zo'n heidens figuur tot object van spot. Dan kun je hem niet meer serieus nemen. Dat is een manier om te zorgen dat hij als personage nog steeds binnen de christelijke traditie te gebruiken is zonder dat het meteen clasht met het geloof.

Opdracht 4:

Opdracht: Leg uit wat de heksenvervolgingen zijn.

Doel: De leerling activeert zijn eigen voorkennis door te kijken wat hij al van de heksenvervolgingen weet.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Tovenarij en hekserij werd in de Middeleeuwen daadwerkelijk gezien als een enorm probleem; het was iets wat mensen enorme angst aanjaagde. Vooral in de late Middeleeuwen, rond de vijftiende eeuw, speelde dit heel sterk. Het was de tijd van de heksenvervolgingen.

Wat waren de heksenvervolgingen?

Eigen antwoord

Tekst: Deze tekst gaat over de Middeleeuwse ideeën over heksen en over de heksenvervolgingen.

Doel: De leerling leert meer over de heksenvervolgingen en snapt het verband tussen deze heksen en magiërs zoals Merlijn.

De heksenverbrandingen begonnen rond de vijftiende eeuw en liepen door tot in de zeventiende eeuw. Tegen die tijd waren er duizenden doden gevallen. Het geschatte aantal is ongeveer zestigduizend. Deze heksenvervolgingen kwamen voort uit dezelfde angst voor magie die al eerder in deze les beschreven werd. Immers werd magie gelinkt binnen de christelijke cultuur aan de duivel en aan demonen. Daarom werd het hele idee van magie afgestoten.

De kerkelijke autoriteiten begonnen zich door de Middeleeuwen heen meer en meer zorgen te maken over zwarte magie, en het begrip van wat magie zou zijn begon een steeds slechtere en vervelender bijmaak te krijgen. Men dacht dat je om magie uit te oefenen je ziel aan Satan moest verkopen en de hulp van demonen moest krijgen. De verhalen werden steeds grotesker: heksen zouden het christelijk geloof afzweren, baby's doden en opeten en deelnemen in seksuele orgies.

Hiervoor had de kerk absoluut geen tolerantie, en er werd besloten dat alle heksen gedood moesten worden, want Satan was de allergrootste vijand, en zij die daarmee samenwerkten dus in het verlengde daarvan ook.

Aan de hand van deze gedachtegang ging de Inquisitie te werk. Je moet echter deze heksen wel apart zien van het type magiër zoals Merlijn. Magie in het algemeen werd niet goedgekeurd, maar er was een verschil tussen een gewone tovenaar en iemand die zwarte magie bedreef. Er waren ook onschuldige vormen van magie, die weinig kwaad konden en waarbij de duivel niet direct een rol speelde.

Opdracht 5:

Opdracht: Lees de tekst uit de link. Hoe past heksenvervolging binnen de veertiende-eeuwse paniekcultuur? Waren er mannelijke heksen? En wie waren er verantwoordelijk voor het vervolgen van deze heksen?

Doel: De leerling wordt gevraagd om een tekst te lezen en daaruit de nodige informatie te destilleren. Daarnaast leert hij meer over de heksenvervolgingen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
10 minuten	Internet	Link uit de opdracht	Individueel	Overleg toegestaan, naderhand eventueel bespreking	Klas

Open de volgende link:

http://www.gendercide.org/case_witchhunts.html

Beantwoord aan de hand van die informatie de volgende vragen:

a. Hoe past de heksenvervolging binnen de "paniekcultuur" die in de veertiende eeuw heerste?

Na de uitbraak van de pest ontstonden er meerdere 'paniekgolven' binnen Europa met angst voor bepaalde groepen mensen die het slecht met de samenleving voor zouden hebben en die slechte dingen zoals de pest zouden verspreiden. Deze groepen mensen waren bijvoorbeeld joden, moslims, en dus heksen.

b. Bestonden er mannelijke heksen in Engeland? Zo ja, hoeveel?

In Engeland waren meer dan 90% van de zogenaamde heksen vrouwelijk. In andere streken van Europa waren deze percentages soms anders.

c. Wie waren er verantwoordelijk voor het vervolgen van deze zogenaamde heksen?

De hoofdverantwoordelijken waren de gewone burgers, die bang waren en die angst projecteerden op de buitenbeentjes van de samenleving. Deze medeburgers waren daarom ook graag bereid om tegen de 'heksen' te getuigen.

Opdracht 6:

Opdracht: Deze opdracht is bedoeld als eindopdracht om de leerlingen de kern te laten samenvatten van de les. Deze opdracht kan heel goed klassikaal uitgevoerd worden door de leerlingen vragen te stellen en de gevonden antwoorden op het bord te schrijven.

Doel: Zorgen dat de leerlingen de belangrijkste termen van de les goed begrijpen en weten waar de kern van de les om draaide.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	Klassikaal	Rondvraag	Klas

We zijn aanbeland aan het einde van deze les. We hebben hierin veel over Merlijn geleerd en tevens over magie en hekserij in de Middeleeuwen. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die ter sprake zijn gekomen.

Voorbeelden: Merlijn, magie, hekserij, Geoffrey of Monmouth, The History of the Kings of Britain, prophet, Wace, Roman de Brut, druide, Inquisitie, heksenvervolging, heksenverbrandingen, duivel.

5 Lessenserie 3: Chaucer en de *Canterbury Tales* Docentenhandleiding

Les 1: De geschiedenis van de *Canterbury Tales*

Les 2: Chaucer en de *Canterbury Tales*

Les 3: The Miller's Tale

Voor wie?

Deze lessenserie is bedoeld voor docenten van het vak Engels, die lesgeven aan de bovenbouw van het VWO (klas 4, 5 of 6), en kan aangeboden worden als onderdeel van deze lessen als literaire verdieping. Door de uitgebreide culturele context van de lessen heeft deze lessenserie ook waarde op cultuur-historisch gebied.

Wat?

Dit is een lessenserie van drie lessen die elk ongeveer 45-60 minuten duren, over Chaucer en zijn beroemde *Canterbury Tales*. De *Canterbury Tales* behoren tot de canon van de Engelse literatuur. Deze lessenserie gaat diep in op de sociaal-historische situatie waarin Geoffrey Chaucer zich bevond en hoe die situatie invloed had op de *Tales*. Daarnaast krijgt de leerling kans om dieper in te gaan op een specifiek onderdeel van het verhaal: "The Miller's Tale". In elke les staat een apart thema centraal: in les 1 de geschiedenis, in les 2 de personages uit de *Canterbury Tales* en de sociale context en in les 3 "The Miller's Tale".

Waarom?

Deze lessenserie is ontstaan binnen een bredere groep lessenseries; één over *Beowulf*, één over de verhalen over koning Arthur, en deze over de *Canterbury Tales*. De meeste leerlingen op de middelbare school krijgen wel literatuur-lessen, maar deze lessen beperken zich dan tot een toneelstuk van Shakespeare. Deze lessenseries zijn geschreven met als doel om leerlingen een Engelse literaire basis te kunnen bieden die breder is dan enkel Shakespeare. Daarnaast is in elk van de lessen ruime historische context verwerkt om de verhalen ook binnen de tijd te kunnen plaatsen en zodoende een beter begrip van zowel het verhaal als de geschiedenis te krijgen.

Benodigde voorkennis?

De leerlingen worden geacht om een beheersing van het Engels te hebben die gelijk staat aan bovenbouw VWO. Inhoudelijke voorkennis is niet vereist: er wordt niet vanuit gegaan dat er al voorkennis is.

Lesoverzicht:

Les 1 begint met een inleiding over Chaucer en de *Canterbury Tales* om een grof overzicht te geven van waar we mee te maken hebben. Daarna wordt de focus gelegd op Chaucers leven en zijn inspiratiebronnen, en daarnaast op de geschiedkundige gebeurtenissen die invloed hadden op het verhaal.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *Chaucer, bedevaartstochten, Thomas Becket, Chaucers reizen, Chaucers bronnen*.

Lesduur: 55-60 minuten

Les 2 gaat over de personages die in de *Canterbury Tales* voorkomen en hoe die met elkaar omgaan. Om dat beter te begrijpen wordt er uitgebreid ingegaan op hoe de samenleving in Chaucers tijd in elkaar zat en welke veranderingen er in die tijd in het sociale stelsel plaatsvonden.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *feodale stelsel, standenmaatschappij, pelgrims, de Zwarte Dood, urbanisatie, boerenopstand*.

Lesduur: 50-55 minuten

Les 3 focust zich op een enkel verhaal uit de *Canterbury Tales* en gaat die eens nader bekijken: "The Miller's Tale". Daarbij wordt de nadruk gelegd op de interactie van de verschillende personages met elkaar (zowel binnen het verhaal als daarbuiten) en de vormen van humor die Chaucer gebruikt.

Keywords die centraal staan in deze les zijn *The Miller's Tale, de molenaar, satire, humor, sociale rang*.

Lesduur: 60 minuten

Lessenserie 3: Chaucer en de *Canterbury Tales*

Les 1: De geschiedenis van de *Canterbury Tales*

Tekst: In de onderstaande tekst wordt kennis gemaakt met Geoffrey Chaucer en zijn werk van de Canterbury Tales. Er wordt kort uitgelegd wie en wat dit zijn.

Doel: Deze tekst dient als korte introductie van de stof, waar in de komende drie lessen op voortgeborduurd gaat worden. Deze tekst kan de docent vertellen aan de leerlingen.

Ook in deze lessenserie gaan we kijken naar een bekende tekst uit de Middeleeuwse Engelse literatuur. In dit geval staan we stil bij de *Canterbury Tales* van Geoffrey Chaucer, een bekende Britse schrijver en dichter uit de veertiende eeuw. Hij was naast schrijver ook een belangrijk man aan het hof in Londen, en vervulde nog een hele reeks andere functies. Voor zijn werk reisde hij ook veel, ook naar andere landen, en zijn reizen gaven hem veel inspiratie voor zijn *Canterbury Tales*.

Het boek vertelt het verhaal van een groep pelgrims die op bedevaartstocht zijn naar Canterbury, een plaatsje in het zuid-oosten van Engeland. In het verhaal lees je niet alleen over de reis van de pelgrims en hun interactie met elkaar; om de tijd te doden vertelden ze elkaar verhalen, en ook die verhalen zijn verwerkt in het boek.

Het verhaal is opgezet als een raamvertelling. Een raamvertelling betekent een verhaal waarin andere verhalen worden verteld. In dit geval is het bovenliggende verhaal dus dat van de pelgrims die naar Canterbury reizen, maar alle onderliggende verhalen worden door de verschillende personages verteld. Die verhalen worden ook tot in detail uitgewerkt.

In deze les gaan we dieper in op de reis die de pelgrims maakten en het belang van die reis: waarom gingen ze naar Canterbury, wat hadden ze daar te zoeken? Daarnaast focussen we op de pelgrims: wat voor mensen waren dat en wat voor plaats hadden ze binnen de samenleving? Als laatste gaan we in op de veranderingen in de samenleving die toen plaatsvonden.

Opdracht 1:

Opdracht: Wat is een bedevaartstocht? Waarheen gaan mensen op bedevaartstocht en waarom?

Doel: Zorgen dat de algemene kennis van de leerlingen op peil is over de achtergrond van het verhaal van de Canterbury Tales. Door het beheersen van deze basiskennis wordt de rest van de les een stuk begrijpelijker.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Discussie geleid door de docent	Klas

- a. Wat is een bedevaartstocht? Waarom gaan mensen op bedevaartstocht?
Een bedevaartstocht is een reis die pelgrims maken naar een oord dat een bijzondere betekenis heeft binnen (de geschiedenis van) een religie. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan de plaats waar een heilige gebeurtenis heeft plaatsgevonden, of een plaats die verbonden is aan een heilige. Hier gaan ze

bijvoorbeeld heen om te bidden, tot hogere kennis te komen of om tot bezinning te komen.

- b. Kun je plaatsen noemen waar christenen tegenwoordig heen op bedevaart gaan?
Voorbeelden zijn Jeruzalem, Bethlehem, Rome en Santiago de Compostela.
- c. Wat voor belang hebben deze plaatsen binnen het christendom?
- *Jeruzalem is een stad die binnen het christendom als heilig wordt beschouwd. Het is waar Jezus werd gekruisigd en uit zijn graf herrees, bijvoorbeeld, en Jeruzalem wordt tevens beschouwd als de "moeder aller kerken".*
 - *Bethlehem is het plaatsje waar Jezus is geboren.*
 - *Rome is de zetel van de Paus en is tevens het centrum van de christelijke macht. In Rome ligt Vaticaanstad,*
 - *Het stadje Santiago de Compostela in het noordwesten van Spanje is de plek waar volgens de legenden het graf van Jakobus, discipel van Jezus, zich bevindt.*

Het verhaal van de *Canterbury Tales* draait om een groep pelgrims uit allerlei bevolkingsgroepen uit de maatschappij. Zij ontmoetten elkaar in een herberg in Londen, en gaan dan op bedevaartstocht richting Canterbury. Maar waarom reden zij juist naar Canterbury, van alle mogelijke plaatsen om naar op reis te gaan? Om het antwoord daarop te vinden is het nodig om iets dieper in de Engelse geschiedenis te duiken.

De kathedraal van Canterbury is al de zetel van een van de twee Britse aartsbisschoppen sinds 597 na Christus. Daarmee heeft Canterbury een belangrijke en machtige functie binnen het christelijke geloof in Engeland. Daarnaast had Canterbury nog een andere bijzonderheid om pelgrims naar zich toe te trekken. Het graf van Sir Thomas Becket bevond zich daar.

Thomas Becket was zelf aartsbisschop van Canterbury, en hij leefde van het jaar 1118 tot 1170. Hij leefde sober en gaf zijn luxe eten aan de armen. Hij was lang goed bevriend met de toenmalige koning van Engeland, Henry II. Echter raakte hij na zijn benoeming tot aartsbisschop op den duur vervreemd van hem door meerdere meningsverschillen. Een van die conflicten leidde tot zijn dood. Na zijn dood werd hij heilig verklaard en zijn graf, vanaf toen te vinden in de kathedraal te Canterbury, werd een plaats voor gebed.

Opdracht 2:

Opdracht: Wat was de reden van Thomas Becket's dood? Beantwoord deze vraag met behulp van de bron.

Doel: Een vraag om te zorgen dat de leerling actief met dit materiaal bezig gaat. De leerling leert over de achtergrond van de Canterbury Tales. Tevens moet de leerling de tekst analytisch lezen om tot een antwoord te komen, wat de leesvaardigheid bevordert.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5-10 minuten	Internet	De link uit de opgave	In tweetallen	Overleg in tweetallen	Klas

Lees de tekst uit de volgende link:

http://www.historylearningsite.co.uk/thomas_becket.htm

Wat was de reden van Becket's dood?

Aartsbisschop Thomas Becket en de koning, Henry II, waren lange tijd goede vrienden, maar kregen helaas meermaals ruzie. De aanleiding voor hun laatste ruzie was Becket's verzoek aan de paus om de aartsbisschop van York te excommuniceren (een kerkban te geven). Henry riep in woede uit: "Will no one rid me of this troublesome priest?" Deze uitroep werd vrij letterlijk genomen door een viertal ridders, en zij reden naar Canterbury en doodden hem in de kathedraal.

Opdracht 3:

Opdracht: Lees een fragment uit de Canterbury Tales en leg uit waarom de pelgrims op bedevaartstocht gaan.

Doel: Hierbij combineren de leerlingen de informatie die ze hebben verzameld uit de voorgaande opdrachten en die ze aangereikt krijgen in deze opdracht om te begrijpen hoe de geschiedenis en de tekst in interactie zijn met elkaar.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	Het fragment uit de opdracht	Klassikaal	Docent helpt met begrip van de Engelse tekst, en leidt de discussie	Klas

Lees het volgende fragment, afkomstig uit een modern Engelse versie van de *Canterbury Tales*. Dit zijn de allereerste woorden van de *Canterbury Tales*, het begin van de introductie.

"When in April the sweet showers fall
 That pierce March's drought to the root and all
 And bathed every vein in liquor that has power
 To generate therein and sire the flower;
 When Zephyr also has with his sweet breath,
 Filled again, in every holt and heath
 The tender shoots and leaves, and the young sun
 His half-course in the sign of the Ram has run,
 And many little birds make melody
 That sleep through all the night with open eye
 (So Nature pricks them on to ramp and rage)
 Then folk do long to go on pilgrimage,
 And palmers to go seeking out strange strands,
 To distant shrines well-known in distant lands.
 And specially from every shire's end
 of England they to Canterbury went,
 The holy blessed martyr there to seek
 who helped them when they lay so ill and weak."

- *The Canterbury Tales*, by Geoffrey Chaucer, editie van librarius.com

Waarom gaan de pelgrims uit de *Canterbury Tales* volgens dit fragment op reis naar Canterbury?

Ze gaan op zoek naar de "holy blessed martyr": Thomas Becket, die het volk hielp toen het ziek en zwak was.

Het is nuttig voor het begrip van de tekst om ook nog een blik te werpen op wie de auteur van de *Canterbury Tales* nou eigenlijk was en waar hij zijn ideeën vandaan haalde. Zijn naam was zoals jullie inmiddels weten Geoffrey Chaucer, en hij leefde van omstreeks 1343 tot het jaar 1400, in de late Middeleeuwen dus. Hij was geboren in Londen, en dat is ook waar hij het grootste deel van zijn leven heeft doorgebracht.

Je hebt Chaucer al leren kennen als een auteur, een dichter, maar hij had in de loop van zijn leven nog veel meer functies. Hij werd geboren als de zoon van een rijke wijnboer en wijnkoopman die actief was in het Londense zakenleven en die ook aan het hof van de koning kwam.

Chaucer zelf kreeg een goede opvoeding. Hij leerde meerdere talen, waaronder Frans, Italiaans en Latijn. Al gauw verdiende hij een plaatsje aan het hof, als page van de prins. Door de jaren heen kreeg hij promotie; eerst tot schildknaap van de koning en daarna tot yeoman (een rang aan het hof). Hij functioneerde een poos als soldaat tijdens de oorlog en was daarnaast ook nog diplomaat en ambtenaar.

Zijn positie aan het hof maakte het mogelijk voor hem om naar veel verschillende gebieden te reizen, zowel binnen als buiten Engeland. Door zijn grote kennis van verschillende talen was hij de aangewezen persoon om te bemiddelen en overleg te voeren over belangrijke politieke zaken. Zo ging hij naar het Italiaanse Genua toe om overleg te voeren over de zeehandel tussen Engeland en Italië, en of er een speciale haven in Engeland moest worden aangelegd voor kooplieden uit Genua.

Op zijn bezoeken aan Italië maakte hij kennis met beroemde Italiaanse schrijvers en dichters, die toen al grote namen waren en die dat ook tegenwoordig nog altijd zijn. Voorbeelden zijn Dante Alighieri, Vergilius, Petrarca en Boccaccio. Petrarca en Boccaccio leefden in Chaucers tijd in Florence. We weten niet of hij hen ooit in levende lijve heeft ontmoet; de kans is aanwezig aangezien hij zelf ook Florence heeft bezocht, maar we hebben hier geen bewijs voor.

Wel is het duidelijk dat hun werken Chaucer in zekere mate beïnvloed hebben. Hij haalde inspiratie uit de verhalen die zij schreven en gebruikte hen als bron. Daarnaast haalde Chaucer inspiratie uit allerlei volksverhalen en vertellingen die hij van huis uit kende, maar ook die verhalen die hij hoorde op zijn vele reizen.

In de onderstaande opdracht gaan we daar iets verder in op zijn bronnen.

Opdracht 4:

Opdracht: Op welke bronnen baseerde Boccaccio zich? Wat zijn overeenkomsten tussen de Decamerone en de Canterbury Tales?

Doel: De leerling leert zien hoe een tekst zich op een andere tekst kan baseren, niet alleen door de inhoud te gebruiken, maar ook door een structuur over te nemen, zoals die van een raamvertelling.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De link uit de opdracht	Individueel	Geen, maar wel een nabespreking achteraf	Klas

Boccaccio is tegenwoordig het meest beroemd om zijn *Decamerone*. De *Decamerone* is een verhaal dat zich afspeelt in de tijd van de Black Death, de uitbraak van de pest die rond de jaren 1348-49 voor ongelooflijk veel doden zorgde. Het draait om een groep van zeven jonge vrouwen en drie jonge mannen die uit Florence vluchten naar een afgelegen villa om daar veertien dagen te schuilen voor de pest. Om de tijd te doden vertellen ze elkaar allemaal gedurende tien dagen elke dag een verhaal, met een totaal van dus honderd verhalen.

Bestudeer ook de tekst uit de volgende link:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/154876/Decameron>

a. Wat voor bronnen gebruikte Boccaccio voor zijn verhalen in de *Decamerone*?

Zijn verhalen zijn gebaseerd op mythen en volksverhalen.

b. Beschrijf overeenkomsten die je ziet tussen de *Decamerone* en de *Canterbury Tales*.

Beiden beschrijven een gezelschap dat voor een periode van tijd samen geïsoleerd is, en dat elkaar dan verhalen gaat vertellen. In beide gevallen zijn de verhalen gebaseerd op volksverhalen. De structuur van het verhaal is in beide gevallen een raamvertelling: waarbij er een bovenliggend verhaal is van mensen die een verhaal vertelt maar waarin alle verhalen ook uitgebreid worden neergeschreven.

Opdracht 5:

Opdracht: Lees een citaat uit de Canterbury Tales. Welke bron gebruikt de klerk voor zijn verhaal?

Doel: De leerling wordt bekender met de manier hoe de Canterbury Tales geschreven is.

Daarnaast leert hij ook hoe de verteller van het verhaal zich baseert op andere bronnen en dat kan verwerken in zijn tekst.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	De tekst uit de opdracht	In tweetallen of groepjes	Overleg toegestaan, naderhand nabespreking met docent	Klas

Lees onderstaand citaat uit de *Canterbury Tales*. Het is onderdeel van de proloog voordat de Klerk zijn verhaal begint te vertellen.

"I will relate to you a tale that I
 Learned once, at Padua, of a worthy clerk,
 As he proved by his words and by his work.
 He's dead, now, and nailed down his chest,
 And I pray God to give his soul good rest!
 Francis Petrarch, the laureate poet,
 Was this clerk's name, whose rhetoric so sweet
 Illumed all Italy with poetry,
 [...]

But forth, to tell you of this worthy man,
 Who taught this tale to me, as I began,
 I say that first, with high style he indites,
 Before the body of his tale he writes,
 A proem to describe those lands renowned,
 [...]
 And truly in my judgement reluctant,
 It is a thing not wholly relevant,
 Except that he introduces thus his gear:
 But this is his tale, which you now may hear."

- "The Clerk's Prologue", *The Canterbury Tales* door Geoffrey Chaucer
www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

a. De klerk is van plan een verhaal te vertellen, maar gebruikt hiervoor een bron. Wie is zijn bron?

Francis Petrarch, de Italiaanse dichter/auteur.

b. Hoe beschrijft hij deze bron?

Hij is lyrisch over deze man en diens retoriek. Een waardige man, noemt hij hem onder andere.

Opdracht 6:

Opdracht: Lees de fragmenten en zoek uit op welke bronnen Chaucer zich nog meer baseerde. Met welk doel gebruikt hij ze?

Doel: De leerling bekend maken met andere bronnen die in de tekst worden gebruikt, en ze ook laten uitvinden wáárom deze in deze context gebruikt worden.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5-10 minuten	Geen	De tekst uit de opdracht	Klassikaal	Docent helpt met begrip van de Engelse tekst, en leidt de discussie	Klas

Chaucer had ook andere invloeden, zoals de oude klassieken uit Rome. Hij was bekend met de oude meesters, zoals Aristoteles en vele andere namen, zoals blijkt uit onderstaand citaat:

"Well he knew the old Esculapius,
 And Deiscorides and also Rufus,
 Old Hippocrates, Hali and Galen,
 Serapion, Rhazes and Avicen,
 Averroes, Gilbertus and Constantine,
 Bernard and Gatisden, and John Damascene."

- "General Prologue", *Canterbury Tales* by Geoffrey Chaucer
www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

Daarnaast haalde hij inspiratie uit nog een ander boek. Zie bijvoorbeeld onderstaand citaat.

"When my good husband from the world is gone,
 Some Christian man shall marry me anon;
 For then, the apostle says that I am free
 To wed, in God's name, where it pleases me.
 He says that to be wedded is no sin;
 Better to marry than to burn within.
 What care I though folk speak reproachfully
 Of wicked Lamech and his bigamy?
 I know well Abraham was a holy man,
 And Jacob, too, as far as know I can;
 And each of them had spouses more than two;
 And many another holy man also.
 Or can you say that you have ever heard
 That God has ever by His express word
 Marriage forbidden?"

- "The Wife of Bath's Prologue", *Canterbury Tales* by Geoffrey Chaucer
www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

a. Op welk boek baseert Chaucer bovenstaand stuk?

De Bijbel

b. Lees het citaat nogmaals goed door. Aan het woord is een vrouw die in het verhaal *The Wife of Bath* heet. Ze is meermaals hertrouwd. In dit fragment heeft ze het over haar standpunten met betrekking tot hertrouwen. Waarom haalt ze de namen van Abraham en Jacob aan? Wat wil ze daarmee zeggen?

Ze verdedigt haar besluit om meermaals te hertrouwen. Ze verdedigt zich ermee dat de apostelen hebben gezegd dat een vrouw vrij is om te trouwen hoe ze wil, dat trouwen geen zonde is. De namen van Jacob en Abraham haalt ze aan als voorbeelden van mensen die meer dan een echtgenoot hebben gehad en die toch heiligen zijn.

Opdracht 7:

Opdracht: Maak een lijst van de belangrijkste termen uit de les.

Doel: Deze opdracht is samenvattend om de kernelementen uit de les te onthouden en op een rijtje te zetten. Het is belangrijk dat de leerlingen deze termen begrijpen, zowel los als binnen deze context.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over de *Canterbury Tales*, Geoffrey Chaucer en Chaucers bronnen. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die in deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Geoffrey Chaucer, Canterbury Tales, Canterbury, Canterbury Cathedral, Thomas Becket, aartsbisschop, pelgrims, pelgrimstocht, inspiratiebronnen, Boccaccio, Petrarca, Bijbel, klassieken.

Lessenserie 3: Chaucer en de *Canterbury Tales*

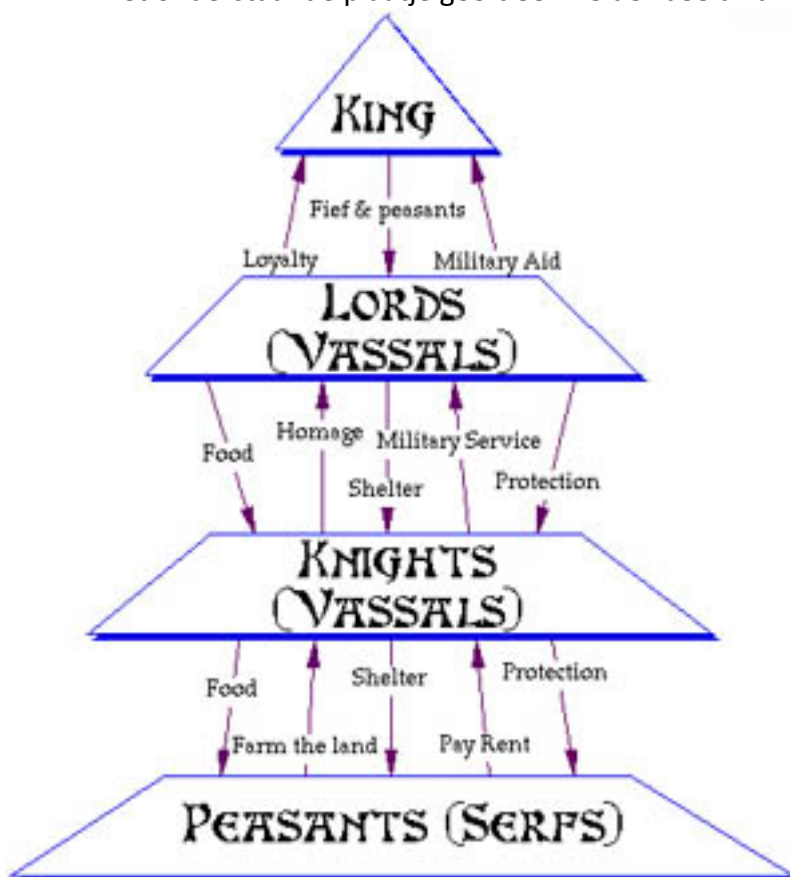
Les 2: Chaucer en de *Canterbury Tales*

In de vorige les hebben we gekeken naar een paar aspecten van de *Canterbury Tales* van Geoffrey Chaucer; namelijk de pelgrimstocht naar Canterbury, het belang van Thomas Becket en naar wie Chaucer zelf was en waar hij zijn bronnen vandaan haalde.

In deze les gaan we dieper in op de samenleving in Chaucers tijd. Dat is nuttig om beter te begrijpen waar de *Canterbury Tales* over gaan. Ook gaan we een blik werpen op de personages die in de *Canterbury Tales* voorkomen.

In de Middeleeuwen was het feodale stelsel, ook wel het leenstelsel genoemd, een begrip in Europa, en zo ook in Engeland. Het feodale stelsel was een manier waarop de samenleving ingedeeld was: een maatschappelijke orde.

Het onderstaande plaatje geeft een helder beeld van hoe die orde in elkaar zat:

<http://www.castlesandmanorhouses.com>

Kort gezegd: het was een samenleving waarin de koning onherroepelijk aan het hoofd stond. Zijn woord werd gezien als het woord van God. Onder hem stond de Adel, en al bijna net zo hoog de ridders. Helemaal onderaan de sociale ladder vond je de gewone burgers en boeren. Je had nog een aparte groep, de geestelijken. Zij stonden enigszins buiten deze hiërarchie.

Het systeem zat zo in elkaar dat de boeren in dienst waren bij hun leenheren, veelal als horigen zonder rechten. Voor hun heren bewerkten ze de landerijen. In ruil daarvoor werden hen gunsten verschaft zoals veiligheid en onderdak. Dit systeem werkte eeuwen lang zonder vele verandering op dezelfde manier.

De pelgrims die op reis gaan naar Canterbury zijn een bont gezelschap. Er zijn mensen uit allerlei lagen van de bevolking. Zo waren er bijvoorbeeld een ridder en zijn zoon de schildknaap, een non en een priester, een koopman, een klerk, houthakker, een kok en een molenaar. Het verhaal is zo interessant om te lezen omdat het ons dus informatie verschaft over mensen uit allerlei verschillende lagen van de bevolking. Door de tekst goed te lezen kunnen we info vergaren over hoe verschillende beroepen en bevolkingsgroepen in de Middeleeuwen gezien werden. Daarbij is het interessant om te weten dat Chaucer zelf zich bevond aan het hof in Londen, en dus een hoge positie had.

In de periode van het feodale stelsel functioneerde Engeland dus binnen een systeem van een drietal klassen, die men de "Three Estates" noemde, oftewel de Drie Standen. Deze standen waren de adel, de geestelijkheid en de burgerij/boeren. De adel bestond bijvoorbeeld uit ridders en de mensen die aan het hof woonden (Knights en Lords uit het bovenstaande plaatje). De geestelijkheid bevatte alle mensen die in de kerk of het klooster werkten. De burgerij bestond uit de gewone werkende mens. Mensen werden geboren binnen een klasse, en verandering van klasse was in principe zo goed als onmogelijk.

Opdracht 1:

Opdracht: Tot welke stand behoren deze personen uit de Canterbury Tales?

Doel: Testen of de kennis van de Standen begrepen wordt door de leerling, en dit toepassen op de Canterbury Tales.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Enkele minuten	-	-	Zelfstandig	Geen	Klas

Tot welke stand (adel, geestelijkheid, (gegoede/gewone) burgerij) horen de volgende personages uit de *Canterbury Tales*?

De monnik, de ridder, de kok, de molenaar, de koopman, de non.

Respectievelijk: geestelijkheid, adel, burgerij, burgerij, (gegoede) burgerij, geestelijkheid

Opdracht 2:

Opdracht: Lees de fragmenten over deze personages. Leg uit hoe ze worden beschreven en hoe je daaraan kunt zien tot welke klasse ze behoren.

Doel: Deze opdracht is verdiepend; gaat dieper in op de verschillen tussen verschillende klassen en hoe deze herkenbaar zijn.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5-10 minuten	-	De citaten uit de opdracht	Klassikaal	De docent leidt de discussie	Klas

Lees de volgende fragmenten over verschillende personages, uit de *Canterbury Tales*-tekst geciteerd van librarius.com. Leg van elk van hen uit hoe ze worden beschreven, en daarnaast ook hoe je daaraan kunt zien tot welke klasse ze behoren.

a. De schildknaap (The Squire)

"A young Squire

A lover and a lively bachelor,
With locks well-curled, as if they'd laid in press.
Some twenty years of age he was, I guess.
In stature he was of average length,
Wondrously active, agile and great of strength.

[...]

Well could he sit on horse, and fairly ride.
He could make song and words thereto indite,
Joust, and dance too, as well as sketch and write."

agile = beweeglijk

indite = neerschrijven, componeren

joust = deelnemen aan een steekspel (ridders met lansen)

De schildknaap is overduidelijk een persoon met vele gaves en talenten. Hij kan heel veel dingen goed en heeft veel dingen aangeleerd gehad; hij kan schrijven, liedjes schrijven, paardrijden, dansen, etc. Dit soort dingen waren normaal gesproken voorbehouden aan de adel, de rijken.

b. De ploeger (The Plowman)

"There was a Plowman, his brother,
That loaded many carts with dung, and many other
Had transported; a true worker was he,
Living in peace and perfect charity.

[...]

He'd thresh and dig, and never thought of wealth,
For Christ's own sake, for every person poor,
Without payment, if his power could assure.
He paid his taxes, fully, when it was due,
Both by his toil and possessions he'd sell too.
In a tabard he rode upon a mare."

dung = poep

charity = liefdadigheid

thresh = dorsen

taxes = belasting

toil = harde werk

tabard = Middeleeuws kledingstuk, tabberd

De ploeger wordt beschreven als een hardwerkende man die achter de kar werkte. Hij was een echte werker die in vrede leefde en braaf zijn belastingen betaalde. Dit was het perfecte plaatje van een man uit de gewone (armere) burgerij, iemand die moest werken voor zijn loon en die zich braaf in zijn lot schikte.

Rond de tijd waarin Chaucer leefde kwam er verandering in deze vaststaande sociale structuur, en wel door een natuurlijke oorzaak: de Zwarte Dood. De Zwarte Dood is een benaming voor de uitbraak van de Pest die plaatsvond rond het jaar 1348-1349. Het was een gruwelijke ziekte. De schattingen van het dodenaantal in Engeland lopen wijd uiteen, maar komen meestal neer op zo'n 35% van de totale populatie.

In de jaren na deze uitbraak van de Pest zakte de structuur van het feodale stelsel langzaam in elkaar. Er was sprake van een groot tekort aan boeren en werkende mensen, waardoor de nog levende bevolking een grotere druk kon uitoefenen op hun leenheren voor een betere positie. De lonen gingen omhoog en steeds meer horigen werden vrije burgers. Het proces werd versneld toen de boeren in opstand kwamen in 1381, eisend dat ze meer rechten kregen en niet zo ontzettend veel belasting meer hoefden te betalen.

Door de stijgende lonen werden de boeren vrijer; velen verhuisden naar de stad en kregen een veel beter leven dan dat ze ervoor hadden gehad. Het was het begin van een markteconomie. Gildes kwamen op; een soort belangenorganisaties voor mensen met hetzelfde beroep.

Dit veranderde de hele structuur van de samenleving. Die was immers gebaseerd op een systeem waarin er veel boeren waren en maar weinig steden. Met de groei van de steden werd de burgerij echter steeds machtiger. De gildes waren enorm succesvol. Zo was er een middenklasse in opkomst van leden van de gewone burgerij die toch macht en rijkdom wist te vergaren. Hierdoor vervaagde het klassensysteem en werd de grens tussen adel en burgerij kleiner.

Deze veranderingen waren net aan het plaatsvinden in de tijd dat Chaucer zijn *Canterbury Tales* schreef. Daarom is het onvermijdelijk dat hij dit in zijn boek verwerkt. Je ziet overal de invloed terug die de veranderingen in de samenleving hadden. Hierover gaan de volgende opdrachten.

Opdracht 3:

Opdracht: Lees de citaten. Wat claimt de spreker over elk persoon te hebben verteld?

Waarom verontschuldigt hij zich?

Doel: De leerling ontdekt welke details er over elke pelgrim zijn gegeven, en dat er waarde gehecht wordt aan de volgorde waarin de pelgrims getoond werden en dat dit niet binnen de 'feodale normen' valt. Chaucers tekst valt dus uit de toon en is zich er bewust van.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	De citaten uit de opdracht	Klassikaal	De docent leidt de discussie en helpt de leerlingen met het begrijpen van de tekst	Klas

De General Prologue is het begin van de *Canterbury Tales*. Het onderstaande citaat is een van de eerste regels van de tekst. In het vervolg hierop geeft Chaucer dan alle karakterbeschrijvingen zoals ze in opdracht 2 voorkomen.

"But none the less, whilst I have time and space,
Before yet further in this tale I pace,
It seems to me in accord with reason
To describe to you the state of every one
Of each of them, as it appeared to me,

And who they were, and what was their degree,
 And even what clothes they were dressed in."
 - "General Prologue", *The Canterbury Tales*
www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

Na de lijst met beschrijvingen van alle personen die mee gaan op de bedevaartstocht sluit Chaucer vervolgens af met het citaat hieronder:

"Now I have told you briefly, in a clause,
 The state, the array, the number and the cause
 Of the assembling of this company
 In Southwark, at this noble hostelry
 Known as the Tabard Inn, closely to the Bell.

[...]

Also, I beg that you'll forgive it me
 If I have not set folk, in their degree
 Here in this tale, by rank as they should stand.
 My wit is short, as you'll well understand."

- "General Prologue", *The Canterbury Tales*
www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

Lees deze fragmenten en beantwoord daarna onderstaande vragen.

a. De spreker zegt dat hij kort alle personen heeft besproken. Welke dingen heeft hij naar eigen zeggen over elke persoon verteld?

De staat waarin elk zich bevond, hoe ze eruit zagen, de kleding die ze droegen, welke positie in de samenleving ze hadden en waarom ze op bedevaartstocht gingen.

b. In het laatste stuk verontschuldigt hij zich. Waarom?

Hij heeft ze niet geordend in de rang waarin ze volgens de regels van de (feodale) samenleving zouden horen te staan.

Opdracht 4:

Opdracht: Lees het fragment over de koopman. Leg uit hoe hij te herkennen is als lid van de gegoede burgerij.

Doel: Deze opdracht is vergelijkbaar met opdracht 2, maar toont de veranderingen die in het feodale systeem zichtbaar zijn. De leerling ziet dus dat Chaucer zich duidelijk binnen deze overgangperiode bevond.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	Het citaat uit de opdracht	In tweetallen	Overleg toegestaan	Klas

Lees onderstaand fragment waarin de Koopman beschreven wordt. Hij is een typisch voorbeeld van een lid van de gegoede burgerij, van een stedeling die macht en rijkdom had vergaard. Leg dit uit.

"There was a Merchant with forked beard,
 In motley gown, and high on horse he sat,
 Upon his head a Flemish beaver hat;
 His boots were fastened neatly and elegantly.
 He spoke out his opinions very solemnly,

Stressing the times when he had won, not lost."

Motley = gevarieerd, kleurrijk

Flemish beaver hat = dure hoed gemaakt van bevervacht

- "General Prologue", *The Canterbury Tales*

www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm

Hij wordt beschreven als een man met een gevorkte baard, met kleurrijke en dure kleding. Hij is netjes gekleed en praat deftig.

Hij doet dus duidelijk zijn best om belangrijk en rijk over te komen - en is dit wellicht ook. Dit past bij het beeld van de gegoede burgerij; een klasse die in opkomst is en die belangrijker aan het worden is.

In opdracht 2 en 4 wordt duidelijk dat er een groot verschil is tussen de manieren hoe verschillende bevolkingsgroepen worden beschreven. De schildknaap, die van adel is, heeft bijvoorbeeld veel talenten en kan erg veel verschillende dingen heel goed, en dat wordt duidelijk benadrukt. Hij heeft zichtbaar een betere educatie gehad dan de meesten.

Als je echter naar mensen uit de werkende klasse kijkt, de burgerij, zoals de ploeger, dan zie je dat zij op een heel andere manier worden beschreven; dat ze een harde werker zijn en werk verzetten dat niet per sé heel leuk of aantrekkelijk is. Ook bij beschrijvingen van andere personages zie je dingen terugkomen die minder aantrekkelijk zijn. Zo heeft bijvoorbeeld de kok een open zweer op zijn scheenbeen. Zulk soort uiterlijke kenmerken werden in de Middeleeuwen veelal gezien als een weerspiegeling van hun karakter. Dit is een groot contrast met de leden van de adel die juist zo vol goede kenmerken werden neergezet. Ook op die manier wordt dus hun positie in de samenleving benadrukt.

Chaucer doet dat echter op meerdere manieren. De pelgrims uit het verhaal vertellen allemaal hun verhaal, maar ze doen dat op een specifieke volgorde: namelijk de volgorde die via het systeem van de Drie Standen het meest logisch is; van hoogst in rang tot laagst in rang. Tenminste, dat was het idee! Deze volgorde wordt niet nageleefd, en hiermee laat Chaucer duidelijk zien dat het klassensysteem in die tijd aan het wankelen was. De ridder begint als allereerste met het vertellen van zijn verhaal, dat wel. Maar, als daarna de monnik naar voren wordt geroepen om met zijn verhaal te beginnen, onderbreekt de molenaar hem en eist om zijn verhaal eerst te mogen doen. Op die manier wordt de klassestructuur doorbroken. De molenaar, die relatief gezien vrij laag in rang is (onderdeel van de nieuwe middenklasse van de burgerij) waagt het om zijn verhaal eerder te doen, iets wat in vroegere tijden ondenkbaar was. Dit weerspiegelt heel duidelijk de situatie die eerder in deze les is beschreven: de opkomende rijkere en machtigere gegoede burgerij, die wat meer een vinger in de pap had.

Opdracht 5:

Opdracht: Maak een lijst van de belangrijkste termen uit de les.

Doel: Deze opdracht is samenvattend om de kernelementen uit de les te onthouden en op een rijtje te zetten. Het is belangrijk dat de leerlingen deze termen begrijpen, zowel los als binnen deze context.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over de *Canterbury Tales*, de sociale situatie in de veertiende eeuw en de personages uit het verhaal. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die in deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Geoffrey Chaucer, Canterbury Tales, feodale stelsel, boeren, burgerij, adel, geestelijkheid, standen, Zwarte Dood, Engelse Boerenopstand, gildes, enz.

Lessenserie 3: Chaucer en de *Canterbury Tales*

Les 3: *The Miller's Tale*

Opdracht 1:

Opdracht: Deze opdracht is huiswerk. Lees de tekst en leg uit wie de belangrijkste personages zijn. Leg daarnaast uit waarom Nicholas houthakker John overtuigt dat er een vloed op komst is.

Doel: De leerling leest de tekst en heeft tevens een paar handvaten om de tekst wat uitgebreider te lezen en daadwerkelijk te proberen te begrijpen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Zo lang als nodig	Internet	De link uit de opdracht	Zelfstandig	Geen, wel nabespreking door de docent waarin de docent zorgt dat de hoofdlijnen van het verhaal begrepen worden	Thuis

Voor deze opdracht lees je de tekst uit de onderstaande link. De tekst is een onderdeel van de *Canterbury Tales* en bevat het verhaal dat door de molenaar verteld wordt, en de daaraan voorafgaande introductie van zijn verhaal. In de link vind je een vertaling die niet in dichtvorm maar in verhalende vorm is verteld.

<http://machias.edu/faculty/necastro/chaucer/translation/ct/03milt.html>

Beantwoord tijdens of na het lezen de volgende vragen:

a. Leg uit wie de volgende personages zijn:

1. Carpenter John

Een rijke houthakker die een kamer verhuurt aan de klerk Nicholas. Hij is getrouwd met de jonge mooie Alison, maar was jaloers en hield haar strak aan het lijntje, omdat hij zich wel besepte dat ze veel te mooi en jong voor hem was.

2. Alison

Alison is een jonge vrouw die getrouwd is met de houthakker John. Ze was ontzettend mooi en slank en zorgde goed voor haar eigen uiterlijk. Ze kon ook nog eens prachtig zingen. In het verhaal gaat ze vreemd met klerk Nicholas, maar wijst Absolom af omdat ze niet met nog iemand wil gaan.

3. Clerk Nicholas

Klerk Nicholas was een rustige man die ervaren was met geheime liefdes. Hij was zelf ook een knappe man, en was geleerd met veel boeken in zijn bezit. John verhuurt een kamer aan hem in zijn huis. Nicholas verleidt Alison om een affaire met hem aan te gaan.

4. Clerk Absolom

Absolom is ook een klerk. Hij had krullend blond haar en had grijze ogen. Hij had veel verschillende talenten en was een hele nette brave jongen. Hij werd verliefd op Alison maar wordt door Alison afgewezen omdat ze te verliefd op Nicholas is.

b. Waarom overtuigt Nicholas John dat er een vloed zal komen waar de vloed van Noach bij verbleekt? Wat voor maatregelen laat hij John vervolgens tegen de vloed nemen?

Nicholas wil een nacht samen met Alison doorbrengen. Daarom waarschuwt hij John dat er een grote vloed aankomt en dat als hij wil overleven hij drie tobbes moet ophangen hoog aan het dak (een voor hemzelf, een voor Alison en een voor Nicholas), en dat zodra de vloed komt hij die kan lossnijden zodat hij blijft dobberen. Dat doet John braaf. Zodra John slaapt kruipen Alison en Nicholas uit hun tobbes zodat ze ongemerkt een avond samen kunnen hebben zonder dat John doorheeft dat ze weg zijn.

De afgelopen lessen hebben we ons veel bezig gehouden met wie Chaucer was, met sociale context en geschiedenis en met de personages die voorkomen in de *Canterbury Tales*. We hebben echter nog heel weinig naar de daadwerkelijke tekst gekeken. Dat gaan we in deze les doen. Het is veel te veel om de volledige *Canterbury Tales* te lezen en daarom gaan we focussen op een deel van de tekst, en wel het deel dat over de molenaar gaat en het deel waarin de molenaar zijn verhaal vertelt. Officieel heten deze twee delen respectievelijk "The Miller's Prologue" en "The Miller's Tale".

De tekst hiervan heb je al gelezen als huiswerk, maar er zijn heel veel interessante aspecten binnen deze tekst om nog verdere focus op te leggen. Dat gaan we in deze les doen. Om te beginnen gaan we kijken wie de molenaar nou eigenlijk is voor persoon en wat voor interactie hij heeft met de andere pelgrims uit het gezelschap. Daarnaast gaan we dieper in op de bijbelse aspecten, en pikken we een paar aspecten uit het verhaal van de molenaar, zoals satire en humor.

Om te beginnen gaan we eens verder kijken naar het personage van de molenaar. Zoals jullie inmiddels al hebben begrepen bevat de *Canterbury Tales* om te beginnen een "General Prologue" waarin alle personages kort worden beschreven. Het is dus nuttig om eerst het portret van de molenaar er even bij te pakken. Hieronder zie je het citaat uit de "General Prologue" waar de molenaar in beschreven wordt.

"The Miller was a strong fellow, be it known,
 Hardy, big of brawn and big of bone;
 Which was well-proved, for wherever a festive day
 At wrestling, he always took the prize away.
 He was stoutly built, broad and heavy;
 He lifted each door from its hinges, that easy,
 Or break it through, by running, with his head.
 His beard, as any sow or fox, was red,
 And broad it was as if it were a spade.
 Upon his nose right on the top he had
 A wart, and thereon stood a tuft of hairs,
 Red as the bristles in an old sow's ears.
 His nostrils they were black and wide.
 A sword and buckler he carried by his side.
 His mouth was like a furnace door for size.
 He was a jester and knew some poetry,
 But mostly all of sin and obscenity.
 He could steal corn and three times charge his fee;
 And yet indeed he had a thumb of gold.

A blue hood he wore and a white coat;
 A bagpipe he could blow well, up and down,
 And with that same he brought us out of town."

- "General Prologue", *Canterbury Tales* door Geoffrey Chaucer
<http://www.librarius.com/canttran/gptrfs.htm>

Opdracht 2:

Opdracht: Teken een portret van de molenaar zoals hij beschreven wordt in bovenstaand fragment.

Doel: De leerling gaat creatief bezig met de bovenstaande tekst en wordt uitgedaagd een beeld te scheppen van hoe de molenaar eruit zou hebben gezien. Hiermee is het gemakkelijker om je een beeld voor je te zien van de persoon waar het over gaat.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Het bovenstaande citaat	Zelfstandig of in tweetallen	Eventueel overleg toegestaan	Klas

Teken een portret van de molenaar zoals hij beschreven wordt in bovenstaand fragment.

Eigen antwoord. Het antwoord moet laten zien dat hij breed gebouwd is en sterk. Hij had een rode baard, en een wrat op zijn neus waar rode haren uit kwamen. Grote neusgaten en een grote mond. Hij droeg een zwaard en schild en had een blauwe kap op en een witte jas aan.

Opdracht 3:

Opdracht: Leg uit hoe het spreekwoord "A honest miller has a golden thumb" van toepassing is op het fragment in deze opdracht.

Doel: De leerling maakt kennis met de subtiele grappen en woordspelingen die Chaucer in zijn tekst verwerkt, in dit geval met betrekking tot de stereotypen van bepaalde beroepen.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
Enkele minuten	Geen	Het bovenstaande citaat	Klassikaal	Discussie onder leiding van de docent	Klas

Een spreekwoord luidt: "A honest miller has a golden thumb." Dat betekent uiteraard dat een eerlijke molenaar normaal gesproken nergens te vinden is.

In het bovenstaande fragment staat een zin die hiernaar refereert:

"He could steal corn and three times charge his fee;

And yet indeed he had a thumb of gold."

Leg uit hoe dit bedoeld zou kunnen zijn.

Er wordt gezegd dat de molenaar koren kon stelen en verkopen voor 3 keer de prijs, maar dat hij toch eerlijk was. Dit zal vermoedelijk relatief bedoeld zijn: dat hij toch voor een molenaar nog best eerlijk was, want de meeste molenaars waren nog veel erger.

De molenaar profileert zich in de "Miller's Prologue" ook al gauw als een herkenbaar personage. Hij is dronken en luidruchtig.

De ridder, de Knight, heeft zijn verhaal net verteld. De ridder was tevens de allereerste van het hele gezelschap die überhaupt een verhaal mocht vertellen. Zijn verhaal was, zoals je van een ridder wel had kunnen verwachten, een heroïsch verhaal over twee neven die een hele hechte band met elkaar hebben, maar die rivalen worden door hun liefde voor dezelfde vrouw.

De ridder was de eerste die een verhaal mocht vertellen en tevens de hoogste in rang van allemaal. Als volgende om een verhaal te vertellen wordt de monnik aangewezen; bijna net zo hoog in rang als de ridder. Het lijkt op deze manier de bedoeling te zijn dat alle verhalen worden verteld op volgorde volgens het klassensysteem van het feodale stelsel zoals in de vorige les uitgelegd.

Echter, de molenaar lijkt niet van plan om zich daaraan te houden, en hij onderbreekt de rest op luidruchtige wijze, eisend dat hij zijn verhaal eerst mag doen.

Opdracht 4:

Opdracht: De molenaar onderbreekt de monnik en doet als tweede zijn verhaal. Hoe is dit een reflectie van de sociale veranderingen in de tijd van Chaucer?

Doel: De leerling leert de inhoud van de tekst koppelen aan de sociale situatie van die tijd en zal meer begrijpen hoe de context van het verhaal invloed erop heeft.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	Klassikaal	Discussie onder leiding van de docent	Klas

Leg uit hoe de onderbreking door de molenaar een reflectie is van de veranderingen in de samenleving in de tijd dat Chaucer leefde. Denk hierbij terug aan de informatie die in de vorige les aan bod is gekomen.

De molenaar is onderdeel van de burgerij en is eigenlijk volgens het oude systeem veel lager in rang dan de ridder en de monnik. Echter is het systeem aan het wankelen gebracht. De burgerij is in opkomst en wint aan macht en rijkdom. Dat niet alleen, maar de burgerij eist ook om serieus te worden genomen. Dat laat de molenaar hier zien door geen respect te tonen maar gewoon zijn plaats op te eisen door de volgorde te doorbreken.

Opdracht 5:

Opdracht: Waarom reageert de reeve, een houthakker, zo heftig op het verhaal van de molenaar?

Doel: De leerling gaat iets begrijpen van de sociale interactie zoals die binnen het verhaal plaatsvindt tussen de verschillende personen. Er wordt getoond dat de molenaar iemand voor schut zet, en dat dat op een hele subtiele indirecte wijze gebeurt.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De tekst van de Miller's	In groepjes	Overleg toegestaan	Klas

Tale en
Prologue

Pak de tekst van de huiswerkopdracht er nogmaals bij en lees de communicatie tussen de Reeve en de Miller uit de "Miller's Prologue" nog een keer na. Als je weet dat de reeve zelf een houthakker is, kun je dan verklaren waarom hij zo heftig reageert tegenover de molenaar?

Hij denkt dat de molenaar hem voor gek probeert te zetten door een verhaal te vertellen waarin een houthakker voor gek wordt gezet, en heeft daar wellicht nog gelijk in ook. Het gebeurt echter op een hele subtiele impliciete wijze, zodat de link niet rechtstreeks te leggen is. Het lijkt geïmpliceerd te worden dat deze twee karakters elkaar al kenden voor de bedevaartstocht en rivalen van elkaar zijn.

We gaan nu iets dieper naar het verhaal kijken dat de molenaar aan het gezelschap vertelt. Je hebt ongetwijfeld begrepen waar het verhaal in de basis over gaat: een houthakker met een jonge vrouw die nogal geliefd is bij de heren en die dan ook door twee klerken versierd wordt.

Wat echter misschien nog wel makkelijk te missen is, is de subtiele humor, ironie en satire die Chaucer gebruikt in het verhaal - vooral aangezien je niet de oorspronkelijke tekst gelezen hebt, maar een moderne proza-vertaling. Daarom zullen we daar hier nog even extra aandacht aan besteden.

In opdracht 5 heb je gezien dat de reeve, die zelf een houthakker was, nogal beledigd was door het verhaal dat de molenaar vertelde. Dat kwam omdat hij zich persoonlijk aangesproken voelde in een verhaal waarin de houthakker zo voor gek werd gezet. Maar hoe wordt de houthakker dan precies voor gek gezet en waarom neemt de reeve daar zo'n aanstoot aan?

Lees dit fragment nog een keer in detail:

"The carpenter had newly wedded a wife, eighteen years of age, whom he loved more than his own soul. He was jealous, and held her closely caged, for she was young, and he was much older and judged him likely to be made a cuckold."

cuckold - man wiens vrouw vreemdgaat

- "The Miller's Tale", *The Canterbury Tales* van Geoffrey Chaucer

<http://machias.edu/faculty/necastro/chaucer/translation/ct/03milt.html>

Je kunt zien dat de houthakker uit het verhaal vanaf het begin al bang was dat zijn vrouw tot vreemdgaan verleid zou worden, omdat hij zelf zo oud was en zij nog zo jong. Daarom hield hij haar van begin af aan al aan het lijntje. Maar het hele verhaal van de molenaar gaat juist over de manier waarop zijn vrouw vreemdgaat, ondanks, of misschien wel juist doordat, hij er maatregelen tegen genomen heeft.

Daarmee wordt de houthakker dus voor gek gezet; hij valt niet serieus te nemen. Immers is hij vrij simpel te misleiden. Dit wordt nog extra benadrukt met de scene waarin klerk Nicholas de houthakker een verhaal vertelt over dat er een vloed gaat komen en dat hij zich 's nachts in een tobbe aan het plafond moet hangen. De houthakker trapt hier op zeer goedgelovige wijze in, ondanks dat dit natuurlijk een uitspraak is die aan het absurde grenst.

Opdracht 6:

Opdracht: Vergelijk de manier waarop Nicholas Alison probeert te versieren met de manier waarop Absolom dat doet. Beschrijf het verschil. En hoe zetten Alison en Nicholas Absolom voor gek?

Doel: Deze vraag is bedoeld voor wat meer algemeen tekstbegrip, maar ook om de verschillende vormen humor nader te bekijken die Chaucer in het verhaal heeft verwerkt.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Internet	De tekst van de Miller's Tale en Prologue	Klassikaal & individueel	De docent helpt met het begrip van de tekst en de leerlingen komen individueel tot een antwoord	Klas

Lees de beschrijving van de manier waarop Absolom Alison probeert te verleiden uit de tekst van de "Miller's Tale". Deze kun je vinden in de alinea's die gevolgd worden door nummers 3702 t/m 3726. Vergelijk deze met de manier waarop Nicholas Alison verleidt in de alinea's gevolgd door nummers 3281 t/m 3293.

a. Nicholas en Absolom gaan op hele contrasterende wijzes te werk. Beschrijf dit verschil.

Absolom probeert Alison te verleiden met zoete woordjes en complimentjes, zo zoet dat het haast kinderlijk overkomt, tot in het overdrevene. Nicholas daarentegen is veel dwingender en laat zijn passie op een veel urgentere wijze blijken. Eerst stribbelt Alison tegen, maar hij praat haar om.

b. Uiteindelijk is het Nicholas waar Alison voor valt, en ook Absolom wordt vervolgens voor gek gezet. Lees de alinea's die gevolgd worden door de nummers 3713 t/m 3741 nogmaals, en leg uit hoe Nicholas en Alison hem voor gek zetten.

Alison belooft Absolom dat hij haar een enkele keer mag kussen. In het donker komt hij naar haar slaapkamerraam, maar in plaats van dat ze haar hoofd naar buiten steekt, steekt ze haar kont uit het raam zodat hij die kust. Hij ziet haar schaamhaar aan voor een baard. Vervolgens lachen Alison en Nicholas hem hartelijk uit.

Als laatste staan we deze les nog even stil bij de bijbelse elementen die de tekst bevat, waarvan verreweg de belangrijkste de vloed is. De vloed van Noach is zo belangrijk dat hij wel negen keer in het verhaal genoemd wordt. Als het kennelijk zo'n belangrijk element is is het de moeite waard om nader te bestuderen.

Nicholas benadert houthakker John om hem te vertellen dat hij in zijn studies heeft ontdekt dat er een tweede vloed aankomt, gestuurd door God, dubbel zo erg als de vorige. Hiermee steekt hij de draak met John, niet alleen omdat zijn verhaal zo bizar is, maar ook omdat letterlijk in de Bijbel genoemd staat dat God nooit weer zo'n vloed zal sturen. Hieruit blijkt Johns gebrek aan kennis, en Nicholas gebruikt dat gebrek aan kennis om hem te duperen en zijn eigen doel te bereiken.

Opdracht 7:

Opdracht: Hoe gebruikt Chaucer het thema van de vloed van Noach om rechtvaardiging te geven aan de lagere klassen om in opstand te komen tegen de elite?

Doel: Tonen hoe de kennis van de bijbel gebruikt wordt als maatstaf van sociale stand en hoe de elite eigenlijk iemand uit de burgerij voor gek zet. Daarnaast valt dit weer te linken aan de informatie over de boerenopstanden. Deze opdracht heeft dus als doel om de tekst weer aan de geschiedenis te linken.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	Geen	Geen	In tweetallen	Overleg is toegestaan	Klas

Chaucer gebruikt het verhaal van de tweede vloed wederom als een vorm van sociale kritiek. De klerk maakt onderdeel uit van de elite van de samenleving, terwijl de houthakker onderdeel is van de burgerij. Verklaar hoe Chaucer het thema van de vloed van Noach gebruikt om rechtvaardiging te geven aan de lagere klassen om in opstand te komen tegen de elite.

Chaucer laat zien dat de houthakker voor gek gezet wordt door de klerk Nicholas. Nicholas heeft meer kennis dan de houthakker, en gebruikt die extra kennis tegen hem om de situatie te exploiteren. Het kan mensen zoals de houthakker dan ook niet kwalijk genomen worden dat ze in opstand komen daartegen.

Opdracht 8:

Opdracht: Maak een lijst van de belangrijkste termen uit de les.

Doel: Deze opdracht is samenvattend om de kernelementen uit de les te onthouden en op een rijtje te zetten. Het is belangrijk dat de leerlingen deze termen begrijpen, zowel los als binnen deze context.

Tijd	Media	Materiaal	Werkvorm	Interactie	Thuis/klas
5 minuten	-	-	Klassikaal	Rondvraag	Klas

Hiermee zijn we weer aan het einde gekomen van deze les. Hierin heb je veel geleerd over de "Miller's Prologue" en de "Miller's Tale" uit de *Canterbury*. Maak een lijst van de belangrijkste onderwerpen en termen die in deze les aan bod zijn gekomen.

Voorbeelden: Miller's Prologue, Miller's Tale, molenaar, houthakker John, klerk Nicholas, klerk Absalom, Alison, humor, satire, de reeve, de ridder, sociale rang, sociale omgangsvormen.

6 Bronvermelding:

Aguirre, Bert. "The Definition of Theme in Literature." *HubPages*. June 2012. Web. 29 Nov 2013.

Baker, Peter S. *The Beowulf Reader*. New York: Garland Publishing, Inc., 2000. Print.

Cummings, Michael J. "Beowulf Study Guide." *Cummings Study Guides*. 2003. Web. 12 Nov 2013.

Bongaards, Brigitte en Joop Sas. *Vakbekwaam Onderwijzen*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1995. Print.

Brewer, Elisabeth (ed.). *Sir Gawain and the Green Knight: Sources and Analogues*. St Edmondsbury Press, 1973. Print.

Brown, Peter. *Chaucer at Work: The Making of the Canterbury Tales*. Harlow: Longman Group UK Limited, 1994. Print.

Bryant, Nigel. *The Legend of the Grail*. St Edmondsbury Press, 2004. Print.

Chaucer, Geoffrey. *The Canterbury Tales*. Ed. D. Laing Purves. The Floating Press, 2012. Web. 13 Dec 2013.

Crabtree, David. "The Importance of History". *Gutenberg College. McKenzie Study Center*. 1993. Web. 14 Feb 2014.

Cummings, Michael J. "Beowulf: A Terrifying Tale of Good Vs. Evil". *Cummings Study Guides*. 2003. Web. 12 Dec 2013.

Cunningham, John E. *The Miller's Tale*. Harmondsworth: Penguin Masterstudies, 1985. Print.

Dean, Christopher. *Arthur of England: English Attitudes to King Arthur and the Knight of the Round Table in the Middle Ages and the Renaissance*. University of Toronto Press, 1987. Print.

- Dean, Christopher. *A Study of Merlin in English Literature from the Middle Ages to the Present Day: The Devil's Son*. Lampeter: The Edwin Mellen Press, 1992. Print.
- "Decameron." *Encyclopaedia Britannica*. May 2014. Web. Feb 2014.
- Ebbens, Sebo, Simon Ettekoven en Jos van Rooijen. *Effectief Leren in de Les: Basisvaardigheden voor Docenten*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1996. Print.
- Flewellen, Shaun. "The Legend of King Arthur". *StudentWeb*. N.d. Web. 2 Nov 2013.
- Ford, David Nash. "Knights of the Round Table: Who Were They?" *Britannia: America's Gateway to the British Isles*. Web. 9 Dec 2013.
- "Fun With Literary Devices in Beowulf". *Forever Within The Numbered Pages*. Numbered Pages. Jan 2014. Web. 15 Feb 2014.
- "Genres of Literature". *Genres of Literature.com*. 2014. Web. Jan 2014.
- Gough, Andrew en Clinton A. Ortez. "King Arthur Connections to Atlantis". *Mystery of the Iniquity*. April 2011. Web. 2 Nov 2013.
- Gray, A. H. "Archaeologists find Beowulf's Hall in Lejre." *A. H. Gray*. Sep 2013. Web. 13 Nov 2013.
- Halsall, Paul. "Medieval Sourcebook: Beowulf (in Old English)." *Fordham University*. Aug 1998. Web. 3 Jan 2013.
- "How to Read Medieval Handwriting (Paleography)." *Harvard University: Editions and Editing*. n.d. Web. 13 Nov 2013.
- Hussey, Maurice. *Chaucer's World: A Pictorial Companion*. Cambridge University Press, 1967. Print.
- Jack, George. *Beowulf: A Student Edition*. Oxford: Clarendon Press, 1994. Print.
- Joe, Jimmy. "Legend of Excalibur". *Timeless Myths*. April 2000. Web. 2 Nov 2013.
- Joe, Jimmy. "Sir Gawain." *Timeless Myths*. Dec 2001. Web. 3 Nov 2013.

- Jones, Adam. "Case Study: The European Witch Hunts, c. 1450-1750. and Witch Hunts Today." *Gendercide Watch*. 1999. Web. 18 Dec 2013.
- Jonk, Jan. "Beowulf". *www.janjonk.nl*. n.d. Web. Dec 2013.
- Kelley, Matt. "Week Fifteen: Finals and Fruitful Wanderings". *Matt i København*. 2013. Web. 15 Feb 2014.
- Kökbugur, Sinan (ed.). *The Canterbury Tales by Geoffrey Chaucer (1342-1400)*. *Librarius*. 1997. Web. 11 Jan 2014.
- Kuiper, Kathleen. "Decameron". *Encyclopaedia Britannica*. March 2011. Web. 16 Jan 2014.
- Kulakov, Yuri. *Animated Epics: Beowulf*. Brightspark Productions, 2007.
- "Latest Update". *Manchester Middle English Manuscripts: Blog of the John Rylands Library Middle English Manuscript Digitalisation Project*. 2010. Web. 23 Dec 2013.
- Littleton, Scott and Linda A. Malcor. "Some Notes on Merlin." *Arthuriana* 5.3 (fall 1995), pp. 87-95. Web. 18 Dec 2013.
- Lucas, Cheri. "Tackling Theme in Literature." *Education.com*. March 2009. Web. 29 Nov 2013.
- Lynch, Jack. "The Indo-European Language Family Tree." *Rutgers University Newark*. Web. 15 Feb 2014.
- McKeachie, Wilbert J. en Marilla Svinicki. *McKeachie's Teaching Tips: Strategies, Research, and Theory for College and University Teachers*. New York: Houghton Mifflin Company, 2006. Print.
- "Monty Python and the Holy Grail." *Youtube*. Dec 2011. Web. 1 Nov 2013.
- "Monty Python and the Holy Grail: Are You Suggesting Coconuts Migrate?" *YouTube*. 2007. Web. 1 Nov 2013.

- Moore, Andrew. "The Miller's Prologue and Tale: Study Guide." *Universal Teacher*. 2002. Web. 13 Jan 2014.
- Muijs, Daniel en David Reynolds. *Effective teaching: Evidence and Practice*. London: SAGE Publications Ltd, 2005. Print.
- Nash, Damian. "The Comitatus Relationship". *Pace University*. n.d. Web. 1 Dec 2013.
- NeCastro, Gerard (ed., trans.). *The Miller's Tale* by Geoffrey Chaucer, 2007. Web. 13 Jan 2014.
- Pearsall, Derek. *The Life of Geoffrey Chaucer: A Critical Biography*. Oxford: Blackwell Publishers, 1992. Print.
- Phillips, Helen. *An Introduction to the Canterbury Tales*. London: Macmillan Press Ltd, 2000. Print.
- Rodrigues, Louis J. *Anglo-Saxon Riddles: With an introduction and translation from the Exeter Book by Louis J. Rodrigues*. Llanerch: Llanerch Enterprises, 1990.
- Schwartz, Debora B. "The Three Estates". *California Polytechnic State University*. 1996. Web. 13 Jan 2014.
- Sexton, Timothy. "Knights of the Round Table: Sir Galahad." *Yahoo Voices*. May 2009. Web. 9 Dec 2013.
- n.p. "Sir Galahad." *An International Catalogue of Superheroes*. 2002. Web. 3 Nov 2013.
- Sir Gawain and the Green Knight: A New Verse Translation*. Ed. W.S. Merwin. New York: Knopf. 2002. Print.
- "Sir Lancelot (Sir Launcelot) of the Lake." *www.sir-lancelot.co.uk*. n.d. Web. 3 Nov 2013.
- Sklar, Elizabeth S. and Donald L. Hoffman (eds.). *King Arthur in Popular Culture*. Jefferson: McFarland & Company, Inc., 2002. Print.

Spivack, Charlotte and Roberta L. Staples. *The Company of Camelot: Arthurian Characters in Romance and Fantasy*. Westport: Greenwood Press, 1994. Print.

Sung-II Lee. *Beowulf and Four Related Old English Poems: A verse translation with explanatory notes*. Lewiston: Edwin Mellen Press, 2010. Print.

Teunissen, Frank. *Lesgeven op papier*. Bunnik: Bohn Stafleu Van Loghum, 1998. Print.

"Thomas Becket." *History Learning Site.co.uk*. 2006. Web. 5 Dec 2013.

Thurber, Samuel. "How to Make the Study of Literature Interesting." *The School Review* Vol 6.7 (pp. 483-499). The University of Chicago Press: 1898. Web. 14 Feb 2014.

Tolkien, J.R.R. *The Monsters and the Critics and Other Essays*. London: George Allen & Unwin, 1983. Print.

Trueman, Chris. "Thomas Becket." *History Learning Site*. 2000. Web. 14 Jan 2014.